ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं ॥

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहिता

द्वितीयं काण्डं

Note: Please refer to the book,TS Kandam 1 for notes and conventions used in this Compilation.

Version 0.1 **January 31, 2019**

Contents

2 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायं द्वितीयं काण्डं 3

2.1 द्वितीयकाण्डेप्रथ 3

2.2 प्रथमः प्रश्नः – पशुविधानं 3

2.2.1 **Appendix** 35

2.3 द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः – इष्टिविधानं 37

2.4 द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः – इष्टिविधानं 76

2.4.1 **Appendix** 104

2.5 द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – इष्टिविधानं 107

2.5.1 **Appendix** 130

2.6 द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः – इष्टिविधानं 132

2.7 द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः – अवशिष्टकर्माभिधानं 174

2.7.1 **Appendix** 206

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः

हरिःओं

2 कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायं द्वितीयं काण्डं

2.1द्वितीयकाण्डेप्रथ

2.2प्रथमः प्रश्नः – पशुविधानं

2.1.1.1

वायव्य॑ꣳ श्वेतमा ल॑भेत भूतिकामो वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवतावायुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूतिं गमयतिभवत्येवा–तिक्षिप्रा देवतेत्याहुः सैनमीश्वरा प्रदह इत्येतमेव सन्तं ँवायवे नियुत्वत आ लभेत नियुद्वा अस्य धृतिर्धृत एव भूतिमुपैत्य प्रदाहाय भवत्येव – [ ] 1

2.1.1.2

वायवे नियुत्वत आ लभेत ग्रामकामो वायुर्वा इमाः प्रजा नस्योता नेनीयते वायुमेव नियुत्वन्त॑ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै

प्रजा नस्योता नियच्छति ग्राम्येव भवति नियुत्वते भवति ध्रुवा एवास्मा अनपगाः करोति वायवे नियुत्वत आ लभेत प्रजाकामः प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा एतस्य प्रजाया- [ ] 2

2.1.1.3

अप क्रामतो योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न विन्दते वायुमेव नियुत्वन्त॰ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्राणापानाभ्यां प्रजां प्र जनयति विन्दते प्रजां ँवायवे नियुत्वत आ लभेत ज्योगामयावी प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा एतस्मा दपक्रामतो यस्य ज्योगामयति वायुमेव नियुत्वन्त॰ स्वेन भागधेयेनोप - [ ] 3

2.1.1.4

धावति स एवास्मिन् प्राणापानौ दधात्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव प्रजापतिर्वा इदमेक आसीथ् सोऽकामयत प्रजाः पशून्थ् सृजेयेति स आत्मनो वपामुदक्खिदत् तामग्नौ प्रागृह्णात् ततोऽजस्तूपरः

समभवत् त७ स्वायै देवताया आ ऽ*लभत ततो वै स प्रजाः पशूनसृजत यः प्रजाकामः - [ ] **4**

2.1.1.5

पशुकामः स्याथ् स एतं प्राजापत्यमजं तूपरमा लभेत प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजां पशून् प्रजनयति यच्छ्मश्रुणस्तत् पुरुषाणा७ं रूपं ँयत् तूपरस्तदश्वानां ँयदन्यतोदन् तद्-गवां ँयदव्या इव शफास्तदवीनां ँयदजस्त-दजाना-मेतावन्तो वै ग्राम्याः पशवस्तान् - [ ] **5**

2.1.1.6

रूपेणैवाव रुन्धे सोमापौष्णं त्रैतमा लभेत पशुकामोद्वौ वा अजायै स्तनौ नानैव द्वावभि जायेते ऊर्जं पुष्टिं तृतीयःसोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै पशून् प्रजनयतःसोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून् प्र जनयत्यौदुम्बरो यूपो ( ) भवत्यूर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क् पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव रुन्धे । **6**

(अप्रदाहाय भवत्येव - प्रजाया - आमयति वायुमेव नियुत्वत॑ स्वेन भागधेयेनोप - प्रजाकाम - स्तान् - यूप - स्त्रयोदश च)
(A1)

2.1.2.1

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्माथ् सृष्टाः पराचीरायन् ता वरुणमगच्छन् ता अन्वैत् ताः पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददाथ् सोऽब्रवीद्-वरं ँवृणीष्वाथ मे पुनर्देहीति तासां ँवरमा ऽ*लभत स कृष्ण एकशितिपाद-भवद्यो वरुण गृहीतः स्याथ् स एतं ँवारुणं कृष्ण-मेकशितिपादमा-लभेत वरुण - [ ] **7**

2.1.2.2

-मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं ँवरुणपाशान् मुञ्चति कृष्ण एकशितिपाद्-भवति वारुणो ह्येष देवतया समृद्ध्यै सुवर्भानुरासुरः सूर्यं तमसाऽविद्ध्यत तस्मैदेवाः प्रायश्चित्ति-मैच्छन् तस्य यत् प्रथमं तमोऽपाघ्नन्थ्सा कृष्णाऽविरभवद्-यद् द्वितीय॑

सा फल्गुनी यत तृतीय॑ सा बलक्षी यदध्यस्था-दपाकृन्तन्थ्सा

ऽविर्वशा - [ ] 8

2.1.2.3

समभवत् ते देवा अब्रुवन् देवपशुर्वा अय॑ समभूत् कस्मा इममा

लफ्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासी-दजाता ओषधयस्तामविं

ँवशामादित्येभ्यः कामायाऽलभन्त ततो वा अप्रथत पृथिव्य-

जायन्तौषधयो यः कामयेत प्रथेय पशुभिः प्र प्रजया जायेयेति स

एतामविं ँवशामादित्येभ्यः कामाया - [ ] 9

2.1.2.4

ऽऽ लभेता ऽऽदित्यानेव काम॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं

प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्य-सावादित्यो न व्यरोचत तस्मै

देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एता मल्हा आलभन्ताऽऽ*ग्नेयीं

कृष्णग्रीवी॑ स॑हितामैन्द्री॑ श्वेतां बार्.हस्पत्यां ताभिरेवास्मिन्

रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चस-कामः स्यात् तस्मा एता मल्हा आ

लभेता - [ ] 10

2.1.2.5

ऽऽग्नेयीं कृष्णग्रीवी॑ᳲ सᳲहितामैन्द्री॑ᳲ श्वेतां बार्.हस्पत्यामेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता प्रातराग्नेयीं कृष्ण ग्रीवीमा लभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने सᳲहितामैन्द्रीᳲ शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्.हस्पत्यां त्रीणि वा आदित्यस्य तेजाᳲसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजाᳲसि तान्येवा – [ ] **11**

2.1.2.6

ऽव रुन्धे सँवथ्सरं पर्यालभ्यन्ते सँवथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता सँवथ्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्र यच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति गर्भिणयो भवन्तीन्द्रियं वै गर्भ इन्द्रियमेवास्मिन् दधति सारस्वतीं मेषीमा लभेत य ईश्वरो वाचो वदितोः सन् वाचं न वदेद्–वाग्वै सरस्वती सरस्वतीमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति सैवास्मिन् – [ ] **12**

2.1.2.7

वाचं दधाति प्रवदिता वाचो भवत्यपन्नदती भवति तस्मान् मनुष्याः

सर्वाँ वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमा लभेत सौम्यं बभ्रुं

ज्योगामयाव्यग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमꣳ रसो यस्य

ज्योगामयत्यग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद् रसमुत

यदीतासुर्भवति जीवत्येव सौम्यं बभ्रुमा लभेताऽऽ*ग्नेयं कृष्णग्रीवं

प्रजाकामः सोमो - [ ] 13

2.1.2.8

वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधात्यग्निः

प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजामाग्नेयं कृष्णग्रीवमा लभेत सौम्यं बभ्रुं

यो ब्राह्मणो विद्यामनूच्य न विरोचेत यदाग्नेयो भवति तेज एवास्मिन्

तेन दधाति यथ् सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेन कृष्णग्रीव आग्नेयो भवति

तम एवास्मादप हन्ति श्वेतो भवति - [ ] 14

2.1.2.9

रुचमेवास्मिन् दधाति बभ्रुः सौम्यो भवति ब्रह्मवर्चसमेवास्मिन् त्विषिं दधात्या-ग्नेयं कृष्णग्रीवमा लभेत सौम्यं बभ्रुमाग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरोधायाꣳ स्पर्धमान आग्नेयो वै ब्राह्मणः सौम्यो राजन्योऽभितः सौम्यमाग्नेयौ भवत-स्तेजसैव ब्रह्मणोभयतो राष्ट्रं परि गृह्णात्येकधा समा वृङ्क्ते पुर एनं दधते । **15** *(लभेत वरुणं - वँशौ - तामविं वँशामादित्येभ्यः कामाय - मल्हा आ लभेत - तान्येव - सैवास्मिन्थ् - सोमः - स्वेतो भवति - त्रिचत्वारिꣳशच्च) (A2)*

2.1.3.1

देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्धन्त स एतं वँिष्णु-र्वामनमपश्यत् तꣳ स्वायै देवताया आऽ*लभत ततो वै स इमां ल्लोँकानभ्यजयद्-वैष्णवं वाँमनमा लभेत स्पर्धमानो विष्णुरेव भूत्वेमान् ल्लोँकानभि जयति विषम आ लभेत विषमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय मन्युमते मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमा लभेत संग्रामे - [ ] **16**

2.1.3.2

सँयत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा संग्रामं जयतीन्द्रमेव मन्युमन्तं मनस्वन्त॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति जयति त॒ꣳ संग्राममिन्द्राय मरुत्वते पृश्निसक्थमा लभेत ग्रामकाम इन्द्रमेव मरुत्वन्त॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै स जातान् प्रयच्छति ग्राम्येव भवति यदृषभस्तेनै - [ ] **17**

2.1.3.3

-न्द्रो यत् पृश्निस्तेन मारुतः समृद्ध्यै पश्चात् पृश्निसक्थो भवति पश्चादन्व-वसायिनीमेवास्मै विशं करोति सौम्यं बभ्रुमा लभेतान्नकामः सौम्यं ँवा अन्न॒ꣳ सोममेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवति बभ्रुर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूप॒ꣳ समृद्ध्यै सौम्यं बभ्रुमा लभेत यमल॒ꣳ - [ ] **18**

2.1.3.4

राज्याय सन्त॒ꣳ राज्यं नोपनमेथ् सौम्यं ँवै राज्य॒ꣳ सोममेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै राज्यं प्रयच्छत्युपैन॒ꣳ राज्यं नमति

बभ्रुर्भवत्येतद् वै सोमस्य रूप॑ समृद्ध्या इन्द्राय वृत्रतुरे ललामं प्राशृङ्गमा लभेत गतश्रीः प्रतिष्ठाकामः पाप्मानमेव वृत्रं तीर्त्वा प्रतिष्ठां गच्छतीन्द्रायाभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमा – [ ] **19**

2.1.3.5

लभेत यः पाप्मना गृहीतः स्यात् पाप्मा वा अभिमातिरिन्द्रमेवा–भिमातिहन॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मात् पाप्मानमभिमातिं प्रणुदत इन्द्राय वज्रिणे ललामं प्राशृङ्गमा लभेत यमल॑ राज्याय सन्त॑ राज्यं नोपनमेदिन्द्रमेव वज्रिण॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै वज्रं प्र यच्छति स एनं ( ) वज्रो भूत्या इन्ध उपैन॑ राज्यं नमति ललामः प्राशृङ्गो भवत्येतद्वै वज्रस्य रूप॑ समृद्ध्यै । **20**

(संग्रामे – तेना – ल – मभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमै – नं पञ्चदश च) (A3)

2.1.4.1

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एतां
दशर्.षभामाऽलभन्त तयैवास्मिन् रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्
तस्मा एतां दशर्.षभामा लभेता-मुमेवाऽऽ*दित्य७ स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वसन्ता
प्रातस्त्रीन् ँललामाना लभेत ग्रीष्मे मध्यन्दिने - [ ] **21**

2.1.4.2

त्रीञ्छिति पृष्ठाञ्छरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारान् त्रीणि वा आदित्यस्य
तेजा७ंसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मध्यन्दिने शरद्यपराह्णे यावन्त्येव
तेजा७ंसि तान्येवाव रुन्धे त्रयस्त्रय आ लभ्यन्ते-ऽभि पूर्वमेवास्मिन्
तेजो दधाति सँवथ्सरं पर्यालभ्यन्ते सँवथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य
प्रदाता सँवथ्सर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्र यच्छति ब्रह्मवर्चस्येव भवति
सँवथ्सरस्य परस्तात् प्राजापत्यं कद्रु - [ ] **22**

2.1.4.3

-मा लभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव प्रतितिष्ठति यदि बिभीयाद्-दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्ण॑ श्याममा लभेत सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं करोति न दुश्चर्मा भवति देवाश्च वै यमश्चास्मिन् ँल्लोकेऽस्पर्धन्त स यमो देवानामिन्द्रियं ँवीर्यमयुवत तद्यमस्य - [ ] **23**

2.1.4.4

यमत्वं ते देवा अमन्यन्त यमो वा इदमभूद्-यद्-वय॑ स्म इति ते प्रजापतिमुपाधावन्थ् स एतौ प्रजापतिरात्मन उक्षवशौ निरमिमीत ते देवा वैष्णावरुणीं ँवशामा-ऽलभन्तैन्द्रमुक्षाणंतं ँवरुणेनैव ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्राणुदन्तैन्द्रेणै-वास्येन्द्रियम-वृञ्जत यो भ्रातृव्यवान्थ् स्याथ् स स्पर्धमानो वैष्णावरुणीं - [ ] **24**

2.1.4.5

ँवशामा लभेतैन्द्रमुक्षाणं ँवरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा विष्णुना यज्ञेन प्रणुदत ऐन्द्रेणैवास्येन्द्रियं ँवृङ्क्ते भवत्यात्मना परास्य

भ्रातृव्यो भवतीन्द्रो वृत्रमहन् तं ँवृत्रो हतः षोडशभि-र्भोगैरसिनात्

तस्य वृत्रस्य शीर्.षतो गाव उदायन् ता वैदेह्योऽभवन् तासामृषभो

जघनेऽनूदैत् तमिन्द्रो - [ ] 25

2.1.4.6

ऽचायथ् सोऽमन्यत यो वा इममालभेत मुच्येतास्मात् पाप्मन इति स

आग्नेयं कृष्णग्रीवमा लभतैन्द्रमृषभं तस्याग्निरेव स्वेन

भागधेयेनोप सृतः षोडशधा वृत्रस्य भोगानप्यदहदैन्द्रेणेन्द्रिय-

मात्मन्नधत्त यः पाप्मना गृहीतः स्याथ् स आग्नेयं कृष्णग्रीवमा

लभेतैन्द्रमृषभ-मग्निरेवास्य स्वेन भागधेयेनोपसृतः - [ ] 26

2.1.4.7

पाप्मानमपि दहत्यैन्द्रेणेन्द्रियमात्मन् धत्ते मुच्यते पाप्मनो

भवत्येव द्यावापृथिव्यां धेनुमा लभेत ज्योगपरुद्धो ऽनयोर्.हि वा

एषोऽप्रतिष्ठितोऽथैष ज्योगपरुद्धो द्यावापृथिवी एव स्वेन भागधेयेनोप

धावति ते एवैनं प्रतिष्ठां गमयतः प्रत्येव तिष्ठति पर्यारिणी भवति

पर्यारीव ह्येतस्य राष्ट्रं ँयो ज्योगपरुद्धः समृद्धयै वायव्यं - [ ] 27

2.1.4.8

ँवथ्समा लभेत वायुर्वा अनयोर्वथ्स इमे वा एतस्मै लोका अपशुष्का

विडपशुष्काऽथैष ज्योगपरुद्धो वायुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति

स एवास्मा इमां ँलोकान् विशं प्रदापयति प्रास्मा इमे लोकाः

स्नुवन्तिभुञ्जत्येनं ँविड्डुपतिष्ठते । **28**

(मध्यन्दिने - कद्रूं - ँयमस्य - स्पर्धमानो वैष्णावरुणीं -

तमिन्द्रो - ऽस्य स्वेन भागधेयेनोपसृतो - वायव्यं -

द्विचत्वारिꣳशच्च) (A4)

2.1.5.1

इन्द्रो वलस्य बिलमपौर्णोथ् स य उत्तमः पशुरासीत् तं पृष्ठं प्रति

संगृह्योदक्खिदत् तꣳ सहस्रं पशवोऽनूदायन्थ् स उन्नतोऽभवद्यः

पशुकामः स्याथ् स एतमैन्द्रमुन्नतमा लभेतेन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप

धावति स एवास्मै पशून् प्रयच्छति पशुमानेव भवत्युन्नतो -[ ] **29**

2.1.5.2

भवति साहस्री वा एषा लक्ष्मी यदुन्नतो लक्ष्मियै व पशूनव रुन्धे
यदा सहस्रं पशून् प्राप्नुयादथ वैष्णवं ँवामनमा लभेतैतस्मिन्
वै तथ् सहस्रमध्यतिष्ठत् तस्मादेष वामनः समीषितः पशुभ्य एव
प्रजातेभ्यः प्रतिष्ठां दधाति कोऽर्.हति सहस्रं पशून् प्राप्तुमित्याहु-
रहोरात्राण्येव सहस्र॑ँ सम्पाद्याऽऽ*लभेत पशवो - [ ] **30**

2.1.5.3

वा अहोरात्राणि पशूनेव प्रजातान् प्रतिष्ठां गमय-त्योषधीभ्यो वेहतमा
लभेत प्रजाकाम ओषधयो वा एतं प्रजायै परिबाधन्ते योऽलं प्रजायै
सन् प्रजां न विन्दत ओषधयः खलु वा एतस्यै सूतुमपि घ्नन्ति या
वेहद्-भवत्योषधीरेव स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मै
स्वाद्योनेः प्रजां प्र जनयन्ति विन्दते - [ ] **31**

2.1.5.4

प्रजामापो वा ओषधयोऽसत् पुरुष आप एवास्मा असतः सद्ददति
तस्मादाहुर्यश्चैवं ँवेद यश्च नापस्त्वावासतः सद्ददती-त्यैन्द्री॑ँ

सूतवशामा लभेत भूतिकामोऽजातो वा एष योऽलं भूत्यै सन् भूतिं

न प्राप्नोतीन्द्रं खलु वा एषा सूत्वा वशाऽभव – [ ] 32

2.1.5.5

–दिन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं भूतिं गमयति

भवत्येव य७ं सूत्वा वशा स्यात् तमैन्द्रमेवाऽऽ* लभेतैतद्वाव

तदिन्द्रिय७ं साक्षादेवेन्द्रियमव रुन्ध ऐन्द्राग्नं पुनरुथ् सृष्टमा लभेत

य आ तृतीयात् पुरुषाथ् सोमं न पिबेद्–विच्छिन्नो वा एतस्य

सोमपीथो यो ब्राह्मणः सन्ना – [ ] 33

2.1.5.6

तृतीयात् पुरुषाथ् सोमं न पिबतीन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप

धावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत उपैन७ं सोमपीथो नमति

यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं ँवै सोमपीथ इन्द्रियमेव सोमपीथमव रुन्धे

यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु संतनोति

पुनरुथ्सृष्टो भवति पुनरुथ्सृष्ट इव ह्येतस्य – [ ] 34

2.1.5.7

सोमपीथः समृद्ध्यै ब्राह्मणस्पत्यं तूपरमा लभेता-भिचरन्
ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तस्मा एवैनमा वृश्चति
ताजगार्ति-मार्च्छति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा लक्ष्मी यत् तूपरः
समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति
शरमयं बर्.हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो ( ) भिनत्त्येवैनं । **35**

*(भवत्युन्नतः - पशवो - जनयन्ति विन्दते - ऽभवथ् - सन्नै -
तस्ये - ध्म - स्त्रीणि च) (A5)*

2.1.6.1

बार्.हस्पत्य॒ शितिपृष्ठमा लभेत ग्रामकामो यः कामयेत पृष्ठ॒
समानाना॒ स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं
पृष्ठ॒ समानानां करोति ग्राम्येव भवति शितिपृष्ठो भवति बार्.हस्पत्यो
ह्येष देवतया समृद्ध्यै पौष्ण॒ श्याममा लभेतान्नकामोऽन्नं वै पूषा
पूषणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा - [ ] **36**

2.1.6.2

अन्नं प्र यच्छत्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा अन्नस्य रूप७्ँ समृद्ध्यै मारुतं पृश्निमा लभेताऽन्न-कामोऽन्नं ँवै मरुतोमरुत एव स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नादएव भवति पृश्नि र्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूप७्ँ समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमा लभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव - [ ] 37

2.1.6.3

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधातीन्द्रियाव्येव भवत्यरुणो भ्रूमान् भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूप७्ँ समृद्ध्यै सावित्रमुपध्वस्तमा लभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे सवितारमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स ऐवास्मै सनिं प्रसुवति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्युपध्वस्तो भवति सावित्रो ह्येष- [] 38

2.1.6.4

देवतया समृद्ध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमा लभेताऽन्नकामोवैश्वदेवं ँवा अन्नं ँविश्वानेव देवान्थ्-स्वेन भागधेयेनोप धावतित एवास्मा अन्नं

प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवतिबहुरूप७ ह्यन्न७ समृद्ध्यै वैश्वदेवं बहुरूपमा लभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै सजाता विश्वानेव देवान्थ्–स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै – [ ] 39

2.1.6.5

सजातान् प्र यच्छन्ति ग्राम्येव भवति बहुरूपो भवति बहुदेवत्यो (1) ह्येष समृद्ध्यै प्रजापत्यं तूपरमा लभेत यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयेत् प्राजापत्यो वै पुरुषः प्रजापतिः खलु वै तस्य वेद यस्यानाज्ञातमिव ज्योगामयति प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं तस्माथ् स्रामान्–मुञ्चति तूपरो भवति प्राजापत्यो ह्ये ( ) –ष देवतया समृद्ध्यै । 40

(अस्मा – इन्द्रमेवै – ष – सजाता विश्वानेव देवान्थ् स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै – प्राजापत्यो हि – त्रीणि च)(A6)

2.1.7.1

वषट्कारो वै गायत्रियै शिरोऽच्छिनत् तस्यै रसः परापतत् तं
बृहस्पति रुपाऽगृह्णाथ्सा शितिपृष्ठा वशाऽभवद्यो द्वितीयः पराऽपतत्
तं मित्रावरुणा-वुपागृह्णीताꣳ सा द्विरूपा वशाऽभवद्-यस्तृतीयः
परापतत् तं ँविश्वे देवा उपागृह्णन्थ् सा बहुरूपा वशा भवद्य-
श्चतुर्थः परापतथ् स पृथिवीं प्राऽविशत् तं बृहस्पतिरभ्य - [ ] **41**

2.1.7.2

-गृह्णा-दस्त्वेवायं भोगायेति स उक्षवशः समभवद्-यल्लोहितं
परापतत् तद्-रुद्र उपाऽगृह्णाथ् सा रौद्री रोहिणी वशाऽभवद्-
बार्.हस्पत्याꣳ शितिपृष्ठामा लभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव
स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति
ब्रह्मवर्चस्येव भवति छन्दसां ँवा एष रसो यद्वशा रस
इव खलु- [ ] **42**

2.1.7.3

वै ब्रह्मवर्चसं छन्दसामेव रसेन रसं ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे मैत्रावरुणीं

द्विरूपामा लभेत वृष्टिकामो मैत्रं ँवा अहर्वारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां

खलु वै पर्जन्यो वर्.षति मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति

तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां पर्जन्यं ँवर्.षयतः छन्दसां ँवा एष रसो

यद्वशा रस इव खलु वै वृष्टिः छन्दसामेव रसेन – [ ] 43

2.1.7.4

रसं ँवृष्टिमव रुन्धे मैत्रावरुणीं द्विरूपामा लभेत प्रजाकामो

मैत्रं ँवा अहर्वारुणी रात्रिरहोरात्राभ्यां खलु वै प्रजाः प्रजायन्ते

मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा अहोरात्राभ्यां

प्रजां प्रजनयतः छन्दसां ँवा एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै

प्रजा छन्दसामेव रसेन रसं प्रजामव – [ ] 44

2.1.7.5

रुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामा लभेतान्नकामो वैश्वदेवं ँवा अन्नं

ँविश्वानेव देवान्थ् स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं

प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति छन्दसां ँवा एष रसो यद्वशा रस इव
खलु वा अन्नं छन्दसामेव रसेन रसमन्नमव रुन्धे वैश्वदेवीं
बहुरूपामा लभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै – [ ] **45**

2.1.7.6

सजाता विश्वानेव देवान्थ् स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै
सजातान् प्र यच्छन्ति ग्राम्येव भवति छन्दसां ँवा एष रसो यद्वशा
रस इव खलु वै सजाताः छन्दसामेव रसेन रस७ँ सजातानव रुन्धे
बार्.हस्पत्य– मुक्षवशमा लभेत ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं – [ ] **46**

2.1.7.7

दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति वशं ँवा एष चरति यदुक्षावश इव खलु
वै ब्रह्मवर्चसं ँवशेनैव वशं ब्रह्मवर्चसमव रुन्धेरौद्री७ँरोहिणीमा
लभेताभिचरन् रुद्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तस्मा एवैनमा
वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छति रोहिणी भवति रौद्री ह्येषा देवतया समृद्ध्यै
स्फ्यो यूपो ( ) भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्र हरति शरमयं

बर्.हिः शृणात्येवैनं वैभीदक इध्मो भिनत्त्येवैनं । **47**

(अभि - खलु - वृष्टिः छन्दसामेव रसेन - प्रजामव - वैश्वदेवा वै - ब्रह्मवर्चसं - यूँप - एकान्नवि॒ंशतिश्च) (A7)

2.1.8.1

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एता॒ं सौरी॑ श्वेतां वँशामाऽलभन्त तयैवास्मिन् रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात् तस्मा एता॒ं सौरी॑ श्वेतां वँशामा लबेतामुमेवा ऽऽ*दित्य॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवति बैल्वो यूपो भवत्यसौ- [ ] **48**

2.1.8.2

वा आदित्यो यतोऽजायत ततो बिल्व उदतिष्ठथ् सयोन्येव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमा लभेता-भिचरन् वारुणं दशकपालं पुरस्तान्-निर्वपेद्-वरुणेनैव भ्रातृव्यं ग्राहयित्वा ब्रह्मणा स्तृणुते

बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूप७ँ समृद्ध्यै स्फ्यो यूपो भवति वज्रो
वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्र हरति शरमयं बर्.हिः शृणा - [ ] 49

2.1.8.3

-त्येवैनं ँवैभीदक इध्मो भिनत्त्येवैनं ँवैष्णवं ँवामनमा लभेत
यं ँयज्ञो नोपनमेद्-विष्णुर्वै यज्ञो विष्णुमेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एवास्मै यज्ञं प्र यच्छत्युपैनं ँयज्ञो नमति वामनो भवति
वैष्णवो ह्येष देवतया समृद्ध्यै त्वाष्ट्रं ँवडबमा लभेत पशुकामस्त्वष्टा
वै पशूनां मिथुनानां - [ ] 50

2.1.8.4

प्रजनयिता त्वष्टारमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै
पशून् मिथुनान् प्र जनयति प्रजा हि वा एतस्मिन् पशवः प्रविष्टा
अथैष पुमान्थ्सन् वडबः साक्षादेव प्रजां पशूनव रुन्धे मैत्र७
श्वेतमा लभेत संग्रामे सँयत्ते समयकामो मित्रमेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति स एवैनं मित्रेण सं नयति - [ ] 51

2.1.8.5

विशालो भवति व्यवसाययत्येवैनं प्राजापत्यं कृष्णमा लभेत

वृष्टिकामः प्रजापतिर्वै वृष्ट्या ईशे प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप

धावति स एवास्मै पर्जन्यं ँवर्.षयति कृष्णो भवत्येतद्वै वृष्ट्यै रूप७ं

रूपेणैव वृष्टिमव रुन्धे शबलो भवति विद्युतमेवास्मै जनयित्वा

वर्.षयत्यवाशृङ्गो भवति वृष्टिमेवास्मै नि यच्छति ( ) । **52**

(असौ - शृणाति - मिथुनानां - नयति - यच्छति) (A8)

2.1.9.1

वरुण७ं सुषुवाणमन्नाद्यं नोपानमथ् स एतां ँवारुणीं कृष्णां

ँवशामपश्यत् ता७ं स्वायै देवताया आलभत ततो वै

तमन्नाद्-यमुपानमद्-यमलमन्नाद्याय सन्तमन्नाद्यं नोपनमेथ् स एतां

ँवारुणीं कृष्णां ँवशामा लभेत वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति

स एवास्मा अन्नं प्र यच्छत्यन्नाद - [ ] **53**

2.1.9.2

एव भवति कृष्णा भवति वारुणी ह्येषा देवतया समृद्ध्यै
मैत्र७ श्वेतमा लभेत वारुणं कृष्णमपां चौषधीनां च संधावन्नकामो
मैत्रीर्वा ओषधयो वारुणीरापोऽपां च खलु वा ओषधीनां च रसमुप
जीवामो मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा अन्नं
प्रयच्छतोऽन्नाद एव भव – [ ] **54**

2.1.9.3

–त्यपां चौषधीनां च संधावा लभत उभयस्या–वरुद्ध्यैविशाखो
यूपो भवति द्वे ह्येते देवते समृद्ध्यै मैत्र७ श्वेतमा लभेत वारुणं
कृष्णं ज्योगामयावीयन् मैत्रो भवति मित्रेणैवास्मै वरुण७ं शमयति
यद्–वारुणः साक्षादेवैनं ँवरुणपाशान् मुञ्चत्युत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव देवा वै पुष्टिं नाविन्दन् – [ ] **55**

2.1.9.4

तां मिथुने ऽपश्यन् तस्यां न समराधयन्ता–वश्विना–वब्रूता–मावयोर्वा
एषा मैतस्यां ँवदध्वमिति साश्विनोरेवाभवद्यः पुष्टिकामः स्याथ् स

एतामाश्विनीं ँयमीं ँवशामा लभेताऽश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोप

धावति तावेवास्मिन् पुष्टिं धत्तः पुष्यति प्रजया पशुभिः । 56

(अन्नादो - ऽन्नाद एव भवत्य - विन्दन् - पञ्चचत्वारिꣳशच्च)
(A9)

2.1.10.1

आश्विनं धूम्रललाममा लभेत यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपासेदश्विनौ वै

देवाना-मसोमपावास्तां तौ पश्चा सोमपीथं प्राप्नुता-मश्विनावेतस्य

देवता यो दुर्ब्राह्मणः सोमं पिपासत्यश्विनावेव स्वेन भागधेयेनोप

धावतितावेवास्मै सोमपीथं प्र यच्छत उपैनꣳ सोमपीथो नमति यद्-

धूम्रो भवति धूम्रिमाण-मेवास्मादप हन्ति ललामो - [ ] 57

2.1.10.2

भवति मुखत एवास्मिन् तेजो दधाति वायव्यं गोमृगमा लभेत

यमजघ्निवाꣳ समभिशꣳ सेयुरपूता वा एतं ँवागृच्छति

यमजघ्निवाꣳ समभिशꣳ सन्ति नैष ग्राम्यः पशुर्नारण्यो यद्-गोमृगो

नेवैष ग्रामे नारण्ये यमजघ्निवा॒ समभिश॒ सन्ति वायुर्वै देवानां

पवित्रं ँवायुमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवै – [ ] **58**

2.1.10.3

–नं पवयति पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति तमः पाप्मानं

प्रविशति यस्याश्विने शस्यमाने सूर्यो ना॰ऽऽविर्भवति सौर्यं बहुरूपमा

लभेतामुमेवादित्य॰ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मात् तमः

पाप्मानमप हन्ति प्रतीच्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छत्यप तमः

पाप्मान॒ हते । **59** *(ललामः – स एव – षट्चत्वारि॒शच्च)*

(A10)

2.1.11.1

इन्द्रं ँवो विश्वतस्परी >[1], न्द्रं नरो >[2],

मरुतो यद्ध वो दिवो >[3], या वः शर्म >[4] ।

भरेष्विन्द्र॒ सुहव॒ हवामहे ऽ॒होमुच॒ सुकृतं दैव्यं जनं ।

अग्निं मित्रं ँवरुण॒ सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये ।

ममत्तु नः परिज्मा वसर्.हा ममत्तु वातो अपां ँवृषण्वान् ।

शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ।
प्रिया वो नाम – [ ] **60**

2.1.11.2

हुवे तुराणां । आ यत् तृपन्मरुतो वावशानाः ।
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्कभिः सुखादयः ।
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः ।
अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्याथ् सोमो रुद्रेभिरभि रक्षतु त्मना ।
इन्द्रो मरुद्भिर् ऋतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सं शिशातु ।
सं नो देवो वसुभिरग्निः सं – [ ] **61**

2.1.11.3

सोमस्तनूभी रुद्रियाभिः । समिन्द्रो मरुद्भि र्यज्ञियैः समादित्यैर्नो
वरुणो अजिज्ञिपत् । यथाऽऽदित्या वसुभिः संबभूवुर्मरुद्भी रुद्राः
समजानताभि । एवा त्रिणामन्न–हृणीयमाना विश्वे देवाः समनसो
भवन्तु । कुत्रा चिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने । अर्.हन्तश्चिद्–

यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः । सं ँयदिषो वनामहे स७ं हव्या

मानुषाणां । उत द्युम्नस्य शवस – [ ] **62**

2.1.11.4

ऋतस्य रश्मिमा ददे । यज्ञो देवानाम् प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता

मृडयन्तः । आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्याद७ं होश्चिद्या वरिवोवित्तराऽसत् ।

शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः । नकिष्टं

घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां भवति प्रणीतौ । धारयन्त आदित्यासो

जगथ्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।

दीर्घाधियो रक्षमाणा – [ ] **63**

2.1.11.5

असुर्यमृतावान–श्चयमाना ऋणानि । तिस्रो भूमीर्धारयन् त्री७ं रुत द्यून्

त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषां । ऋतेनाऽऽ*दित्या महि वो महित्वं

तदर्यमन् वरुण मित्र चारु । त्यान्नु क्षत्रिया७ं अव आदित्यान्

याचिषामहे । सुमृडीका७ं अभिष्टये । न दक्षिणा विचिकिते न सव्या न

प्राचीनमादित्या नोत पश्चा । पाक्या चिद्वसवो धीर्या चिद् – [ ] **64**

2.1.11.6

–युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्यां । आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शन्तमेन । अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं ँयज्ञं दधतु श्रोषमाणाः । इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चके । तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमान–स्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः । अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा न आयुः प्रमोषीः । **65** *(नामा – ऽग्निः सꣳ – शवसो – रक्षमाणा – धीर्यां चिदे – कान्न पञ्चाशच्च) (A11)*

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 11 Anuvaakams :-

(वायव्यं – प्राजपतिस्तावरुणं – देवासुराएष्व – सावादित्योदशर्.षभा–मिन्द्रोवलस्य – बार्.हस्पत्यं – ँवषट्कारो – ऽसौसौरिं – ँवरुण –माश्विन – मिन्द्रं ँवो नर – एकादश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(वायव्य – माग्नेयीं कृष्णग्रीवी – मसावादित्यो – वा अहोरात्राणि – वषट्कारः – प्रजनयिता – हुवे तुराणां – पञ्चषष्टिः)

First and Last Padam of First Prasnam of Kandam 2:-

(वायव्यं – प्रमोषीः)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः समाप्तः ॥

2.2.1 Appendix

2.1.11.1– इन्द्रं॑ वो विश्वतस्परी >[1],

इन्द्रं॑ वो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः ।
अस्माकमस्तु केवलः ॥ (Appearing inTS **1.6.12.1)**

2.1.11.1– न्द्रं नरो>[2],

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजते धियस्ताः ।
शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वन्नः ॥

(Appearing inTS **1.6.12.1**)

2.1.11.1 - मरुतो यद्ध वो दिवो>[3],

मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्ना यन्तो हवामहे ।
आ तू न उप गन्तन ॥ (Appearing in TS **1.5.11.4)**

2.1.11.1 – या वः शर्म>4

या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरं ॥

(Appearing in TS **1.5.11.5**)

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः

हरिः ओं

2.3द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः – इष्टिविधानं

2.2.1.1

प्रजापतिः प्रजा असृजत ताः सृष्टा इन्द्राग्नी अपागूहताꣳ सोऽचायत्
प्रजापतिरिन्द्राग्नी वै मे प्रजा अपाघुक्षतामिति स एतमैन्द्राग्न-
मेकादशकपाल-मपश्यत् तं निरवपत् तावस्मै प्रजाः प्रासाधयता-
मिन्द्राग्नी वा एतस्य प्रजामप गूहतो योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न
विन्दत ऐन्द्राग्न-मेकादशकपालं निर्वपेत्-प्रजाकाम इन्द्राग्नी-[] 1

2.2.1.2

एव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै प्रजां प्र साधयतो विन्दते
प्रजा-मैन्द्राग्न-मेकादशकपालं निर्वपेथ् स्पर्धमानः क्षेत्रे वा
सजातेषु वेन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप धावति ताभ्यामेवेन्द्रियं
ँवीर्यं भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽप वा

एतस्मादिन्द्रियं ँवीर्यं क्रामति यः संग्राम-मुपप्रयात्यैन्द्राग्न-

मेकादशकपालं नि - [ ] 2

2.2.1.3

-र्वपेथ् संग्राम-मुपप्रयास्यन्निन्द्राग्नी एव स्वेन भागधेयेनोप धावति

तावेवास्मिन्निन्द्रियं ँवीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येणोप प्र याति

जयति त९् संग्रामं ँवि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते यः संग्रामं

जयत्यैन्द्राग्न-मेकादशकपालं निर्वपेथ् संग्रामं जित्वेन्द्राग्नी एव

स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निद्रियं ँवीर्यं - [ ] 3

2.2.1.4

धत्तो नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं ँवीर्यं क्रामति

य एति जनतामैन्द्राग्न-मेकादशकपालं निर्वपे-ज्जनतामेष्यन्निन्द्राग्नी

एव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं ँवीर्यं धत्तः

सहेन्द्रियेण वीर्येण जनतामेति पौष्णं चरुमनु निर्वपेत् पूषा वा

इन्द्रियस्य वीर्यस्यानुप्रदाता पूषणमेव - [ ] 4

2.2.1.5

स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा इन्द्रियं ँवीर्यमनु प्रयच्छति क्षैत्रपत्यं चरुं निर्वपे-ज्जनतामागत्येयं ँवै क्षेत्रस्य पतिरस्यामेव प्रति तिष्ठत्यैन्द्राग्न-मेकादशकपाल-मुपरिष्टा-न्निर्वपेदस्यामेव प्रतिष्ठायेन्द्रियं वीर्यमुपरिष्टा-दात्मन् धत्ते । **5**

(प्रजाकाम इन्द्राग्नी - उपप्रयात्यैन्द्राग्नमेकादशकपालं नि- वीर्यं - पूषणमे वै - कान्नचत्वारि॑ँशच्च) (A1)

2.2.2.1

अग्नये पथिकृते पुरोडाश-मष्टाकपालं निर्वपेद्यो दर्.शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां ँवा पौर्णमासीं ँवाऽतिपादयेत् पथो वा एषोध्यपथेनैति यो दर्.शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां ँवा पौर्णमासीं ँवातिपादयत्यग्निमेव पथिकृत॑ँ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमपथात् पन्थामपि नयत्यनड्वान् दक्षिणा वही ह्येष समृद्ध्या अग्नये व्रतपतये - [ ] **6**

2.2.2.2

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य आहिताग्निः सन्नव्रत्यमिव चरेदग्निमेव

व्रतपति॰ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं ँव्रतमा लंभयति व्रत्यो

भवत्यग्नये रक्षोघ्ने पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्य॰ रक्षा॰सि

सचेरन्नग्निमेव रक्षोहण॰ स्वेन भागधेयेनोप धावति स

एवास्माद्–रक्षा॰स्यप हन्ति निशितायां निर्वपे – [ ] 7

2.2.2.3

–न्निशिताया॰ हि रक्षा॰सि प्रेरते संप्रेर्णान्येवैनानि हन्ति

परिश्रिते याजयेद्–रक्षसा–मनन्ववचाराय रक्षोघ्नी याज्यानुवाक्ये

भवतो रक्षसा॰ स्तृत्या अग्नये रुद्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेदभिचरन्नेषा वा अस्य घोरा तनूर्यद्–रुद्रस्तस्मा एवैनमा

वृश्चति ताजगार्ति–मार्च्छत्यग्नये सुरभिमते पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेद्यस्य गावो वा पुरुषा – [ ] 8

2.2.2.4

वा प्रमीयेरन् यो वा बिभीयादेषा वा अस्य भेषज्या तनूर्यथ्

सुरभिमतीतयैवास्मै भेषजं करोति सुरभिमते भवति पूतीगन्धस्या-

पहत्या अग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् संग्रामे सँयत्ते

भागधेयेनैवैन५ं शमयित्वा परानभि निर्दिशति यमवरेषां ँविध्यन्ति

जीवति स यं परेषां प्र स मीयते जयति त५ं संग्राम - [ ] 9

2.2.2.5

-मभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः प्रमीयन्ते

पुरुषाहुतिर्ह्यस्य प्रियतमाग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेद्-भागधेयेनैवैन५ं शमयति नैषां पुराऽऽ*युषोपरः प्रमीयतेऽभि

वा एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य गृहान् दहत्यग्नये क्षामवते

पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्-भागधेयेनैवैन५ं शमयति ना ( )-

स्यापरं गृहान् दहति । **10** *(व्रतपतये - निशितायां निर्वपेत् -*

पुरुषाः - संग्रामं - न - चत्वारि च) (A2)

2.2.3.1

अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदग्निमेव काम॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नये य विष्ठाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् स्पर्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु वाऽग्निमेव यविष्ठ॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति तेनैवेन्द्रियं ँवीर्यं भ्रातृव्यस्य – [ ] **11**

2.2.3.2

युवते विपाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽग्नये यविष्ठाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदभिचर्यमाणो ऽग्निमेव यविष्ठ॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्माद्–रक्षा॒ꣳसि यवयति नैन–मभिचरन्थ् स्तृणुतेऽग्नय आयुष्मते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेत सर्वमायुरिया–मित्यग्नि–मेवाऽऽ*युष्मन्त॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मि – [ ] **12**

2.2.3.3

–न्नायुर्दधाति सर्वमायुरेत्यग्नये जातवेदसे पुरोडाश–मष्टाकपालं निर्वपेद्–भूतिकामोऽग्निमेव जातवेदस॒ꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति

स एवैनं भूतिं गमयति भवत्येवाग्नये रुक्मते पुरोडाश-मष्टाकपालं निर्वपेद्-रुक्कामोऽग्निमेव रुक्मन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् रुचं दधातिरोचत एवाग्नये तेजस्वते पुरोडाश - [ ] 13

2.2.3.4

-मष्टाकपालं निर्वपेत् तेजस्कामोऽग्निमेव तेजस्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् तेजो दधाति तेजस्व्येव भवत्यग्नये साहन्त्याय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् सीक्षमाणोऽग्निमेव साहन्त्यꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति तेनैव सहते यꣳ सीक्षते । 14

(भ्रातृव्यस्या -स्मिन् - तेजस्वते पुरोडश - मष्टात्रिꣳशच्च) (A3)

2.2.4.1

अग्नयेऽन्नवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेतान्नवान्थ्-स्यामित्यग्नि-मेवा-न्नवन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमन्नवन्तं करोत्यन्नवानेव भवत्यग्नयेऽन्नादाय पुरोडाशमष्टाकपालं

निर्वपेद्यः कामयेतान्नादः स्यामित्यग्नि-मेवान्नाद७ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमन्नादं करोत्यन्नाद - [ ] 15

2.2.4.2

एव भवत्यग्नयेऽन्नपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यःकामयेतान्नपतिः स्यामित्यग्नि-मेवान्नपति७ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमन्नपतिं करोत्यन्नपतिरेव भवत्यग्नये पवमानाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये पावकायाग्नये शुचये ज्योगामयावी यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये - [ ] 16

2.2.4.3

पावकाय वाचमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये शुचये आयुरेवास्मिन् तेन दधात्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येवैतामेव निर्वपेच्चक्षुष्कामो यदग्नये पवमानाय निर्वपति प्राणमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये पावकाय वाचमेवास्मिन् तेन दधाति यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन् तेन दधा - [ ] 17

2.2.4.4

-त्युत यद्यन्धो भवति प्रैव पश्यत्यग्नये पुत्रवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदिन्द्राय पुत्रिणे पुरोडाशमेकादशकपालं प्रजाकामोऽग्निरेवास्मै प्रजांप्रजनयति वृद्धामिन्द्रः प्र यच्छत्यग्नये रसवतेऽजक्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत रसवान्थ्-स्यामित्यग्निमेव रसवन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनꣳ रसवन्तं करोति - [ ] 18

2.2.4.5

रसवानेव भवत्यजक्षीरे भवत्याग्नेयी वा एषा यदजा साक्षादेव रसमव रुन्धेऽग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्यः कामयेत वसुमान्थ्-स्यामित्यग्नि-मेव वसुमन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं ँवसुमन्तं करोति वसुमानेव भवत्यग्नये वाजसृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् संग्रामे सं ँयत्ते वाजं - [ ] 19

2.2.4.6

ँवा एष सिसीर्.षति यः संग्रामं जिगीषत्यग्निः खलु वै देवानां ँवाजसृदग्निमेव वाजसृतꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति धावति

वाज७ं हन्ति वृत्रं जयति त७ं संग्राममथो अग्निरिव न प्रतिधृषे
भवत्यग्नयेऽग्निवते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्–यस्याग्ना– वग्नि–
मभ्युद्धरेयु–र्निर्दिष्टभागो वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यस्तौ
संभवन्तौ यजमान – [ ] **20**

2.2.4.7

–मभि सं भवतः स ईश्वर आर्तिमार्तो–र्यदग्नयेऽग्निवते निर्वपति
भागधेयेनैवैनौ शमयति नाऽऽ*र्तिमार्च्छति यजमानोऽग्नये ज्योतिष्मते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेद्–यस्या–ग्निरुद्धृतोऽहुते–ऽग्निहोत्र
उद्वाये दपर आदीप्यानूद्धृत्य इत्याहुस्तत् तथा न कार्यं ँयद्–
भागधेयमभि पूर्व उद्ध्रियते किमपरोऽभ्यु – [ ] **21**

2.2.4.8

–द्ध्रियेतेति तान्येवा वक्षाणानि सन्निधाय मन्थेदितः प्रथमं जज्ञे
अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः । स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या
देवेभ्यो हव्यं ँवहतु प्रजानन्निति छन्दोभिरेवैन७ं स्वाद्योनेः
प्रजनयत्येष वा व सोऽग्निरित्याहु ज्योतिस्त्वा अस्य परापतितमिति

यदग्नये ज्योतिष्मते निर्वपति यदेवास्य ( ) ज्योतिः परापतितं तदेवाव रुन्धे । **22**

(करोत्यन्नादो - दधाति यदग्नये - शुचये चक्षुरेवास्मिन् तेन दधाति -करोति - वाजं -यँजमान - मु - देवास्य - षट्च)

(A4)

2.2.5.1

वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्-वारुणं चरुं दधिक्राव्ण्णे चरुमभिशस्यमानो यद्-वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति सँवथ्सरो वा अग्नि वैश्वानरः सँवथ्सरेणैवैन॑ स्वदयत्यप पापं वँर्ण॑ हते वारुणेनैवैनं वँरुणपाशान् मुञ्चति दधिक्राव्ण्णा पुनाति हिरण्यं दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनमाद्य-मस्यान्नं भवत्येतामेव निर्वपेत् प्रजाकामः सँवथ्सरो - [ ] **23**

2.2.5.2

वा एतस्या शान्तो योनिं प्रजायै पशूनां निर्दहति योऽलं प्रजायै सन् प्रजां न विन्दते यद्-वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति सँवथ्सरो वा

अग्नि वैश्वानरः सँवथ्सरमेव भागधेयेन शमयति सोऽस्मै शान्तः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणेनैवैनं ँवरुणपाशान् मुञ्चति दधिक्राव्ण्णा पुनाति हिरण्यं दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनं– [ ] 24

2.2.5.3

ँविन्दते प्रजां ँवैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेत् पुत्रे जातेयदष्टाकपालो भवति गायत्रियैवैनं ब्रह्मवर्चसेन पुनाति यन्नवकपाल–स्त्रिवृतैवास्मिन् तेजो दधाति यद्–दशकपालो विराजैवास्मिन्नन्नाद्यं दधाति यदेकादशकपाल– स्त्रिष्टुभैवास्मिन्निन्द्रियं दधाति यद्–द्वादशकपालो जगत्यैवास्मिन् पशून् दधाति यस्मिन् जात एतामिष्टिं निर्वपति पूत–[ ] 25

2.2.5.4

एव तेजस्व्यन्नाद इन्द्रियावी पशुमान् भवत्यव वा एष सुवर्गाल्लोकाच्छिद्यते यो दर्.शपूर्णमासयाजी सन्नमावास्यां ँवा

पौर्णमासीँ वातिपादयति सुवर्गाय हि लोकाय दर्.शपूर्णमासा

विज्येते वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदमावास्यां वा पौर्णमासीं

वाऽतिपाद्य सँवथ्सरो वा अग्नि वैश्वानरः सँवथ्सरमेव प्रीणात्यथो

सँवथ्सरमेवास्मा उप दधाति सुवर्गस्य लोकस्य

समष्ट्या – [ ] **26**

<u>2.2.5.5</u>

अथो देवता एवान्वारभ्य सुवर्गँ लोकमेति वीरहा वा एष देवानां

योऽग्नि–मुद्वासयते न वा एतस्य ब्राह्मणा ऋतायवः पुराऽन्नमक्षना–

ग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेद्–वैश्वानरं द्वादशकपाल–मग्निमुद्वासयिष्यन्

यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्रीगायत्रो ऽग्निर्यावानेवाग्निस्तस्मा

आतिथ्यं करोत्यथो यथा जनं यतेऽवसं करोति तादृ – [ ] **27**

<u>2.2.5.6</u>

–गेव तद्–द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः सँवथ्सरः

सँवथ्सरः खलु वा अग्नेर्योनिः स्वामेवैनं योनिं गमय–त्याद्यमस्यान्नं

भवति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेन्मारुतꣳ सप्तकपालं ग्रामकाम

आहवनीये वैश्वानरमधि श्रयति गार्.हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य

विधृत्यै द्वादशकपालो वैश्वानरो भवति द्वादश मासाः सँवथ्सरः

सँवथ्सरेणैवास्मै सजाताꣳश्च्यावयति मारुतो भवति – [ ] 28

2.2.5.7

मरुतो वै देवानां ँविशो देवविशेनैवास्मै मनुष्य विशमव रुन्धे

सप्तकपालो भवति सप्त गणा वै मरुतो गणश एवास्मै सजातानव

रुन्धे ऽनूच्यमान आ सादयति विशमेवास्मा अनुवर्त्मानं करोति । 29

(प्रजाकामः सँवथ्सरः – पुनात्येवैनं – पूतः – समष्ट्यै –

तादृङ् – मारुतो भव – त्येकान्न त्रिꣳशच्च ।) (A5)

2.2.6.1

आदित्यं चरुं निर्वपेथ् संग्राम-मुपप्रयास्यन्नियं ँवा अदितिरस्यामेव

पूर्वे प्रतितिष्ठन्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदायतनं गत्वासँवथ्सरो

वा अग्नि वैश्वानरः सँवथ्सरः खलु वै देवाना–मायतनमेतस्माद्वा

आयतनाद्–देवा असुरानजयन् यद्–वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपति

देवानामेवायतने यतते जयति त१ँ संग्राममेतस्मिन् वा एतौ मृजाते - [ ] 30

2.2.6.2

यो विद्विषाणयोरन्नमत्ति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेद्-विद्विषाणयोरन्नं जग्ध्वा सँवथ्सरो वा अग्नि-र्वैश्वानरः सँवथ्सर स्वदितमेवात्ति नास्मिन् मृजाते सँवथ्सराय वा एतौ सममाते यौ सममाते तयोर्यः पूर्वोऽभिद्रुह्यति तं ँवरुणो गृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेथ् सममानयोः पूर्वोऽभिद्रुह्य सँवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सँवथ्सरमेवाऽऽ*प्त्वा निर्वरुणं - [ ] 31

2.2.6.3

परस्तादभि द्रुह्यति नैनं ँवरुणो गृह्णात्यायं ँवा एष प्रति गृह्णाति योऽविं प्रतिगृह्णाति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेदविं प्रतिगृह्य सँवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सँवथ्सर-स्वदितामेव प्रतिगृह्णाति नाऽऽ*व्यं प्रतिगृह्णात्यात्मनो वा एष मात्रामाप्नोति य उभयादत्

प्रतिगृह्णात्यश्वं वा पुरुषं वा वैश्वानरं द्वादशकपालं
निर्वपेदुभयादत् - [ ] 32

2.2.6.4

प्रतिगृह्य संवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सँवथ्सर-स्वदितमेव
प्रति गृह्णाति नात्मनो मात्रामाप्नोति वैश्वानरं द्वादशकपालं निर्वपेथ्-
सनिमेष्यन्थ्-सँवथ्सरो वा अग्निर्वैश्वानरो यदा खलु वै सँवथ्सरं
जनतायां चरत्यथ स धनार्घो भवतियद्-वैश्वानरं द्वादशकपालं
निर्वपति सँवथ्सर-सातामेव सनिमभि प्रच्यवते दानकामा अस्मै
प्रजा भवन्ति यो वै सँवथ्सरं - [ ] 33

2.2.6.5

प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवत्येतमेव वैश्वानरं पुनरागत्य
निर्वपेद्यमेव प्रयुङ्क्ते तं भागधेयेन वि मुञ्चति प्रतिष्ठित्यै यया
रज्ज्वोत्तमां गामाजेत् तां भ्रातृव्याय प्र हिणुयान्निर्.ऋतिमेवास्मै
प्रहिणोति । 34 *(मृजाते - निर्वरुणं - वँपेदुभयादद् - यो वै
सँवथ्सरं - षट्त्रिंशच्च) (A6)*

2.2.7.1

ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत् पशुकाम ऐन्द्रा वै पशव इन्द्रमेव स्वेन

भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पशून् प्रयच्छति पशुमानेव भवति

चरुर्भवति स्वादेवास्मै योनेः पशून् प्रजनयतीन्द्रायेन्द्रियावते

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेत् पशुकाम इन्द्रियं वै पशव

इन्द्रमेवेन्द्रियावन्त स्वेन भागधेयेनोप धावति स – [ ] **35**

2.2.7.2

एवास्मा इन्द्रियं पशून् प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्राय–घर्मवते

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्–ब्रह्मवर्चसकामो ब्रह्मवर्चसं वै घर्म

इन्द्रमेव घर्मवन्त स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्

ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवतीन्द्रायार्कवते

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदन्नकामोऽर्को वै

देवानामन्नमिन्द्रमेवार्कवन्त स्वेन

भागधेयेनो – [ ] **36**

2.2.7.3

-प धावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव भवतीन्द्राय घर्मवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राये-न्द्रियावत इन्द्रायाऽर्कवते भूतिकामो यदिन्द्राय घर्मवते निर्वपति शिर एवास्य तेन करोति यदिन्द्रायेन्द्रियावत आत्मानमेवास्य तेन करोतियदिन्द्रायाऽर्कवते भूत एवान्नाद्ये प्रतितिष्ठति भवत्येवेन्द्राया - [ ] 37

2.2.7.4

-ऽ७ँ होमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः पाप्मना गृहीतः स्यात् पाप्मा वा अ७ँह इन्द्रमेवाऽ७ँ होमुच७ँ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं पाप्मनोऽ७ँहसो मुञ्चतीन्द्राय वैमृधाय पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यं मृधोऽभि प्रवेपेरन्-राष्ट्राणि वाऽभि समियुरिन्द्रमेव वैमृध७ँ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मान्मृधो - [ ] 38

2.2.7.5

ऽप हन्तीन्द्राय त्रात्रे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्-बद्धो वा परियत्तो वेन्द्रमेव त्रातार७ँ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं त्रायत

इन्द्रायार्काश्वमेधवते पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यं महायज्ञो नोपनमेदेते वै महायज्ञस्यान्त्ये तनू यदर्काश्वमेधाविन्द्रमेवार्काश्वमेध-वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मा ( ) अन्ततो महायज्ञं च्यावयत्युपैनं महायज्ञो नमति । **39** *(इन्द्रियावन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति सो - ऽर्कवन्तꣳ स्वेन भागधेयेनै - वेन्द्राया - स्मान् मृधो - ऽस्मै - सप्त च ।) (A7)*

2.2.8.1

इन्द्रायान्वृजवे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद् ग्रामकाम इन्द्रमेवान्वृजुꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै सजाताननुकान् करोति ग्राम्येव भवतीन्द्राण्यै चरुं निर्वपेद्यस्य सेनाऽसꣳशितेव स्यादिन्द्राणी वै सेनायै देवतेन्द्राणीमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति सैवास्य सेनाꣳ सꣳ श्यति बल्बजानपी- [ ] **40**

2.2.8.2

–ध्मे सं नह्येद्–गौ–र्यत्राधिष्कन्नान्यमेहत् ततो बल्बजा उदतिष्ठन्

गवामेवैनं न्यायमपिनीय गा वेदयतीन्द्राय मन्युमते मनस्वते

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेथ् संग्रामे सँयत्ते इन्द्रियेण वै

मन्युना मनसा संग्रामं जयतीन्द्रमेव मन्युमन्तं मनस्वन्तꣳ स्वेन

भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति

जयति तꣳ – [ ] **41**

2.2.8.3

संग्राममेतामेव निर्वपेद्यो हतमनाः स्वयं पाप इव स्यादेतानि

हि वा एतस्मा दपक्रान्तान्यथैष हतमनाः स्वयं पाप इन्द्रमेव

मन्युमन्तं मनस्वन्तꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं

मन्युं मनो दधाति न हतमनाः स्वयं पापो भवतीन्द्राय दात्रे

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यः कामयेत दानकामा

मे प्रजाः स्यु – [ ] **42**

2.2.8.4

-रितीन्द्रमेव दातार॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै
दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्तीन्द्राय प्रदात्रे
पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेद्यस्मै प्रत्तमिव सन्न प्रदीयेतेन्द्रमेव
प्रदातार॑ स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै प्रदापयतीन्द्राय
सुत्राम्णे पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदपरुद्धो वा - [ ] 43

2.2.8.5

ऽपरुद्ध्यमानो वेन्द्रमेव सुत्रामाण॑ स्वेन भागधेयेनोप धावति
स एवैनं त्रायते ऽनपरुध्यो भवतीन्द्रो वै सदृङ् देवताभिरासीथ् स
न व्यावृतमगच्छथ् स प्रजापतिमुपाधावत् तस्मा एतमैन्द्रमेकादशकपालं
निरवपत् तेनै-वास्मिन्निन्द्रियमदधा-च्छक्वरी याज्यानुवाक्ये
अकरोद्-वज्रो वै शक्वरी स एनं ँवज्रो भूत्या ऐन्ध - [ ] 44

2.2.8.6

सोऽभवथ् सोऽबिभेद्-भूतः प्र मा धक्ष्यतीति स प्रजापतिं
पुनरुपाधावथ् स प्रजापतिः शक्वर्या अधि रेवतीं निरमिमीत शान्त्या

अप्रदाहाय योऽल७ श्रियै सन्थ्-सदृङ्ख्समानैः स्यात् तस्मा एतमैन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति रेवती पुरोऽनुवाक्या भवति ( ) शान्त्या अप्रदाहाय शक्वरी याज्या वज्रो वै शक्वरीस एनं ँवज्रो भूत्या इन्धे भवत्येव । **45** *(अपि - त७ - स्यु - वै - न्ध - भवति - चतुर्दश च ।) (A8)*

2.2.9.1

आग्ना-वैष्णव-मेकादशकपालं निर्वपेदभिचरन्थ्-सरस्वत्याज्य भागा स्याद्-बार्.हस्पत् यश्चरुर्यदाग्ना-वैष्णव एकादशकपालो भवत्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं ँयज्ञेन चाभि चरतिसरस्वत्याज्यभागा भवति वाग्वै सरस्वती वाचैवैनमभि चरति बार्.हस्पत्यश्चरु र्भवति ब्रह्म वै देवानां बृहस्पति र्ब्रह्मणैवैनमभि चरति - [ ] **46**

2.2.9.2

प्रति वै परस्तादभिचरन्तमभि चरन्ति द्वेद्वे पुरोऽनुवाक्ये कुर्यादति प्रयुक्त्या एतयैव यजेताभि चर्यमाणो देवताभिरेव देवताः प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञँ वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म स देवताश्चैव यज्ञं च मध्यतो व्यवसर्पति तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति नैनमभिचरन्–थ्स्तृणुत आग्नावैष्णव–मेकादशकपालं निर्वपेद्यं यँज्ञो नो – [ ] **47**

2.2.9.3

–पनमेदग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञोऽग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै यज्ञं प्रयच्छत उपैनं यँज्ञो नमत्याग्ना– वैष्णवं घृते चरुं निर्वपेच्चक्षुष्कामोऽग्नेर्वै चक्षुषा मनुष्या वि पश्यन्ति यज्ञस्य देवा अग्निं चैव विष्णुं च स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवा – [ ] **48**

2.2.9.4

–ऽस्मिन् चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति धेन्वै वा एतद्–रेतो यदाज्य–मनडुह–स्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजनयति

घृते भवति तेजो वै घृतं तेजश्चक्षु-स्तेजसैवास्मै तेजश्चक्षुरव
रुन्ध इन्द्रियं ँवै वीर्यं ँवृङ्क्ते भ्रातृव्यो यजमानोऽयजमानस्या-
ध्वरकल्पां प्रति निर्वपेद्-भ्रातृव्ये यजमाने नास्येन्द्रियं - [ ] 49

2.2.9.5

ँवीर्यं ँवृङ्क्ते पुरावाचः प्रवदितो-र्निर्वपेद्यावत्येव वाक् तामप्रोदितां
भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या वाचोऽनु प्रवदन्ति ता
इन्द्रियं ँवीर्यं ँयजमाने दधत्याग्ना वैष्णव-मष्टाकपालं निर्वपेत् प्रातः
सवनस्याऽऽ* काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद् बार्.हस्पत्यश्चरु-
र्यदष्टाकपालो भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः
सवनमेव तेनाप्नो - [ ] 50

2.2.9.6

-त्याग्नावैष्णव-मेकादशकपालं निर्वपेन्माध्यन्दिनस्य सवनस्याऽऽ
*काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद् बार्.हस्पत्य-श्चरु र्यदेकादशकपालो
भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुप् त्रैष्टुभं माध्यन्दिन(ँ) सवनं माध्यंदिनमेव
सवनं तेनाऽऽ*प्नोत्याग्नावैष्णवं द्वादशकपालं निर्वपेत्

तृतीयसवनस्याऽऽ*काले सरस्वत्याज्यभागा स्याद् बार्.हस्पत्यश्चरुर्यद्
द्वादशकपालो भवति द्वादशाक्षरा जगती जागतं तृतीयसवनं तृतीय
सवनमेव तेनाऽऽप्नोति देवताभिरेव देवताः - [ ] **51**

2.2.9.7

प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं ँवाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म कपालैरेव
छन्दा७ंस्याप्नोति पुरोडाशैः सवनानि मैत्रावरुणमेककपालं निर्वपेद्-
वशायै काले यैवासौ भ्रातृव्यस्य वशाऽनूबन्ध्या सो
एवैषैतस्यैककपालो भवति न हि कपालैः पशुमर्.हत्याप्तुं । **52**

*(ब्रह्मणैवैनमभि चरति - यज्ञो न - तावेवा - ऽस्येन्द्रिय -
माप्नोति -देवताः - सप्तत्रि७ंशच्च) (A9)*

2.2.10.1

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन् तस्मा एत७ं
सोमारौद्रं चरुं निरवपन् तेनैवास्मिन् रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः
स्यात् तस्मा एत७ं सोमारौद्रं चरुं निर्वपेथ् सोमं चैव रुद्रं च स्वेन

भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं धत्तो ब्रह्मवर्चस्येव भवति तिष्यापूर्णमासे निर्वपेद्-रुद्रो – [ ] 53

2.2.10.2

वै तिष्यः सोमः पूर्णमासः साक्षादेव ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे परिश्रिते याजयति ब्रह्मवर्चसस्य परिगृहीत्यै श्वेतायै श्वेतवथ्सायै दुग्धं मथितमाज्यं भवत्याज्यं प्रोक्षणमाज्येन मार्जयन्ते यवदेव ब्रह्मवर्चसं तथ् सर्वं करोत्यति ब्रह्मवर्चसं क्रियत इत्याहुरीश्वरो दुश्चर्मा भवितोरिति मानवी ऋचौ धाय्ये कुर्याद्-यद्वै किञ्च मनुरवदत्-तद्-भेषजं – [ ] 54

2.2.10.3

भेषजमेवास्मै करोति यदि बिभीयाद्-दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णं चरुं निर्वपेथ् सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः स्वयै वास्मै देवतया पशुभिस्त्वचं करोति न दुश्चर्मा भवति सोमारौद्रं चरुं निर्वपेत् प्रजाकामः सोमो वै रेतोधा अग्निः प्रजानां प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधात्यग्निः प्रजां प्रजनयति विन्दते – [ ] 55

2.2.10.4

प्रजा॑ सोमारौद्रं चरुं निर्वपेदभिचरन्–थ्सौम्यो वै देवतया पुरुष

एष रुद्रो यदग्निः स्वाया एवैनं देवतायै निष्क्रीय रुद्रायापि दधाति

ताजगार्तिमार्च्छति सोमारौद्रं चरुं निर्वपे–ज्ज्योगामयावी सोमं ँवा

एतस्य रसो गच्छत्यग्नि॑ शरीरं ँयस्य ज्योगामयति सोमादेवास्य

रसं निष्क्रीणात्यग्नेः शरीरमुत यदी – [ ] **56**

2.2.10.5

–तासु र्भवति जीवत्येव सोमारुद्रयोर्वा एतं ग्रसित॑ होता

निष्खिदति स ईश्वर आर्तिमार्तो–रनड्वान् होत्रा देयो वह्निर्वा

अनड्वान् वह्निर्.होता वह्निनैव वह्निमात्मान॑ स्पृणोति सोमारौद्रं

चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वेऽस्मा आयतने भ्रातृव्यं जनयेयमिति वेदिं

परिगृह्यार्धमुद्धन्यादर्धं नार्धं बर्.हिषः स्तृणीयादर्धं ( )

नार्ध–मिध्मस्याभ्या–दध्या–दर्धं न स्व एवास्मा आयतने भ्रातृव्यं

जनयति । **57**

(रुद्रो - भेषजं - विन्दते- यदि - स्तृणीयादर्ध - द्वादश च)
(A10)

2.2.11.1

ऐन्द्रमेकादशकपालं निर्वपेन्मारुत७ँ सप्तकपालं ग्रामकाम इन्द्रं चैव मरुतश्च स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान् प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधि श्रयति गार्.हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै सप्तकपालो मारुतो भवति सप्तगणा वै मरुतोगणश एवास्मै सजातानव रुन्धेऽनूच्यमान आ सादयति विशमेवा - [ ] **58**

2.2.11.2

-स्मा अनुवर्त्मानं करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत क्षत्राय च विशे च समदं दध्यामित्यैन्द्रस्या-वद्यन् ब्रूयादिन्द्रायानु ब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयान्-मरुतो यजेति मारुतस्यावद्यन् ब्रूयान्मरुद्भ्योऽनु ब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयादिन्द्रं ँयजेति स्व एवैभ्यो भागधेये समदं दधाति वितृ७ँ हाणास्तिष्ठन्त्ये तामेव - [ ] **59**

2.2.11.3

निर्वपेद्यः कामयेत कल्पेरन्निति यथादेवतमवदाय यथा देवतं ँयजेद्-भागधेयेनैवैनान् यथायथं कल्पयति कल्पन्त एवैन्द्र-मेकादशकपालं निर्वपेद्-वैश्वदेवं द्वादशकपालं ग्रामकाम इन्द्रं चैव विश्वा७ँश्च देवान्थ्-स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान् प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवत्यैन्द्रस्यावदाय वैश्वदेवस्याव द्येदथैन्द्रस्यो- [ ] 60

2.2.11.4

-परिष्टादिन्द्रियेणैवास्मा उभयतः सजातान् परि गृह्णात्युपाधाय्य पूर्वयं ँवासो दक्षिणा सजातानामुपहित्यै पृश्नियै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं निर्वपेन्मरुद्भ्यो ग्रामकामः पृश्नियै वै पयसो मरुतो जाताः पृश्नियै प्रियङ्गवो मारुताः खलु वै देवतया सजाता मरुत एव स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान् प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति प्रियवती याज्यानुवाक्ये - [ ] 61

2.2.11.5

भवतः प्रियमेवैनꣳ समानानां करोति द्विपदा पुरोऽनुवाक्या भवति

द्विपद एवाव रुन्धे चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव पशूनव रुन्धे

देवासुराः सँयत्ता आसन् ते देवा मिथो विप्रिया आसन् ते (1)

ऽन्योऽन्यस्मै ज्यैष्ठ्याया-तिष्ठमानाश्चतुर्धा व्यक्रामन्नग्निर्वसुभिः सोमो

रुद्रैरिन्द्रो मरुद्भिर्वरुण आदित्यैः स इन्द्रः

प्रजापतिमुपाधावत् त - [ ] **62**

2.2.11.6

-मेतया संज्ञान्याऽयाजयदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं

निरवपथ् सोमाय रुद्रवते चरुमिन्द्राय मरुत्वते पुरोडाश -

मेकादशकपालं वँरुणायाऽऽ*दित्यवते चरुं ततो वा इन्द्रं देवा

ज्यैष्ठ्यायाभि समजानत यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात् तमेतया

संज्ञान्या याजयेदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् सोमाय

रुद्रवते चरुमिन्द्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं वँरुणाय ( )

ऽऽ*दित्यवते चरुमिन्द्रमेवैनं भूतं ज्यैष्ठ्याय समाना अभि सं जानते वसिष्ठः समानानां भवति । **63**

(विशमेव - तिष्ठन्त्येतामे - वाथैन्द्रस्य - याज्यानुवाक्ये - तं - वँरुणाय –चतुर्दश च) (A11)

2.2.12.1

हिरण्यगर्भ >1, आपो ह यत् >2, प्रजापते >3 ।

स वेद पुत्रः पितरं॑ स मातरं॑ स सूनुर्भुवथ् स भुवत् पुनर्मघः ।

स द्यामौर्णोदन्तरिक्षं॑ स सुवः स विश्वा भुवो अभवथ् स आ*ऽभवत् । उदु त्यं >4, चित्रं >5 ।

स प्रत्नवन्नवीयसाऽ*ग्ने द्युम्नेन सँयता । बृहत् ततन्थ भानुना ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्.हस्ते दधानो – [ ] **64**

2.2.12.2

नर्या पुरूणि । अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणां॑ सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा । हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदं ।

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यं॑ सावीः ।

वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम ।

बडित्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्.षि पृथिवि ।

प्र या भूमि प्रवत्वति मह्ना जिनोषि – [ ] **65**

2.2.12.3

महिनि । स्तोमासस्त्वा विचारिणि प्रतिष्टोभन्त्यक्तुभिः ।

प्रया वाजं न हेषन्तं पेरुमस्यस्यर्जुनि ।ऋदूदरेण सख्या सचेय यो मा न

रिष्येद्धर्यश्व पीतः। अयं ँयः सोमो न्यधाय्यस्मे तस्मा इन्द्रं

प्रतिरमेम्यच्छ । आपान्तमन्युस्तृपल–प्रभर्मा धुनिः शिमी

वाञ्छरुमा७ं ऋजीषी । सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं

प्रतिमानानि देभुः । प्र – [ ] **66**

2.2.12.4

सुवानः सोम ऋतयुश्चिकेतेन्द्राय ब्रह्म जमदग्निरर्चन्न् ।

वृषा यन्ताऽसि शवसस्तुरस्यान्तर्यच्छ गृणते धर्त्रं दृ७ंह ।

सबाधस्ते मदं च शुष्मयं च ब्रह्म नरो ब्रह्मकृतः सपर्यन्न् ।

अर्कौ वा यत् तुरते सोमचक्षास्तत्रेदिन्द्रो दधते पृथ्सु तुर्या ।
वषट् ते विष्णवास आ कृणोमि तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यं । 67

2.2.12.5

वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट नामाऽर्यः श२ सामि वयुनानि विद्वान् ।
तन्त्वा गृणामि तवसमतवीयान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके ।
किमित् ते विष्णो परिचक्ष्यं भूत् प्र यद्ववक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।
मा वर्पो अस्मदप गूह एतद्यदन्यरूपः समिथे बभूथ । 68

2.2.12.6

अग्ने दा दाशुषे रयिं ँवीरवन्तं परीणसं । शिशीहि नः सूनुमतः ।
दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न वाज२ श्रुत्या अपा वृधि ।
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि सुवर्ण शुक्रमुषसो वि दिद्युतुः ।
अग्निर्दा द्रविणं ँवीरपेशा अग्निर् ऋषिं ँयः सहस्रा सनोति ।
अग्निर्दिवि हव्यमा ततानाग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा । मा – [ ] 69

2.2.12.7

नो मर्धी >6, रा तू भर >7 ।

घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यं । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः । उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि । उतो न उत् पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषꣳ स्तोतृभ्य आ भर ।वायो शतꣳ हरीणां युवस्व पोष्यानां । उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा ।

प्र याभि - [ ] 70

2.2.12.8

-र्यासि दाश्वाꣳ समच्छा नियुद्भि-र्वायविष्टये दुरोणे ।

नि नो रयिꣳ सुभोजसं युवेह नि वीरवद्-गव्यमश्वियं च राधः ।

रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदेम ।

रेवाꣳ इद्रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः ।

प्रेदु हरिवः श्रुतस्य । **71** *(दधानो - जिनोषि - देभुः प्र - हव्यं - बभूथ - मा - याभि - श्चत्वारिꣳशच्च) (A12)*

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 12 Anuvaakams :-

(प्रजापतिस्ताः सृष्टा – अग्नये पथिकृते – ग्नये कामाया – ग्नयेन्नवते –वैश्वानर –मादित्यं चरु – मैन्द्रं चरु – मिन्द्रायान्वृजव – आग्नावैष्णव –मसौ सोमारौद्रमैन्द्र – मेकादशकपाल९ – हिरण्यगर्भो – द्वादश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(प्रजापति – रग्नये कामाया – ऽभि सं भवतो – यो विद्विषाणयो –रिध्मे सन्न ह्ये – दाग्नावैष्णवमु – परिष्टा – द्यासि दाश्वा९स – मेकसप्ततिः)

First and Last Padam of Second Prasnam of Kandam 2 :-

(प्रजापतिः – प्रेदु हरिवः श्रुतस्य)

॥ हरिः॑ ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

Appendix

2.2.12.1 – हिरण्यगर्भ >[1],

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विदेम ॥

(Appearing in TS 4-1-8-3)

2.2.12.1 – आपो ह यत्>[2],

आपो ह यन् महती विंश्वमायन् दक्षं दधाना जनयन्तीरग्निं ।
ततो देवानां निरवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

(Appearing in TS 4-1-8-3)

2.2.12.1 – प्रजापते>[3]

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयꣳ स्याम पतयो रयीणां ॥

(Appearing in TS 1-8-14-2)

2.2.12.1 – उदुत्यं> 4

उदु त्यंजातवेदसं देवं वँहन्ति केतवः ।
दृशे विश्वाय सूर्यं ॥(Appearing in TS 1-4-43-1)

2.2.12.1 – चित्रं> 5

चित्रं देवाना–मुदगादनीकं चक्षु र्मित्रस्य वरुणस्याऽग्नेः ।
आऽ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥
(Appearing in TS 1-4-43-1)

2.2.12.7– नो मर्धी> 6

मा नो मर्धीरा भरा दद्धि तन्नः प्र दाशुषे दातवे भूरि यत् ते ।
नव्ये देष्णे शस्ते अस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः ॥
(Appearing in TS 1-7-13-3)

2.2.12.7 – रा तू भर>7

आ तू भर माकिरेतत् परिष्ठाद्विद्मा हि त्वा वसुपतिँ वसूनां ।
इन्द्र यत् ते माहिनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्व प्रयन्धि ॥

(Appearing in TS 1-7-13-3)

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

2.4द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः – इष्टिविधानं

2.3.1.1

आदित्येभ्यो भुवद्वद्–भ्यश्चरुं निर्वपेद्–भूतिकाम आदित्या वा एतं
भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलं भूत्यै सन् भूतिं न प्राप्नोत्यादित्यानेव
भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं भूतिं गमयन्ति भवत्येवा
ऽऽदित्येभ्यो धारयद्वद्–भ्यश्चरुं निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो
वाऽऽदित्या वा अपरोद्धार आदित्या अवगमयितार आदित्यानेव
धारयद्वतः – [ ] **1**

2.3.1.2

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं ँविशि दाध्रत्यनपरुध्यो भवत्यदितेऽनु
मन्यस्वे–त्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं ँवा अदितिरियमेवास्मै
राज्यमनु मन्यते सत्याऽऽशीरित्याह सत्यामेवाऽऽशिषं कुरुत इह मन
इत्याह प्रजा एवास्मै समनसः करोत्युप प्रेत मरुतः – [ ] **2**

2.3.1.3

सुदानव एना विश्पतिनाऽभ्यमु॒ं राजानमित्याह मारुती वै विड् ज्येष्ठो विश्पतिर्विशैवैन॒ं राष्ट्रेण समर्धयति यः परस्ताद् ग्राम्यवादी स्यात् तस्य गृहाद्–व्रीहीना हरेच्छुक्ला॑श्च कृष्णा॑श्च वि चिनुयाद्ये शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं निर्वपेदादित्या वै देवतया विड्विशमेवाव गच्छ – [ ] 3

2.3.1.4

–त्यवगताऽस्य विडनवगत॒ं राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं ँवारुणं चरुं निर्वपेद्वारुणं ँवै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं चाव गच्छति यदि नावगच्छेदिम–महमादित्येभ्यो भागं निर्वपाम्या ऽमुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरिति निर्वपेदादित्या एवैनं भागधेयं प्रेप्सन्तो विशमव – [ ] 4

2.3.1.5

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान् मयूखान्थ् सप्त मध्यमेषायामुप हन्यादिदमह–मादित्यान् बध्नाम्या ऽमुष्मादमुष्यै विशोऽवगन्तोरित्यादित्या

एवैनं बद्धवीरा विशमव गमयन्ति यदि नावगच्छेदेतमेवाऽऽदित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्थ् सं नह्येदनपरुध्यमेवाव गच्छत्या-श्वत्था भवन्तिमरुतां ँवा एत ( ) -दोजो यदश्वत्थ ओजसैव विशमव गच्छति सप्त भवन्ति सप्त गणा वै मरुतो गणश एव विशमव गच्छति । 5 *(धारयद्व्रतो - मरुतो - गच्छति - विशमवै - त - दष्टादश च) (A1)*

2.3.2.1

देवा वै मृत्योरबिभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन् तेभ्य एतां प्राजापत्या७ँ शतकृष्णलां निरवपत् तयैवैष्वमृतमदधाद्यो मृत्योर्बिभीयात् तस्मा एतां प्राजापत्या७ँ शतकृष्णलां निर्वपेत् प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्नायुर्दधाति सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये - [ ] 6

2.3.2.2

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृत७ँ हिरण्यमायुश्चैवास्मा अमृतं च समीची दधाति चत्वारि चत्वारि कृष्णलान्यव द्यति

चतुरवत् तस्याऽऽप्त्या एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव यजमान

आयुर्दधात्य- सावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्

तस्मा एतꣳ सौर्यं चरुं निरवपन् तेनैवास्मिन् - [ ] **7**

2.3.2.3

रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात् तस्मा एतꣳ सौर्यं चरुं

निर्वपेदमुमेवाऽऽदित्यꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन्

ब्रह्मवर्चसं दधाति ब्रह्मवर्चस्येव भवत्युभयतो रुक्मौ भवत उभयत

एवास्मिन् रुचं दधाति प्रयाजे प्रयाजे कृष्णलं जुहोति दिग्भ्य

एवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्ध आग्नेयमष्टाकपालं निर्वपेथ् सावित्रं

द्वादशकपालं भूम्यै - [ ] **8**

2.3.2.4

चरुं ँयः कामयेत हिरण्यं ँविन्देय हिरण्यं मोप नमेदिति यदाग्नेयो

भवत्याग्नेयं ँवै हिरण्यं ँयस्यैव हिरण्यं तेनैवैनद् विन्दते सावित्रो

भवति सवितृप्रसूत एवैनद्-विन्दते भूम्यै चरुर्भवत्यस्यामेवैनद्-

विन्दत उपैन७ँ हिरण्यं नमति वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ध्यते यो

हिरण्यं ँविन्दत एता - [ ] 9

2.3.2.5

-मेव निर्वपेद्धिरण्यं ँवित्त्वा नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृध्यत एतामेव

निर्वपेद्यस्य हिरण्यं नश्येद्यदाग्नेयो भवत्याग्नेयं ँवै हिरण्यं

ँयस्यै व हिरण्यं तेनैवैनद्-विन्दति सावित्रो भवति सवितृ-प्रसूत

एवैनद्-विन्दति भूम्यै चरुर्भवत्यस्यां ँवा एतन्नश्यति

यन्नश्यत्यस्यामेवैनद्-विन्दतीन्द्र - [ ] 10

2.3.2.6

-स्त्वष्टुः सोममभीषहाऽ पिबथ् स विष्वङ् व्यार्च्छथ् स इन्द्रियेण

सोमपीथेन व्यार्ध्यत स यदूर्ध्वमुदवमीत् ते श्यामाका अभवन्थ्स

प्रजापतिमुपाधावत् तस्मा एत७ँ सोमेन्द्र७ श्यामाकं चरुं निरवपत्

तेनैवास्मिन्निन्द्रिय७ँ सोमपीथमदधाद्वि वा एष इन्द्रियेण

सोमपीथेनर्ध्यते यः सोमं ँवमिति यः सोमवामी

स्यात् तस्मा- [ ] 11

2.3.2.7

एत॑ᳪ् सोमे॒न्द्र॑ᳪ श्या॒माकं॑ च॒रुं निर्व॑पे॒थ् सोमं॑ चै॒वेन्द्रं॑ च॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यᳪ् सो॑मपी॒थं ध॑त्तो॒ नेन्द्रि॒ये॑ण सोमपी॒थे॒न॑ व्यृध्यते॒ यत् सौ॒म्यो॑ भव॑ति सोमपी॒थमे॒वाव॑ रु॒न्धे य॒दैन्द्रो॑ भवतीन्द्रि॒यं॑ वै सो॑मपी॒थ इ॑न्द्रि॒यमे॒व सो॑मपी॒थमव॑ रुन्धे श्या॒माको॑ भव॒त्येष वाव स सोमः॑ - [ ] 12

2.3.2.8

सा॒क्षा॒देव॑ सो॑मपी॒थमव॑ रु॒न्धे ग्नये॑ दा॒त्रे पु॑रो॒डाश॑मष्टा॒कपा॒लं निर्व॑पे॒दिन्द्रा॑य प्रदा॒त्रे पु॑रो॒डाश॒मेका॑दशकपालं प॒शुका॑मो॒ऽग्निरे॒वास्मै॑ प॒शून् प्र॑ज॒नय॑ति वृ॒द्धानिन्द्रः॒ प्र य॑च्छति॒ दधि॒ मधु॑ घृ॒तमापो॒ धाना॑ भव॒न्त्येतद्वै प॑शू॒ना॒ᳪ् रू॒पᳪ् रू॒पे॒णैव॑ प॒शूनव॑ रुन्धे पञ्च-गृही॒तं भ॑वति॒ पाङ्क्ता॒ हि प॒शवो॑ बहु रू॒पं भ॑वति बहु रू॒पा हि प॒श॒वः- [ ] 13

2.3.2.9

समृद्ध्यै प्राजापत्यं भवति प्राजापत्या वै पशवः प्रजापतिरेवास्मै पशून् प्रजनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु यन्मध्वग्नौ जुहोत्यात्मानमेव तद्–यजमानोऽग्नौ प्रदधाति पङ्क्त्यौ याज्यानुवाक्ये भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीयपशूनव रुन्धे । 14

(इन्द्रिये – ऽस्मिन् – भूम्या – एता – मिन्द्र – स्यात् तस्मै – सोमो – बहु रूपा हि पशव – एकचत्वारिꣳशच्च) (A2)

2.3.3.1

देवा वै सत्रमासत–र्धिपरिमितँ यशस्कामास्तेषाꣳ सोमꣳ राजानँ यश आर्च्छथ् स गिरिमुदैत् तमग्निरनूदैत् तावग्नीषोमौ समभवतां ताविन्द्रो यज्ञविभ्रष्टोऽनु परैत् तावब्रवीद्याजयतं मेति तस्मा एतामिष्टिं निरवपतामाग्नेय–मष्टाकपालमैन्द्र–मेकादशकपालꣳ सौम्यं चरुं तयैवास्मिन् तेज – [ ] 15

2.3.3.2

इन्द्रियं ब्रह्मवर्चसमधत्ताँ यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात् तस्मा एतामिष्टिं

निर्वपेदाग्नेय-मष्टाकपालमैन्द्र-मेकादशकपाल७ं सौम्यं चरुं

ँयदाग्नेयो भवति तेज एवास्मिन् तेन दधाति यदैन्द्रो

भवतीन्द्रियमेवास्मिन् तेन दधाति यथ् सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेना

ऽऽग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे समाश्लेषयेत् तेजश्चैवास्मिन्

ब्रह्मवर्चसं च समीची - [ ] **16**

2.3.3.3

दधात्यग्नीषोमीय-मेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो नोपनमेदाग्नेयो

वै ब्राह्मणः स सोमं पिबति स्वामेव देवता७ं स्वेन भागधेयेनोप

धावति सैवैनं कामेन समर्धयत्युपैनं कामो नमत्यग्नीषोमीय-

मष्टाकपालं निर्वपेद्-ब्रह्मवर्चसकामो-ऽग्नीषोमा वेव स्वेन

भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं धत्तो

ब्रह्मवर्चस्येव- [ ] **17**

2.3.3.4

भवति यदष्टाकपाल-स्तेनाऽऽग्नेयो यच्छ्यामाकस्तेन सौम्यः समृद्ध्यै सोमाय वाजिने श्यामाकं चरुं निर्वपेद्यः क्लैब्याद्बिभीयाद् रेतो हि वा एतस्माद्-वाजिनमपक्रामत्यथैष क्लैब्याद्बिभाय सोममेव वाजिनꣳ स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मिन् रेतो वाजिनं दधाति न क्लीबो भवतिब्राह्मणस्पत्य-मेकादशकपालं निर्वपेद् ग्रामकामो - [ ] 18

2.3.3.5

ब्रह्मणस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै सजातान् प्र यच्छति ग्राम्येव भवति गणवती याजयानुवाक्ये भवतः सजातैरेवैनं गणवन्तं करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत ब्रह्मन् विशं विं नाशयेयमिति मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्याद् ब्रह्मन्नेव विशं विं नाशयति । 19 *(तेजः - समीची - ब्रह्मवर्चस्येव - ग्रामकाम - स्त्रिचत्वारिꣳशच्च) (A3)*

2.3.4.1

अर्यम्णे चरुं निर्वपेत् सुवर्गकामोऽसौ वा आदित्योऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैन८ सुवर्गं ँलोकं गमयत्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत दानकमा मे प्रजाः स्युरित्यसौ वा आदित्योऽर्यमा यः खलु वै ददाति सोऽर्यमाऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवा – [ ] **20**

2.3.4.2

–स्मै दानकामाः प्रजाः करोति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्यर्यम्णे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत स्वस्ति जनतामियामित्यसौ वा आदित्यो–ऽर्यमा– ऽर्यमणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं तद्–गमयति यत्र जिगमिषतीन्द्रो वै देवानामानुजावर आसीथ् स प्रजापतिमुपाधावत् तस्मा एतमैन्द्रमानुषूकमेकादशकपालं नि– [ ] **21**

2.3.4.3

-रवपत् तेनैवैनमग्रं देवतानां पर्यणयद् बुध्नवती अग्रवती

याज्यानुवाक्ये अकरोद् बुध्ना-देवैनमग्रं पर्यणयद्यो राजन्य आनुजावरः

स्यात् तस्मा एतमैन्द्रमानुषूक-मेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन

भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रꣳ समानानां परिणयति बुध्नवती

अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्नादेवैनमग्रं - [ ] **22**

2.3.4.4

परि णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः

समृद्ध्यै यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात् तस्मा एतं बार्हस्पत्यमानुषूकं

चरुं निर्वपेद् बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रꣳ

समानानां परिणयति बुध्नवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो

बुध्नादेवैनमग्रं परि णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य ( ) देवता य

आनुजावरः समृद्ध्यै । **23**

(एव - निर - ग्र-मेतस्य - चत्वारि च) (A4)

2.3.5.1

प्रजापतेस्त्रयस्त्रि७ंशद् दुहितर आसन् ताः सोमाय राज्ञेऽददात्

तासा७ं रोहिणीमुपैत् ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन् ता अन्वैत् ताः

पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददाथ् सोऽब्रवीदृतमभीष्व यथा

समावच्छ उपैष्याम्यथ ते पुनर्दास्यामीति स ऋतमामीत् ता अस्मै

पुनरददात् तासा७ं रोहिणीमेवोपैत् - [ ] 24

2.3.5.2

तं ँयक्ष्म आर्च्छत्-राजानं ँयक्ष्म आरदिति तद्-राजयक्ष्मस्य जन्म

यत् पापीयानभवत् तत् पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्योऽविन्दत्

तज्जायेन्यस्यय एवमेतेषां ँयक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्मा

विन्दन्तिस एता एव नमस्यन्नुपाधावत् ता अब्रुवन् वरं ँवृणामहै

समावच्छ एव न उपाय इति तस्मा एत - [ ] 25

2.3.5.3

-मादित्यं चरुं निरवपन् तेनैवैनं पापाथ् स्रामादमुञ्चन्

यः पापयक्ष्मगृहीतः स्यात् तस्मा एतमादित्यं चरुं निर्वपेददियानेव

स्वेन भागधेयेनोप धवति त एवैनं पापाथ् स्रामान्मुञ्चन्त्य-
मावास्यायां निर्वपेदमुमेवैन-माप्यायमान-मन्वा प्याययति नवोनवो
भवति जायमान इति पुरोऽनुवाक्या भवत्यायुरेवास्मिन् ( ) तया
दधाति यमादित्या अꣳशुमाप्याययन्तीति
याज्यैवैनमेतया प्याययति । 26

(एवोपै -त- मस्मिन् - त्रयोदशच) (A5)

2.3.6.1

प्रजापति र्देवेभ्योऽन्नाद्यं ँव्यादिशथ् सोऽब्रवीद्यदिमान्
ँलोकानभ्यतिरिच्यातै तन्ममासदिति तदिमान् ँलोकानभ्यत्यरिच्यतेन्द्रꣳ
राजानमिन्द्रमधिराजमिन्द्रꣳ स्वराजानं ततो वै स इमान् ँलोकाꣳ
स्त्रेधाऽदुहत् तत् त्रिधातोस्त्रिधातुत्वं ँयं कामयेतान्नादः स्यादिति तस्मा
एतं त्रिधातुं निर्वपेदिन्द्राय राज्ञे पुरोडाश - [ ] 27

2.3.6.2

-मेकादशकपाल-मिन्द्राया-धिराजायेन्द्राय स्वराज्ञेऽयं ँवा इन्द्रो
राजाऽयमिन्द्रो-ऽधिराजो-ऽसाविन्द्रः स्वराडिमानेव लोकान्थ्-स्वेन

भागधेयेनोप धावति त एवास्मा अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव
भवति यथा वथ्सेन प्रत्तां गां दुह एवमेवेमान् ँलोकान् प्रत्तान्
काममन्नाद्यं दुह उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय
त्रयः ( ) पुरोडाशा भवन्ति त्रय इमे लोका एषां ँलोकानामाप्त्या
उत्तरउत्तरो ज्यायान् भवत्येवमिव हीमे लोकाः समृद्ध्यै सर्वेषामभि-
गमयन्नव द्यत्यच्छम्बट्कारं ँव्यत्यासमन्वाहानिर्दाहाय । **28**

(पुरोडाशं - त्रयः - षड्विँ॒शतिश्च) (A6)

2.3.7.1

देवासुराः सँयत्ता आसन् तान् देवानसुरा अजयन् ते देवाः
पराजिग्याना असुराणां ँवैश्यमुपाऽऽयन् तेभ्य इन्द्रियं ँवीर्यमपाक्रामत्
तदिन्द्रोऽचायत् तदन्वपाक्रामत् तदवरुधं नाशक्नोत् तदस्मादभ्यर्धो
ऽचरथ् स प्रजापतिमुपाधावत् तमेतया सर्वपृष्ठयाऽयाजयत्
तयैवास्मिन्निन्द्रियं ँवीर्यमदधाद्य इन्द्रियकामो - [ ] **29**

2.3.7.2

वीर्यकामः स्यात् तमेतया सर्वपृष्ठया याजयेदेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोप धावति ता एवास्मिन्निन्द्रियं ँवीर्यं दधतियदिन्द्राय राथन्तराय निर्वपति यदेवाग्ने-स्तेजस्तदेवाव रुन्धेयदिन्द्राय बार्.हताय यदेवेन्द्रस्य तेजस्तदेवाव रुन्धेयदिन्द्राय वैरूपाय यदेव सवितुस्तेजस्त - [ ] 30

2.3.7.3

देवाव रुन्धे यदिन्द्राय वैराजाय यदेव धातुस्तेजस्तदेवाव रुन्धे यदिन्द्राय शाक्वराय यदेव मरुतां तेजस्तदेवाव रुन्धेयदिन्द्राय रैवताय यदेव बृहस्पतेस्तेजस्तदेवाव रुन्ध एतावन्ति वै तेजाꣳसि तान्येवाव रुन्धे उत्तानेषु कपालेष्वधि श्रयत्ययातयामत्वाय द्वादशकपालः पुरोडाशो - [ ] 31

2.3.7.4

भवति वैश्वदेवत्वाय समन्तं पर्यवद्यति समन्तमेवेन्द्रियं ँवीर्यं ँयजमाने दधाति व्यत्यास-मन्वाहानिर्दाहायाश्व ऋषभो वृष्णिर्बस्तः

सादक्षिणावृषत्वायैतयैवयजेताभिशस्यमान एताश्चेद्वा अस्यदेवता

अन्नमदन्त्यदन्त्युवेवास्य मनुष्याः । **32** *(इन्द्रियकामः - सवितुस्तेजस्तत् - पुरोडाशो -ऽष्टात्रि॑शच्च) (A7)*

2.3.8.1

रजनो वै कौणेयः क्रतुजितं जानकिं चक्षुर्वन्यमयात् तस्मा

एतामिष्टिं निरवपदग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपाल॑

सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालं तयैवास्मिन्

चक्षुरदधाद्-य-श्चक्षुकामः स्यात् तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदग्नये

भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपाल॑ सौर्यं चरुमग्नये भ्राजस्वते

पुरोडाशमष्टाकपालमग्ने वैं चक्षुषा मनुष्या वि - [ ] **33**

2.3.8.2

पश्यन्ति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च स्वेन भागधेयेनोप धावति

तावेवास्मिन् चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति यदाग्नेयौ भवतश्चक्षुषी

एवास्मिन् तत् प्रति दधाति यथ् सौर्यो नासिकां तेनाभितः

सौर्यमाग्नेयौ भवतस्तस्मादभितो नासिकां चक्षुषी तस्मान्नासिकया

चक्षुषी विधृते समानी याज्यानुवाक्ये भवतः समान७ँ हि ( ) चक्षुः समृद्ध्या उदुत्यं जातवेदस७ँ सप्त त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान् प्रयच्छति चक्षुरेवास्मै प्रयच्छति यदेव तस्य तत् । **34**

(वि - ह्य - ष्टाविं७ँशतिश्च) (A8)

<u>2.3.9.1</u>

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽह७ँ सजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता वसुविद् ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽह७ँ सजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता वसुविद् ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽह७ँ सजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता वसुविदा मनमस्यामनस्य देवा ये सजाताः कुमाराः समनसस्तानहं कामये हृदा ते मां कामयन्ता७ँ हृदा तान् म आमनसः कृधि स्वाहा ऽऽमनमस्या - [ ] **35**

<u>2.3.9.2</u>

-मनस्य देवा याः स्त्रियः समनसस्ता अहं कामये हृदा ता मां कामयन्ता७ँ हृदा ता म आमनसः कृधि स्वाहा वैश्वदेवी७ँसाङ्ग्रहणीं निर्वपेद्ग्रामकामो वैश्वदेवा वै सजाता विश्वानेव देवान्थ्स्वेन

भागधेयेनोप धावति त एवास्मै सजातान् प्र यच्छन्ति ग्राम्येव भवति सांग्रहणी भवति मनोग्रहणं ँवैसंग्रहणं मन एव सजातानां - [ ] 36

2.3.9.3

गृह्णाति ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽह७ँ सजातेषु भूयासमिति परिधीन् परि दधात्याशिषमेवैतामा शास्तेऽथो एतदेव सर्व७ँ सजातेष्वधि भवति यस्यैवं ँविदुष एते परिधयः परिधीयन्त आम नमस्यामनस्य देवा इति तिस्र आहुती र्जुहोत्येतावन्तो वै सजाता ये महान्तो ये क्षुल्लका याः स्त्रियस्तानेवाव रुन्धे ( ) त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते । 37

(स्वाहा ऽऽमनमसि - सजातानाँ७ - रुन्धे - पञ्च च) (A9)

2.3.10.1

यन्नवमैत् तन्नवनीतमभवद्-यदसर्पत् तथ् सर्पिरभवद्-यदध्रियत तद् घृतमभवदश्विनोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ँययोः प्राणोऽसि स्वाहेन्द्रस्य प्राणोऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोऽसि स्वाहा

मित्रावरुणयोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ँययोः प्राणोऽसि स्वाहा
विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि - [ ] 38

2.3.10.2

तस्य ते ददतु येषां प्राणोऽसि स्वाहा घृतस्य धाराममृतस्य
पन्थामिन्द्रेण दत्तां प्रयतां मरुद्भिः । तत् त्वा विष्णुः पर्यपश्यत् तत्
त्वेडा गव्यैरयत् । पावमानेन त्वा स्तोमेन गायत्रस्य वर्तन्योपा७ँशो
वीर्येण देवस्त्वा सवितोत् सृजतु जीवातवे जीवनस्यायै बृहद्-
रथन्तरयोस्त्वा स्तोमेन त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण
देवस्त्वा सवितोथ् - [ ] 39

2.3.10.3

सृजतु जीवातवे जीवनस्याया अग्नेस्त्वा मात्रया जगत्यै
वर्तन्याऽऽग्रयणस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोथ् सृजतु जीवातवे
जीवनस्याया इममग्न आयुषे वर्चसे कृधि प्रिय७ँ रेतो वरुण सोम
राजन् । मा तेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथाऽसत् ।
अग्निरायुष्मान्थ् स वनस्पतिभिरायुष्मान् तेन त्वाऽऽयुषाऽऽयुष्मन्तं

करोमि सोम आयुष्मान्थ् ( ) स ओषधीभि र्यज्ञ आयुष्मान्थ् स दक्षिणाभि र्ब्रह्माऽऽयुष्मत् तद्-ब्राह्मणैरायुष्मद् देवा आयुष्मन्तस्तेऽमृतेन पितर आयुष्मन्तस्ते स्वधयाऽऽयुष्मन्तस्तेन त्वा ऽऽयुषाऽऽ युष्मन्तं करोमि । **40**

(विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि - त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोथ् - सोम आयुष्मान् - पञ्चविꣳशतिश्च) (A10)

2.3.11.1

अग्निं ँवा एतस्य शरीरं गच्छति सोमꣳ रसो वरुण एनं ँवरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वतीं ँवागग्नाविष्णू आत्मा यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्यो वा कामयेत सर्वमायुरियामिति तस्मा एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेय -मष्टाकपालꣳ सौम्यं चरुं ँवारुणं दशकपालꣳ सारस्वतं चरुमाग्नावैष्णव-मेकादशकपाल-मग्नेरेवास्य शरीरं निष्क्रीणाति सोमाद्रसं - [ ] **41**

2.3.11.2

ँवारुणेनैवैनं ँवरुणपाशान् मुञ्चति सारस्वतेन वाचं दधात्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं ँयज्ञेन च भिषज्यत्युत यदीतासु र्भवति जीवत्येव यन्नवमैत् तन्नवनीतम- भवदित्याज्य- मवेक्षतेरूपमेवास्यै-तन्महिमानं ँव्याचष्टेऽश्विनोः प्राणोऽसीत्याहाश्विनौ वै देवानां - [ ] 42

2.3.11.3

भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणो ऽसीत्याहेन्द्रिय- मेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः प्राणोऽसीत्याह प्राणापानावे- वास्मिन्नेतेन दधाति विश्वेषां देवानां प्राणोऽसीत्याह वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य धाराममृतस्य पन्थामित्याह यथायजुरेवैतत् पावमानेन त्वा स्तोमेनेत्या - [ ] 43

2.3.11.4

-ह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्-रथन्तरयोस्त्वा स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्याहा-ऽऽत्मान-मेवास्मिन्नेतेन

दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त एनं भिषज्यन्ति ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान आयुर्दधति यदेव तस्य तद्धिरण्याद् - [ ] 44

2.3.11.5

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृत७ँ हिरण्यममृतादेवा ऽऽयुर्निष्पिबति शतमानं भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठत्यथो खलु यावतीः समा एष्यन् मन्येत तावन्मान७ स्यात् समृद्ध्या इममग्न आयुषे वर्चसे कृधीत्याहा ऽऽयुरेवास्मिन् वर्चो दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथा ऽसदित्या ( ) -ह जरदष्टिमेवैनं करोत्यग्नि-रायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा आयुष्मन्तस्त एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति । 45

(रसं - देवाना७ं-स्तोमेनेति हिरण्या-दसदिति-द्वावि७ँशतिश्च) (A11)

2.3.12.1

प्रजापति र्वरुणायाश्वमनयत् स स्वां देवतामार्च्छत्थ् स पर्यदीर्यत स एतं ँवारुणं चतुष्-कपालमपश्यत् तं निरवपत् ततो वै स वरुण-

पाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति योऽश्वं प्रतिगृह्णाति यावतोऽश्वान् प्रतिगृह्णीयात् तावतो वारुणान् चतुष्कपालान् निर्वपेद्-वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवैनं ँवरुणपाशान् -मुञ्चति - [ ] **46**

2.3.12.2

चतुष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्ध्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं निर्वपेद्-यमेव प्रतिग्राही भवति यं ँवा नाध्येति तस्मादेव वरुणपाशान् मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्याथ् सौर्यमेककपालमनु निर्वपेदमुमेवा ऽऽदित्यमुच्चारं कुरुते ऽपोऽवभृथमवैत्यफ्सु वै वरुणः साक्षादेव वरुणमव यजते ऽपोनप्त्रीयं चरुं ( ) पुनरेत्य निर्वपेदफ्सु योनिर्वा अश्वः स्वामेवैनँयोनिं गमयति स एनꣳ शान्त उप तिष्ठते । **47** *(मुञ्चति - चरुꣳ - सप्तदश च) (A12)*

2.3.13.1

या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेममꣳ हसो मुञ्चतं ँया वामिन्द्रा वरुणा सहस्या रक्षस्या तेजस्या तनूस्तये ममꣳ हसो मुञ्चतं ँयो वामिन्द्रा वरुणा वग्नौ स्रामस्तं ँवा मे तेना वयजेयो वामिन्द्रा वरुणा

द्विपाथ्सु पशुषु चतुष्पाथ्सु गोष्ठे गृहेष्वफ्स्वोषधीषु वनस्पतिषु
स्रामस्तं ँवा मे तेनाव यज इन्द्रो वा एतस्ये – [ ] **48**

2.3.13.2

–न्द्रियेणाप क्रामति वरुण एनं ँवरुणपाशेन गृह्णाति यः पाप्मना
गृहीतो भवति यः पाप्मना गृहीतः स्यात् तस्मा एतामैन्द्रावरुणीं
पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति वरुण एनं
ँवरुणपाशान्–मुञ्चति पयस्या भवति पयो हि वा
एतस्मादपक्रामत्यथैष पाप्मना गृहीतो यत् पयस्या भवति पय
एवास्मिन् तया दधाति पयस्यायां – [ ] **49**

2.3.13.3

पुरोडाशमव दधात्यात्मन्वन्तमेवैनं करोत्यथो आयतनवन्तमेव
चतुर्धा व्यूहति दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति पुनः समूहति दिग्भ्य एवास्मै
भेषजं करोति समूह्याव द्यति यथाऽऽविद्धं निष्कृन्तति तादृगेव तद्यो
वामिन्द्रावरुणावग्नौ स्रामस्तं ँवामेतेनाव यज इत्याह दुरिष्ट्या एवैनं
पाति ( ) यो वा मिन्द्रा वरुणा द्विपाथ्सु पशुषु स्रामस्तं ँवा मे तेनाव

यज इत्याहैतावतीर्वा आप ओषधयो वनस्पतयः प्रजाः पशव उपजीवनीयास्ता एवास्मै वरुणपाशान्-मुञ्चति । **50**

(एतस्य - पयस्यायां - पाति - षड्विꣳशतिश्च) (A13)

2.3.14.1

स प्रत्नव >1, न्नि काव्ये >2, न्द्रं ꣳवो विश्वतस्परी>3, न्द्रं नरः>4 ।

त्वं नः सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः । न रिष्येत् त्वावतः सखाः ।

या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां ꣳया पर्वतेष्वोषधीष्वफ्सु । तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन् राजन्थ्-सोम प्रति हव्या गृभाय ।

अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ।

युव - [ ] **51**

2.3.14.2

-मेतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तं ।

युवꣳ सिन्धूꣳ रभिशस्तेरवद्या-दग्नीषोमा-वमुञ्चतं गृभीतान् ।

अग्नीषोमाविमꣳ सु मे शृणुतं ꣳवृषणा हवं । प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं दाशुषे मयः । आऽन्यं दिवो मातरिश्वा जभाराऽमथ्नादन्यं परि श्येनो

अद्रेः । अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानोरुं ँयज्ञाय चक्रथुरु लोकं ।
अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीत९ - [ ] **52**

2.3.14.3

हर्यतं ँवृषणा जुषेथां । सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा धत्तं
ँयजमानाय शं ँयोः । आप्यायस्व >[5], सं ते >[6] ।
गणानां त्वा गणपति९ हवामहे कविं कवीना-मुपमश्रवस्तमं ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नूतिभिः सीद सादनं ।
स इज्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।
देवानां ँयः पितरमाविवासति - [ ] **53**

2.3.14.4

श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिं ।स सुष्टुभा स ऋक्वता गणेन वल९
रुरोज फलिग९ रवेण । बृहस्पतिरुस्त्रिया हव्यसूदः कनिक्रदद्-
वावशतीरुदाजत् । मरुतो यद्ध वो दिवो>[7], या वः शर्म >[8] ।
अर्यमा ऽऽयाति वृषभस्तुविष्मान् दाता वसूनां पुरुहूतो अर्हन्न् ।

सहस्राक्षो गोत्रभिद्-वज्रबाहुरस्मासु देवो द्रविणं दधातु ।
ये तेऽर्यमन् बहवो देवयानाः पन्थानो - [ ] 54

2.3.14.5

राजन् दिव आचरन्ति । तेभिर्नो देव महि शर्म यच्छ शं न एधि
द्विपदे शं चतुष्पदे । बुध्नादग्र-मङ्गिरोभि-र्गृणानो वि पर्वतस्य
दृ॒ंहितान्यैरत् । रुजद्रोधा॒ंसिकृत्रिमाण्येषा॒ंसोमस्यतामदइन्द्रश्चकार
।बुध्नादग्रेण वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनां ।
वृथा ऽसृजत् पथिभि र्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार । 55

2.3.14.6

प्र यो जज्ञे विद्वा॒ं अस्य बन्धुं ँविश्वानि देवो जनिमा विवक्ति ।
ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्यान्नीचादुच्चा स्वधयाऽभि प्रतस्थौ ।
महान् मही अस्तभायद्वि जातो द्या॒ं सद्म पार्थिवं च रजः ।
स बुध्नादाष्ट जनुषाऽभ्यग्रं बृहस्पति र्देवतायस्य सम्राट् ।
बुध्नाद्यो अग्रमभ्यत्योजसा बृहस्पतिमा विवासन्ति देवाः ( ) ।
भिनद्वलं ँवि पुरो दर्दरीति कनिक्रदथ् सुवरपो जिगाय । 56

(युवं – वँीतमा – विवासति – पन्थानो – दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार – देवा – नव च) (A14)

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 14 Anuvaakams :-

(आदित्येभ्यो – देवा वै मृत्यो – र्देवा वै - सत्रम – र्यम्णे – प्रजापतेस्त्रयस्त्रिꣳशत् – प्रजापति र्देवेभ्योऽन्नाद्यं – देवासुरास्तान् – रजनो – ध्रुवोऽसि – यन्नव – मग्निं वँै – प्रजापति र्वरुणाय – या वामिन्द्रा वरुणा – स प्रत्नव –च्चतुर्दश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(आदित्येभ्य – स्त्वष्टु – रस्मै दानकामा – एवाव रुन्धे – ऽग्निं वँै – स प्रत्नवथ् – षट्पञ्चाशत्)

First and Last Padam of Third Prasnam of Kandam 2:-

(आदित्येभ्यः – सुवरपो जिगाय)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

2.4.1 Appendix

2.3.14.1 – स प्रत्नव> [1]

स प्रत्नवन्नवीय–साऽ*ग्ने द्युम्नेन सँयता ।
बृहत् ततन्थ भानुना ॥ (Appearing in TS2.2.12.1)

2.3.14.1 – न्नि काव्ये> [2]

नि काव्या वेधसः शश्वतस्कर्.हस्ते दधानो नर्या पुरूणि ।
अग्निर्भुवद्रयिपती रयीणा~ सत्रा चक्राणो अमृतानि विश्वा ॥

(Appearing in TS2.2.12.2)

2.3.14.1– न्द्रं ँवो विश्वतस्परी> [3]

इन्द्रं ँवो विश्वतस्परि हवामहे जनेभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥

(Appearing in TS1.6.12.1)

2.3.14.1 – न्द्रं नरः>4

इन्द्रं नरो नेमधिता हवन्ते यत्पार्या युनजते धियस्ताः ।
शूरो नृषाता शवसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वन्नः ॥

(Appearing in TS 1.6.12.1)

2.3.14.3 – आप्यायस्व>5

आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियं ।भवा वाजस्य सङ्गथे ॥

(Appearing in TS 4.2.7.4)

2.3.14.3– सं ते>6

सं ते पयाꣳसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्णियान् यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्व ॥

(Appearing in TS 4.2.7.4)

2.3.14.4 -मरुतो यद्धवो दिवो>7

मरुतो यद्ध वो दिवः सुम्ना यन्तो हवामहे ।
आ तू न उप गन्तन ॥ (Appearing in TS1.5.11.4)

2.3.14.4 -या वः शर्म>8

या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।
अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयिं नो धत्त वृषणः सुवीरं ॥

(Appearing in TS1.5.11.5)

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः

हरिः ओं

2.5 द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः – इष्टिविधानं

2.4.1.1

देवा मनुष्याः पितरस्तेऽन्यत आसन्नसुरा रक्षाꣳसि
पिशाचास्तेऽन्यतस्तेषां देवानामुत यदल्पं ँलोहितमकुर्वन् तद्-
रक्षाꣳसि रात्रीभिरसुभ्नन् तान्थ् सुब्धान् मृतानभि व्यौच्छत् ते देवा
अविदुर्यो वै नोऽयं म्रियते रक्षाꣳसि वा इमं घ्नन्तीति ते
रक्षाꣳस्युपामन्त्रयन्त तान्यब्रुवन् वरं ँवृणामहै य – [ ] 1

2.4.1.2

-दसुरान् जयाम तन्नः सहासदिति ततो वै देवा असुरानजयन्
तेऽसुरान् जित्वारक्षाꣳस्यपानुदन्त तानि रक्षाꣳस्यनृतम कर्तेति समन्तं
देवान् पर्यविशन् ते देवा अग्नावनाथन्त तेऽग्नये प्रवते
पुरोडाशमष्टाकपालं निरवपन्नग्नये विबाधवतेऽग्नये प्रतीकवते
यदग्नये प्रवते निरवपन् यान्येव पुरस्ताद्-रक्षाꣳस्या – [ ] 2

2.4.1.3

-सन्तानि तेन प्राणुदन्त यदग्नये विबाधवते यान्येवाभितो
रक्षा८स्यासन् तानि तेन व्यबाधन्त यदग्नये प्रतीकवते यान्येव
पश्चाद्-रक्षा८स्यासन् तानि तेनापानुदन्त ततो देवा अभवन् परासुरा
यो भ्रातृव्यवान्थ् स्याथ् स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेताग्नये प्रवते
पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेदग्नये विबाधवते - [ ] 3

2.4.1.4

ऽग्नये प्रतीकवते यदग्नये प्रवते निर्वपति य एवास्माच्छ्रेयान्-
भ्रातृव्यस्तं तेन प्रणुदते यदग्नये विबाधवते य एवैनेन सदृङ्तं तेन
वि बाधते यदग्नये प्रतीकवते य एवास्मात् पापीयान् तं तेनाप नुदते
प्र श्रेया८ंसं भ्रातृव्यं नुदतेति सदृशं क्रामति नैनं पापीयानाप्नोति य
एवं ( ) ँविद्वानेतयेष्ट्या यजते । 4 *(वृणामहै यत् - पुरस्ताद्
रक्षा८ंसि- वपेदग्नये विबाधवत - एवं - चत्वारि च) (A1)*

2.4.2.1

देवासुराः सँयत्ता आसन् ते देवा अब्रुवन् यो नो वीर्यावत्तमस्तमनु
समारभामहा इति त इन्द्रमब्रुवन् त्वं वै नो वीर्यावत्तमोऽसि त्वामनु
समारभामहा इति सोऽब्रवीत् तिस्रो म इमास्तनुवो वीर्यावतीस्ताः
प्रीणीताथा-सुरानभि भविष्यथेति ता वै ब्रूहीत्यब्रुवन्नियम॑ं
होमुगियं विमृधेयमिन्द्रियावती - [ ] 5

2.4.2.2

-त्यब्रवीत्त इन्द्रायाꣳ होमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं निरवपन्निन्द्राय
वैमृधाये-न्द्रायेन्द्रियावते यदिन्द्रायाꣳ होमुचे निरवपन्नꣳहस एव
तेनामुच्यन्त यदिन्द्राय वै मृधाय मृध एव तेनापाघ्नतयदिन्द्रायेन्द्रियावत
इन्द्रियमेव तेना*ऽऽत्मन्नदधत त्रयस्त्रिꣳशत्कपालं पुरोडाशं निरवपन्
त्रयस्त्रिꣳशद्वै देवतास्ता इन्द्र आत्मन्ननु समारंभयत भूत्यै - [ ] 6

2.4.2.3

तां वाव देवा विजिति-मुत्तमा-मसुरै-र्व्यजयन्तयो भ्रातृव्यवान्थ्-
स्याथ् स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेतेन्द्रायाꣳ होमुचे

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावतेऽ७ं

हसा वा एष गृहीतो यस्माच्छ्रेयान् भ्रातृव्योयदिन्द्राया७ं होमुचे

निर्वपत्य७ंहस एव तेन मुच्यतेमृधा वा एषोऽभिषण्णो यस्माथ्

समानेष्वन्यः श्रेयानुता - [ ] **7**

2.4.2.4

-ऽभ्रातृव्यो यदिन्द्राय वैमृधाय मृध एव तेनाप हतेयदिन्द्रायेन्द्रियावत

इन्द्रियमेव तेनात्मन् धत्ते त्रयस्त्रि७ंशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपति

त्रयस्त्रि७ंशद्वै देवतास्ता एव यजमान आत्मन्ननु समारंभयते भूत्यै

सा वा एषा विजितिर्नामेष्टिर्य एवं ँविद्वानेतयेष्ट्या यजत उत्तमामेव

विजितिं भ्रातृव्येण विजयते । **8**

(इन्द्रियावती - भूत्या - उतै - कान्न पञ्चाशच्च) (A2)

2.4.3.1

देवासुराः स ँयत्ता आसन् तेषां गायत्र्योजो बलमिन्द्रियं ँवीर्यं प्रजां

पशून्थ् संगृह्य *ऽऽदाया-पक्रम्यातिष्ठत् तेऽमन्यन्त यतरान्

वा इयमुपावथ्स्र्यति त इदं भविष्यन्तीति तां ँव्यह्वयन्त विश्वकर्मन्निति

देवा दाभीत्यसुराः सा नान्यतरा॑श्च–नोपावर्तत ते देवा एतद्–यजुरपश्यन्नोजोऽसि सहोऽसि बलमसि – [ ] 9

2.4.3.2

भ्राजोऽसि देवानां धाम नामाऽसि विश्वमसि विश्वायुः सर्वमसि सर्वायुरभिभूरिति वाव देवा असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशूनवृञ्जत यद्–गायत्र्यपक्रम्यातिष्ठत् तस्मादेतां गायत्रीतीष्टिमाहुः सँवथ्सरो वै गायत्री सँवथ्सरो वै तदपक्रम्यातिष्ठद्–यदेतया देवाअसुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं – [ ] 10

2.4.3.3

प्रजां पशूनवृञ्जत तस्मादेता॑ सँवर्ग इतीष्टिमाहुर्यो भ्रातृव्यवान्थ्स्याथ्सस्पर्धमानएतयेष्ट्यायजेताग्नयेसँवर्गाय पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्त॑शृतमासन्नमेतेन यजुषाऽभि मृशेदोज एव बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून् भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते

भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति । **11**

(बलमस्ये - तया देवा असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीँर्यं - पञ्चचत्वारिꣳशच्च) (A3)

2.4.4.1

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्माथ् सृष्टाः पराचीरायन् ता यत्रावसन् ततो गर्मुदुदतिष्ठत् ता बृहस्पतिश्चान्ववैताꣳ सोऽब्रवीद् बृहस्पतिरनया त्वा प्रतिष्ठान्यथ त्वा प्रजा उपावर्थ्स्यन्तीति तं प्रातिष्ठत् ततो वै प्रजापतिं प्रजा उपावर्तन्त यः प्रजाकामः स्यात् तस्मा एतं प्राजापत्यं गार्मुतं चरुं निर्वपेत् प्रजापति - [ ] **12**

2.4.4.2

-मेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजां प्रजनयतिप्रजापतिः पशूनसृजत तेऽस्माथ् सृष्टाः पराञ्च आयन् ते यत्रावसन् ततो गर्मुदुदतिष्ठत् तान् पूषा चान्ववैताꣳ सोऽब्रवीत् पूषाऽनया मा प्रतिष्ठाथ त्वा पशव उपावर्थ्स्यन्तीति मां प्रतिष्ठेति सोमोऽब्रवीन्

मम वा - [ ] **13**

2.4.4.3

अकृष्टपच्यमित्युभौ वां प्रतिष्ठानीत्यब्रवीत् तौ प्रातिष्ठत् ततो वै
प्रजापतिं पशव उपावर्तन्त यः पशुकामः स्यात् तस्मा एत९ँ
सोमापौष्णं गार्मुतं चरुं निर्वपेथ् सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोप
धावति तावेवास्मै पशून् प्रजनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां
प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा ( ) पशून् प्रजनयति । **14**

(वपेत् प्रजापतिं - वैँ - दधाति पूषा - त्रीणि च) (A4)

2.4.5.1

अग्ने गोभिर्न आ गहीन्दो पुष्ट्या जुषस्व नः ।
इन्द्रो धर्ता गृहेषु नः ।सविता यः सहस्रियः स नो गृहेषु रारणत् ।
आ पूषा एत्वा वसु ।धाता ददातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः ।
स नः पूर्णेन वावनत् ।त्वष्टा यो वृषभो वृषा स नो गृहेषु रारणत् ।
सहस्रेणायुतेन च ।येन देवा अमृतं - [ ] **15**

2.4.5.2

दीर्घ॑ श्रवो दिव्यैरयन्त । रायस्पोष त्वमस्मभ्यं गवां कुल्मिं जीवस

आ युवस्व । अग्नि गृहपतिः सोमो विश्ववनिः सविता सुमेधाः

स्वाहा ।अग्ने गृहपते यस्ते घृत्यो भागस्तेन सह ओज आक्रममाणाय

धेहि श्रैष्ठ्यात्पथो मा योषं मूर्धा भूयास॑ स्वाहा । **16**

(अमृत - मष्टात्रि॑शच्च) (A5)

2.4.6.1

चित्रया यजेत पशुकाम इयं वै चित्रा यद्वा अस्यां विश्वं भूतमधि

प्रजायते ते नेयञ्चित्रा य एवं विद्वा॑ श्चित्रया पशुकामो यजते

प्र प्रजया पशुभि र्मिथुनै र्जायते प्रैवाग्नेयेन वापयति रेतः सौम्येन

दधाति रेत एव हितं त्वष्टा रूपाणि वि करोतिसारस्वतौ भवत एतद्वै

दैव्यं मिथुनं दैव्यमेवास्मै - [ ] **17**

2.4.6.2

मिथुनं मध्यतो दधाति पुष्ट्यै प्रजननाय सिनीवाल्यै चरुर्भवति

वाग्वै सिनीवाली पुष्टिः खलु वै वाक्पुष्टिमेव वाचमुपैत्यैन्द्र उत्तमो

भवति तेनैव तन्मिथुनं॑ सप्तैतानि हवी॑ᳪषि भवन्ति सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः सप्त छन्दाꣳस्यु-भयस्या-वरुद्ध्या अथैता आहुती र्जुहोत्येते वै देवाः पुष्टिपतयस्त एवा( ) स्मिन् पुष्टिं दधति पुष्यति प्रजया पशुभिरथो यदेता आहुती र्जुहोति प्रतिष्ठित्यै । **18**

(अस्मै - त एव - द्वादश च) (A6)

2.4.7.1

मारुतमसि मरुतामोजोऽपां धारां भिन्धि रमयत मरुतः श्येनमायिनं मनोजव सं ँवृषणं॑ सुवृक्तिं । येन शर्ध उग्रमव-सृष्टमेति तदश्विना परि धत्तꣳ स्वस्ति । पुरोवातो वर्.षञ्जिन्वरावृथ्-स्वाहा वातावद्-वर्.षन्नुग्ररावृथ् स्वाहा स्तनयन् वर्.षन् भीमरावथ्स्वाहा ऽनशान्यवस्फूर्जन्-दिद्युद्-वर्.षन्-त्वेषरावृथ् स्वाहा ऽतिरात्रां ँवर्.षन् पूर्तिरावृथ् - [ ] **19**

2.4.7.2

स्वाहा बहु हायमवृषादिति श्रुतरावृथ् स्वाहा ऽऽतपति वर्.षन्-विराडावृथ् स्वाहा ऽवस्फूर्जन्-दिद्युद्-वर्.षन्भूतरावृथ् स्वाहामान्दा

वाशाः शुन्ध्यूरजिराः । ज्योतिष्मती-स्तमस्वरी-रुन्दतीः
सुफेनाः । मित्रभृतः क्षत्रभृतः सुराष्ट्रा इह माऽवत ।
वृष्णो अश्वस्य सन्दानमसि वृष्ट्यै त्वोप नह्यामि । **20**

(पूर्तिरावृद् - द्विचत्वारिꣳशच्च) (A7)

2.4.8.1

देवा वसव्या अग्ने सोम सूर्य । देवाः शर्मण्या मित्रावरुणाऽर्यमन्न् ।
देवाः सपीतयो ऽपान्-नपादाशुहेमन्न् । उद्नो दत्तोदधिं भिन्त दिवः
पर्जन्यादन्तरिक्षात्-पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याऽवत । दिवा चित्तमः
कृण्वन्ति पर्जन्येनो-दवाहेन । पृथिवीं ँयद् व्युन्दन्ति ।
आयन् नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः ।
वि पर्जन्याः सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति - [ ] **21**

2.4.8.2

वृष्टयः । उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं ँवृष्टिं ँवर्.षयथा पुरीषिणः ।
न वो दस्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं ँयातामनु रथा अवृथ्सत ।
सृजा वृष्टिं दिव आऽद्भिः समुद्रं पृण । अब्जा असि प्रथमजा

बलमसि समुद्रियं । उन्नम्भय पृथिवीं भिन्धीदं दिव्यं नभः ।
उद्नो दिव्यस्य नो देहीशानो विसृजा दृतिं ।ये देवा ( ) दिविभागा
येऽन्तरिक्ष भागा ये पृथिवि भागाः । त इमं ँयज्ञमवन्तु त इदं क्षेत्रमा
विशन्तु त इदं क्षेत्रमनु वि विशन्तु । **22**

(यन्ति - देवा - वि॒ँशतिश्च) (A8)

2.4.9.1

मारुतमसि मरुतामोज इति कृष्णं ँवासः कृष्णतूषं परि धत्त एतद्वै
वृष्ट्यै रूप॑ँ सरूप एव भूत्वा पर्जन्यं ँवर्.षयतिरमयत मरुतः
श्येनमायिनमिति पश्चाद्वातं प्रति मीवति पुरोवातमेव जनयति वर्.षस्या
वरुद्ध्यै वातनामानि जुहोति वायुर्वै वृष्ट्या ईशे वायुमेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति स एवास्मै पर्जन्यं ँवर्.षयत्यष्टौ - [ ] **23**

2.4.9.2

जुहोति चतस्रो वै दिशश्चतस्रोऽवान्तरदिशा दिग्भ्य एव वृष्टि॑ँ
सं प्र च्यावयति कृष्णाजिने सँयौति हविरेवाकरन्तर्वेदि सँयौत्य
वरुद्ध्यै यतीनामद्यमानाना॑ँ शीर्.षाणि पराऽपतन्ते खर्जूरा अभवन्-

तेषा॑ᳶं रस ऊर्ध्वो॑ऽपतत्-तानि॑ करीरा॒ण्य-भवन्थ् सौम्यानि वै

करी॑राणि सौम्या खलु वा आहु॑ति र्दिवो वृष्टिं च्यावयति यत्करीराणि

भव॑न्ति – [ ] 24

2.4.9.3

सौम्ययैवाऽऽ*हु॑त्या दिवो वृष्टि॑मव रुन्धे॑ मधुषा सं ँयौत्यपां ँवा एष

ओ॑षधीनाᳶं रसो यन्मध्वद्भ्य ए॑वौषधीभ्यो वर्.षत्य॑थो अद्भ्य

ए॑वौषधीभ्यो वृष्टिं॑नि नयति मान्दा वाशा इति सँयौति नामधेयैरेवैना

अच्छैत्यथो यथा॑ ब्रूयादसा वेहीत्येवमेवै॑ना नामधेयैरा – [ ] 25

2.4.9.4

च्या॑वयति वृष्णो अ॑श्वस्य सन्दा॑नमसि वृष्ट्यै त्वोप॑ नह्यामीत्याह

वृषा वा अश्वो॑ वृषा॑ पर्जन्यः॑ कृष्ण इव खलु वै भूत्वा॑ वर्.षति

रूपेणैवैनᳶं॑ समर्धयति वर्.षस्या॑ वरुद्ध्यै । 26

(अष्टौ – भव॑न्ति – नामधेयैरै – कान्न त्रिᳶंशच्च॑) (A9)

2.4.10.1

देवा वसव्या देवाः शर्मण्या देवाः सपीतय इत्या बध्नाति देवताभिरेवान्वहं वृष्टिमिच्छति यदि वर्.षेत्–तावत्येव होतव्यं ँयदि न वर्.षेच्छ्वो भूते हविर्निर्वपेदहोरात्रे वै मित्रावरुणावहोरात्राभ्यां खलु वै पर्जन्यो वर्.षति नक्तं ँवा हि दिवा वा वर्.षति मित्रावरुणावेव स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मा – [ ] **27**

2.4.10.2

अहोरात्राभ्यां पर्जन्यं ँवर्.षयतोऽग्नये धामच्छदे पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेन्मारुत७ँ सप्तकपाल७ँ सौर्यमेककपालमग्निर्वा इतो वृष्टिमुदीरयति मरुतः सृष्टां नयन्ति यदा खलु वा असावादित्यो न्यङ्–रश्मिभिःपर्यावर्ततेऽथवर्.षतिधामच्छदिव खलु वै भूत्वा वर्.षत्येता वै देवता वृष्ट्या ईशते ता एव स्वेन भागधेयेनोप धावति ता – [ ] **28**

2.4.10.3

एवास्मै पर्जन्यं ँवर्.षयन्त्युता वर्.षिष्यन् वर्.षत्येव सृजा वृष्टिं दिव आ*ऽद्भिः समुद्रं पृणेत्याहेमाश्चैवा-मूश्चापः समर्धयत्यथो आभिरेवा-मूरच्छैत्यब्जा असि प्रथमजा बलमसि समुद्रियमित्याह यथायजुरेवैत-दुन्नं भय पृथिवीमिति वर्.षाह्वां जुहोत्येषा वा ( ) ओषधीनां ँवृष्टिवनिस्तयैव वृष्टिमा च्यावयति ये देवा दिविभागा इति कृष्णाजिनमव धूनोतीम एवास्मै लोकाः प्रीता अभीष्टाभवन्ति । **29**

(अस्मै - धावति ता - वा - एकवि॑ꣳशतिश्च) (A10)

2.4.11.1

सर्वाणि छन्दाꣳस्येतस्या-मिष्ट्या-मनूच्यानीत्याहु-स्त्रिष्टुभो वा एतद्वीर्यं ँयत् ककुदुष्णिहा जगत्यै यदुष्णिह-ककुभावन्वाह तेनैव सर्वाणि छन्दाꣳस्यव रुन्धे गायत्री वा एषा यदुष्णिहा यानि चत्वार्यध्यक्षराणि चतुष्पाद एव ते पशवोयथा पुरोडाशे पुरोडाशोऽध्येवमेव तद्-यद्-ऋच्यध्यक्षराणि यज्जगत्या - [ ] **30**

2.4.11.2

परिदध्यादन्तं यँयज्ञं गमयेत् त्रिष्टुभा परि दधातीन्द्रियं वै वीर्यं

त्रिष्टुगिन्द्रिय एव वीर्ये यज्ञं प्रतिष्ठापयति नान्तं गमयत्यग्ने

त्री ते वाजिना त्री षधस्थेति त्रिवत्या परि दधाति सरूपत्वाय सर्वो वा

एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयं कामाय-कामाय प्रयुज्यते सर्वेभ्यो हि

कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते त्रैधातवीयेन यजेताभिचरन्थ्

सर्वो वा- [ ] **31**

2.4.11.3

एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयꣳ सर्वेणैवैनं यँयज्ञेनाभि चरति स्तृणुत

एवैनमेतयैव यजेताभिचर्यमाणः सर्वो वा एष यज्ञो यत् त्रैधातवीयꣳ

सर्वेणैव यज्ञेन यजते नैनमभिचरन्थ् स्तृणुत एतयैव यजेत सहस्रेण

यक्ष्यमाणः प्रजातमेवैनद्-ददात्येतयैव यजेत सहस्रेणेजानोऽन्तं वँवा

एष पशूनां गच्छति - [ ] **32**

2.4.11.4

यः सहस्रेण यजते प्रजापतिः खलु वै पशूनसृजत

ताꣳस्त्रैधातवीये-नैवासृजत य एवं ँविद्वाꣳ स्त्रैधातवीयेनपशुकामो

यजते यस्मादेव योनेः प्रजापतिः पशूनसृजत तस्मादेवैनान्थ् सृजत

उपैनमुत्तरꣳ सहस्रं नमति देवताभ्यो वा एष आ वृश्च्यते यो यक्ष्य

इत्युक्त्वा न यजते त्रैधातवीयेन यजेत सर्वो वा एष यज्ञो - [ ] 33

2.4.11.5

यत् त्रैधातवीयꣳ सर्वेणैव यज्ञेन यजते न देवताभ्य आ वृश्च्यते

द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति ते त्रयश्चतुष्कपाला-स्त्रिषमृद्धत्वाय

त्रयः पुरोडाशा भवन्ति त्रय इमे लोका एषां ँलोकानामाप्त्या

उत्तर-उत्तरो ज्यायान् भवत्येवमिव हीमे लोका यवमयो मध्य एतद्वा

अन्तरिक्षस्य रूपꣳ समृद्ध्यै सर्वेषामभिगमयन्नव द्यत्यछंबट्कारꣳ

हिरण्यं ददाति तेज एवा - [ ] 34

2.4.11.6

ऽव रुन्धे तार्प्यं ददाति पशूनेवाव रुन्धे धेनुं ददात्याशिष

एवाव रुन्धे साम्नो वा एष वर्णो यद्धिरण्यं ँयजुषां तार्प्यमुक्थामदानां

धेनुरेतानेव सर्वान् वर्णानव रुन्धे । **35**

(जगत्या - ऽभिचरन्थ् सर्वो वै - गच्छति - यज्ञ - स्तेज एव - त्रिꣳशच्च) (A11)

2.4.12.1

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रꣳ सोममाऽहरत् तस्मिन्निन्द्र उपहवमैच्छत

तं नोपाह्वयत पुत्रं मेऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा

सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत तत् त्वष्टाऽऽहवनीयमुप प्रावर्तयथ्

स्वाहेन्द्रशत्रुर्वर्धस्वेति स यावदूर्ध्वः पराविध्यति तावति स्वयमेव

व्यरमत यदि वा तावत् प्रवण - [ ] **36**

2.4.12.2

-मासीद्यदि वा तावदध्यग्नेरासीथ् स संभवन्नग्नीषोमावभि

समभवथ् स इषुमात्रमिषुमात्रं ँविष्वङ्ङवर्धत स इमां

ँल्लोकानवृणोद्य-दिमां ँल्लोकानवृणोत् तद्-वृत्रस्य
वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेदपि त्वष्टा तस्मै त्वष्टा वज्रमसिञ्चत् तपो
वै स वज्र आसीत् तमुद्यन्तुं नाशक्नोदथ वै तर्.हि विष्णु - [ ] 37

2.4.12.3

-रन्या देवता ऽऽसीथ् सोऽब्रवीद्-विष्णवेहीदमा हरिष्यावो
येनायमिदमितिस विष्णुस्त्रेधाऽऽत्मानं ँविन्यधत्त पृथिव्यां
तृतीयमन्तरिक्षे तृतीयं दिवि तृतीय-मभिपर्यावर्ताद्-ह्यबिभेद्यत्-
पृथिव्यां तृतीयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्-विष्ण्वनुस्थितः
सोऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा इदं - [ ] 38

2.4.12.4

मयि वीर्यं तत् ते प्रदास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत् तत् प्रत्यगृह्णादधा
मेति तद्-विष्णवेऽति प्रायच्छत् तद्-विष्णुः प्रत्यगृह्णा-दस्मास्विन्द्र
इन्द्रियं दधात्विति यदन्तरिक्षे तृतीयमासीत् तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्-
विष्ण्वनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्रहारस्ति वा इदं - [ ] 39

2.4.12.5

मयि वीर्यं तत् ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत् तत् प्रत्यगृह्णाद्
द्विर्माऽधा इति तद्–विष्णवेऽति प्रायच्छत् तद्–विष्णुः
प्रत्यगृह्णादस्मास्विन्द्र इन्द्रियं दधात्विति यद्दिवि तृतीयमासीत् तेनेन्द्रो
वज्रमुदयच्छद्–विष्णवनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्रहार्येनाह – [ ] 40

2.4.12.6

–मिदमस्मि तत् ते प्रदास्यामीति त्वी(3) इत्यब्रवीथ् सन्धां तु
सन्दधावहै त्वामेव प्रविशानीति यन्मां प्रविशेः किं मा भुञ्ज्या
इत्यब्रवीत् त्वामेवेन्धीय तव भोगाय त्वां प्रविशेयमित्यब्रवीत् तं ँवृत्रः
प्राविशदुदरं ँवै वृत्रः क्षुत् खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो य – [ ] 41

2.4.12.7

एवं ँवेद हन्ति क्षुधं भ्रातृव्यं तदस्मै प्रायच्छत्तत् प्रत्यगृह्णात्–
त्रिर्माऽधा इति तद्–विष्णवेऽति प्रायच्छत् तद्–विष्णुः
प्रत्यगृह्णादस्मास्विन्द्र इन्द्रियं दधात्विति यत्त्रिः प्रायच्छत् त्रिः
प्रत्यगृह्णात् तत् त्रिधातोस्त्रिधातुत्वं ँयद्–विष्णुरन्वतिष्ठत विष्णवेऽति

प्रायच्छत् तस्मादैन्द्रावैष्णव२ं हविर्भवति ( ) यद्वा इदं किञ्च तदस्मै तत् प्रायच्छद् ऋचः सामानि यजू२ंषि सहस्रं ँवा अस्मै तत् प्रायच्छत् तस्माथ् सहस्रदक्षिणं । **42**

(प्रवणं - ँविष्णु- र्वा इद- मिद - महं - ँयो - भव - त्येक विं२शतिश्च) (A12)

2.4.13.1

देवा वै राजन्या-ज्जायमाना-दबिभयु-स्तमन्तरेव सन्तं दाम्ना ऽपौम्भन्थ् स वा एषोऽपोब्धो जायते यद्-राजन्यो यद्वा एषोऽनपोब्धो जायेत वृत्रान् घ्न२ श्चरेद्यं कामयेत राजन्यमनपोब्धो जायेत वृत्रान् घ्न२ श्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्रा बार्.हस्पत्यं चरुं निर्वपेदैन्द्रो वै राजन्यो ब्रह्म बृहस्पति र्ब्रह्मणैवैनं ( ) दाम्नोऽपोंभनान् मुञ्चति हिरण्मयं दाम दक्षिणा साक्षादेवैनं दाम्नोऽपोंभनान् मुञ्चति । **43**

(एनं - द्वादश च) (A13)

2.4.14.1

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसा मेत्यग्रे ।
भागं देवेभ्यो विदधात्यायन् प्रचन्द्रमास्तिरति दीर्घमायुः ।
यमादित्या अꣳशुमाप्याययन्ति यमक्षित–मक्षितयः पिबन्ति ।
तेन नो राजा वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः ।
प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्यां वृँत्रहन् वृत्रहाऽसि ।
यत्र यन्ति स्रोत्यास्त – [ ] **44**

2.4.14.2

–ज्जितं ते दक्षिणतो वृषभ एधि हव्यः ।
इन्द्रो जयाति न परा जयाता अधिराजो राजसु राजयाति ।
विश्वा हि भूयाः पृतना अभिष्टीरुपसद्यो नमस्यो यथाऽसत् ।
अस्येदेव प्रररिचे महित्वं दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
स्वराडिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय ।
अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः । ईशान– [ ] **45**

2.4.14.3

–मस्य जगतः सुवर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ।
त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।
त्वां ँवृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ।
यद्द्यावइन्द्रतेशत७् शतं भूमीरुत स्युः ।
न त्वा वज्रिन्थ् सहस्र७् सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ।
पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यन्ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः । **46**

2.4.14.4

सोतुर्बाहुभ्या७् सुयतो नार्वा । रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रे
सन्तु तुविवाजाः । क्षुमन्तो याभिर्मदेम ।
उदग्ने शुचयस्तव>[1] , वि ज्योतिषो>[2],दु त्यं जातवेदस७्>[3]
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं ँविचक्षण ।
चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याऽग्नेः । आऽप्रा
द्यावापृथिवी अन्तरिक्ष७् सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुष – [ ] **47**

2.4.14.5

श्च । विश्वे देवा ऋतावृध ऋतुभिर्हवनश्रुतः । जुषन्तां युज्यं पयः ।

विश्वे देवाः शृणुतेम९ं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यविष्ठ । ये

अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्.हिषि मादयध्वं । **48**

(त – दीशान – मद्रि – स्तस्थुष – स्त्रि९ंशच्च) (A14)

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 14 Anuvaakams :-

(देवा मनुष्या – देवसुरा अब्रुवन् – देवासुरास्तेषां गायत्रि –

प्रजापतिस्ता यत्राऽ – ग्ने गोभिः – चित्रया – मारुतं – देवा वसव्या

अग्ने – मारुतमिति – देवा वसव्या देवाः शर्मण्याः – सर्वाणि –

त्वष्टा हतपुत्रो – देवा वै राजन्यान् – नवोनव – श्चतुर्दश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(देवा मनुष्याः – प्रजां पशुन् – देवा वसव्याः – परिदध्यदिद–

मस्म्य – ष्टा चत्वारि९ंशत्)

First and Last Padam of Fourth Prasnam of Kandam 2:-

(देवा मनुष्या – मादयध्वं)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः ॥

2.5.1 Appendix

2.4.14.4 – उदग्ने शुचयस्तव> [1]

उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीꣳष्यर्चयः ॥

(Appearing in TS-1.3.14.8)

2.4.14.4– विज्योतिषो> [2] ,

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।

प्रादेवीर्मायाः सहते–दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ॥

(Appearing in TS-1.2.14.7)

2.4.14.4 – दु॒त्यं जा॒तवे॑दस>[3]

उदु॒ त्यं जा॒तवे॑दसं दे॒वं ँव॑हन्ति के॒तव॑ः ।

दृ॒शे विश्वा॑य॒ सूर्यं॒॑ ॥ (Appearing in- TS 1.4.43.1)

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

2.6 द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः - इष्टिविधानं

2.5.1.1

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत् स्वस्रीयोऽसुराणां

तस्य त्रीणि शीर्.षाण्यासन्थ्-सोमपानं सुरापान-मन्नादनं

स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत् परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं

भागं ँवदन्ति यस्मा एव परोक्षं ँवदन्ति तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रो

ऽबिभेदीदृङ् वै राष्ट्रं ँवि पर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादाय

शीर्.षाण्यच्छिनद्यथ् सोमपान - [ ] 1

2.5.1.2

-मासीथ् स कपिञ्जलो ऽभवत्यथ् सुरापानं स कलविङ्को

यदन्नादनं स तित्तिरिस्तस्याञ्जलिना ब्रह्महत्यामुपागृह्णात् तां

सँवथ्सरमबिभस्तं भूतान्यभ्यक्रोशन् ब्रह्महन्निति स

पृथिवीमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणेति साऽब्रवीद्वरं ँवृणै खातात् पराभविष्यन्ती मन्ये ततो मा परा भूवमितिपुरा ते-[ ] 2

2.5.1.3

सँवथ्सरादपि रोहादित्यब्रवीत् तस्मात् पुरा सँवथ्सरात् पृथिव्यै खातमपि रोहति वारेवृत७ं ह्यस्यै तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णात् तथ् स्वकृतमिरिणमभवत् तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत इरिणे नाव स्येद्-ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णः स वनस्पतीनुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति तेऽब्रुवन् वरं ँवृणामहै वृक्णात् - [ ] 3

2.5.1.4

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्यावृश्चनाद्वो भूया७ंस उत्तिष्ठानित्यब्रवीत् तस्मादावृश्चनाद्-वृक्षाणां भूया७ंस उत्तिष्ठन्ति वारेवृत७ं ह्येषां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृण्हन्थ्स निर्यासो ऽभवत् तस्मान्निर्यासस्य नाऽऽश्यं ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति तस्य नाऽऽश्यं - [ ] 4

2.5.1.5

काममन्यस्यसस्त्रीष७्साद-मुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति ता अब्रुवन् वरं ँवृणामहा ऋत्वियात् प्रजां ँविन्दामहै कामममा विजनितोः सं भवामेति तस्मादृत्वियाथ् स्त्रियः प्रजां ँविन्दन्ते कामममा विजनितोः संभवन्ति वारेवृत७ ह्यासां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्थ् सा मलवद्वासा अभवत् तस्मान्-मलवद्-वाससा न सँवदेत - [ ] **5**

2.5.1.6

न सहाऽऽसीत नास्या अन्नमद्याद्-ब्रह्महत्यायै ह्येषा वर्णं प्रतिमुच्याऽऽस्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं ँवाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति यां मलवद्-वासस७् संभवन्ति यस्ततो जायते सोऽभिशस्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां पराचीं तस्यै ह्रीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्या अप्सु मारुको या - [ ] **6**

2.5.1.7

ऽभ्यङ्क्ते तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी याऽऽङ्क्ते तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो या रज्जुꣳ सृजति तस्या उद्- बन्धुको या पर्णेन पिबति तस्या उन्मादुको या खर्वेण पिबति तस्यै खर्वस्तिस्रो रात्रीर्व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण वा ( ) पात्रेण प्रजायै गोपीथाय । **7**

(यथ् सोमपानं - ते - वृक्णात्- तस्य नाऽऽश्यं - वँदेत - मारुको या -ऽखर्वेण वा - त्रीणी च) (A1)

2.5.2.1

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रꣳ सोममाऽहरत् तस्मिन्निन्द्र उपहवमैच्छत तं नोपाह्वयत पुत्रं मेऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत तत् त्वष्टाऽऽहवनीयमुप प्रावर्तयथ् स्वाहेन्द्रशत्रु-र्वर्धस्वेति यदवर्तयत् तद्-वृत्रस्य वृत्रत्वं यँदब्रवीथ् स्वाहेन्द्रशत्रु-र्वर्धस्वेति तस्मादस्ये- [ ] **8**

2.5.2.2

-न्द्रः शत्रुरभवथ् स संभवन्नग्नीषोमावभि समभवथ् स

इषुमात्रमिषुमात्रं ँविष्वङ्ङवर्धत स इमां ँलोकानवृणोद्यदिमां

ँलोकानवृणोत् तद्-वृत्रस्य वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेथ् स

प्रजापतिमुपाधाव-च्छत्रुर्मेऽ जनीति तस्मै वज्रꣳ सिक्त्वा

प्रायच्छदेतेन जहीति तेनाभ्यायत तावब्रूतामग्नीषोमौ मा - [ ] 9

2.5.2.3

प्रहारावमन्तः स्व इति मम वै युवꣳस्थ इत्यब्रवीन्मामभ्येतमिति

तौ भागधेयमैच्छेतां ताभ्या-मेतमग्नीषोमीय-मेकादशकपालं

पूर्णमासे प्रायच्छत् तावब्रूतामभि संदष्टौ वै स्वो न शक्नुव ऐतुमिति

स इन्द्र आत्मनः शीतरूरावजनयत् तच्छीतरूरयोर्जन्म य एवꣳ

शीतरूरयोर्जन्म वेद - [ ] 10

2.5.2.4

नैनꣳ शीतरूरौ हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत् तस्मा-ज्जञ्चभ्यमानादग्नीषोमौ

निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहितां प्राणो वै दक्षोऽपानः

क्रतुस्तस्मा-ज्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति प्राणापानावेवाऽऽत्मन् धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निर्.हूय वार्त्रघ्नꣳ हविः पूर्णमासे निरवपद् घ्नन्ति वा एनं पूर्णमास आ - [ ] 11

2.5.2.5

ऽमावास्यायां प्याययन्ति तस्माद्-वार्त्रघ्नी पूर्णमासे ऽनूच्येते वृधन्वती अमावास्यायां तथ् सꣳस्थाप्य वार्त्रघ्नꣳ हविर्वज्रमादाय पुनरभ्यायत ते अब्रूतां द्यावापृथिवी मा प्र हारावयोर्वै श्रित इति ते अब्रूतां वँरं वृँणावहै नक्षत्रविहिता-ऽहमसानीत्यसावब्रवी-च्चित्रविहिता- ऽहमितीयं तस्मान्नक्षत्रविहिताऽसौ चित्रविहितेऽयं यँ एवं द्यावापृथिव्यो - [ ] 12

2.5.2.6

-र्वरं वेँदैनं वँरो गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्रमहन् ते देवा वृत्रꣳ हत्वाऽग्नीषोमावब्रुवन् हव्यं नो वहतमिति तावब्रूतामपतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति तेऽब्रुवन् क

इदमच्छैतीति गौरित्यब्रुवन् गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति

साऽब्रवी - [ ] 13

2.5.2.7

-द्वरं ँवृणै मय्येव सतोऽभयेन भुनजाध्वा इति तद्-गौराऽहरत्

तस्माद्-गवि सतोभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद् घृतमेतथ्

सोमस्य यत् पयो य एवमग्नीषोमयो स्तेजो वेद तेजस्व्येव भवति

ब्रह्मवादिनो वदन्ति किंदेवत्यं पौर्णमासमिति प्राजापत्यमिति ब्रूयात्

तेनेन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रं निरवासाययदिति तस्मा- ( ) -ज्ज्येष्ठं पुत्रं धनेन

निरवसाययन्ति । 14

(अस्य - मा - वेदा - ऽऽ - द्यावापृथिव्यो - रब्रवीदिति - तस्मा - च्चत्वारि च) (A2)

2.5.3.1

इन्द्रं ँवृत्रं जघ्निवा९्सं मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं ँवैमृधं

पूणमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत् तं निरवपत् तेन वै स मृधोऽपाहत

यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव तेन यजमानोऽप हत

इन्द्रो वृत्रꣳ हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत स एतमाग्नेय-
मष्टाकपाल-ममावास्यायामपश्यदैन्द्रं दधि - [ ] 15

2.5.3.2

तं निरवपत् तेन वै स देवताश्चेन्द्रियं चावारुन्धयदाग्नेयो ऽष्टाकपालो
ऽमावास्यायां भवत्यैन्द्रं दधि देवताश्चैव तेनेन्द्रियं च यजमानोऽव
रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं ँवीर्यं पृथिवीमनु व्यार्च्छत्
तदोषधयो वीरुधोऽभवन्थ्स प्रजापतिमुपाधावद्-वृत्रं मे जघ्नुष
इन्द्रियं ँवीर्यं - [ ] 16

2.5.3.3

पृथिवीमनु व्यारत् तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजापतिः
पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नेयतेति तत् पशव ओषधीभ्यो ऽध्यात्मन्थ्
समनयन् तत् प्रत्यदुहन् यथ् समनयन् तत् सां नाय्यस्य सांनाय्यत्वं
ँयत् प्रत्यदुहन् तत् प्रतिधुषः प्रतिधुक्त्वꣳ समनैषुः प्रत्यधुक्षन्
न तु मयि श्रयत इत्यब्रवीदेतदस्मै - [ ] 17

2.5.3.4

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै शृत-मकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन् वीर्यं तदश्रयन् तच्छृतस्य शृतत्व॒ँ समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छृतमक्रन् न तु मा धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत् तदस्मै दध्यकुर्वन् तदेनमधिनोत् तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः पूर्वस्यावदेयं - [ ] 18

2.5.3.5

दधि हि पूर्वं क्रियत इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याव द्येदिद्रियमेवास्मिन् वीर्य॑ श्रित्वा दध्नो परिष्टाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति यत् पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वा ऽऽतञ्च्याथ् सौम्यं तद्यत् क्वलै राक्षसं तद्यत् तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातञ्चनेन मानुषं तद्-यद्-दध्ना तथ् सेन्द्रं दध्ना ऽऽतनक्ति - [ ] 19

2.5.3.6

सेन्द्रत्वाया-ग्निहोत्रोच्छेषणमभ्या-तनक्ति यज्ञस्य संतत्या इन्द्रो वृत्र॒ँ हत्वा परां परावत-मगच्छ-दपाराधमिति मन्यमानस्तं देवताः

प्रैषमैच्छन्थ् सोऽब्रवीत् प्रजापतिर्यः प्रथमोऽनुविन्दति तस्य प्रथमं भागधेयमिति तं पितरोऽन्वविन्दन् तस्मात् पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते सोऽमावास्यां प्रत्याऽ*गच्छत् तं देवा अभि समगच्छन्तामा वै नो-[ ] **20**

2.5.3.7

ऽद्य वसु वसतीतीन्द्रो हि देवानां ँवसु तदमावास्याया अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति किंदेवत्य७ँ सांनाय्यमिति वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्-विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि समगच्छन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं ँवाव ते तद्-भिषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति । **21**

(दधि - मे जघ्नुष इन्द्रियं ँवीर्य - मित्यब्रवीदेतदस्मा - अवदेयं - तनक्ति - नो - द्विचत्वारि७ँशच्च) (A3)

2.5.4.1

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्.शपूर्णमासौ यजेत य एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासे ऽनुनिर्वाप्यो भवति तेन पूर्णमासः सेन्द्र ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्या सेन्द्रा य एवं ँविद्वान्

दर्.शपूर्णमासौ यजते सेन्द्रावेवैनौ यजते श्वः श्वोऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्-यज्ञे ऽकुर्वततदसुरा अकुर्वत ते देवा एता - [ ] 22

2.5.4.2

-मिष्टि-मपश्यन्-नाग्नावैष्णव-मेकादशकपाल७ँ सरस्वत्यै चरु७ँ सरस्वते चरुं तां पौर्णमास७ँ स७ँस्थाप्यानु निरवपन् ततो देवा अभवन् पराऽसुरा यो भ्रातृव्यवान्थ्स्याथ् स पौर्णमास७ँ स७ँस्थाप्यैतामिष्टिमनु निर्वपेत् पौर्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याऽऽग्नावैष्णवेन देवताश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते मिथुनान् पशून्थ् सारस्वताभ्यां ँयावदेवास्यास्ति तथ् - [ ] 23

2.5.4.3

सर्वं ँवृङ्क्ते पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्या७ँ हत्वा भ्रातृव्यं नाऽऽप्याययति साकंप्रस्थायीयेन यजेत पशुकामोयस्मै वा अल्पेनाऽऽहरन्ति नाऽऽत्मना तृप्यति नान्यस्मै ददाति यस्मै महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्ण७ँ होतव्यं तृप्त एवैनमिन्द्रः

प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश

औदुम्बरं - [ ] 24

2.5.4.4

भवत्यूर्ग्वा उदुम्बर ऊर्क् पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव रुन्धे

नागतश्रीर्महेन्द्रं ँयजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान् ग्रामणी

राजन्यस्तेषां महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामति यजते

प्रस्वायै देवतायैच्यवते न परां प्राप्नोति पापीयान् भवति

सँवथ्सर-मिन्द्रं ँयजेत सँवथ्सर७ं हि व्रतं नाति स्वै - [ ] 25

2.5.4.5

-वैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्धे वसीयान् भवति सँवथ्सरस्य

परस्तादग्नये व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेथ् सँवथ्सरमेवैनं

ँवृत्रं जघ्निवा७ं समग्नि-र्व्रतपति-र्व्रतमा लम्भयति ततोऽधि कामं

ँयजेत । 26 *(एतां - त - दौदुम्बर७ं - स्वा - त्रि७ंशच्च)(A4)*

2.5.5.1

नासोमयाजी सं नयेदनागतं ँवा एतस्य पयो योऽसोमयाजी यदसोमयाजी सं नयेत् परिमोष एव सोऽनृतं करोत्यथो परैव सिच्यते सोमयाज्येव सं नयेत् पयो वै सोमः पयः सांनाय्यं पयसैव पय आत्मन् धत्ते वि वा एतं प्रजया पशुभिरर्धयति वर्धयत्यस्य भ्रातृव्यं ँयस्य हविर्निरुप्तं पुरस्ताच्चन्द्रमा – [ ] **27**

2.5.5.2

अभ्युदेति त्रेधा तण्डुलान् वि भजेद्ये मध्यमाः स्युस्तानग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्राय प्रदात्रे दध७श्चरुं ँयेऽणिष्ठास्तान् विष्णवे शिपिविष्टाय शृते चरुमग्निरेवास्मै प्रजां प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः प्रयच्छति यज्ञो वै विष्णुः पशवः शिपिर्यज्ञ एव पशुषु प्रतितिष्ठति न द्वे – [ ] **28**

2.5.5.3

यजेत यत् पूर्वया संप्रति यजेतोत्तरया छम्बट्कुर्याद्यदुत्तरया सम्प्रति यजेत पूर्वया छम्बट्कुर्यान्नेष्टिर्भवति न यज्ञस्तदनु ह्रीतमुख्यपगल्भो

जायत एकामेव यजेत प्रगल्भोऽस्य जायते ऽनादृत्य तद् द्वे एव यजेत
यज्ञ मुखमेव पूर्वयाऽऽलभते यजत उत्तरया देवता एव पूर्वया ऽवरुन्ध
इन्द्रिय-मुत्तरया देवलोकमेव - [ ] **29**

2.5.5.4

पूर्वयाऽभिजयति मनुष्यलोकमुत्तरया भूयसो यज्ञक्रतूनुपैत्येषा
वै सुमना नामेष्टिर्यमद्येजानं पश्चाच्चन्द्रमा अभ्युदेत्यस्मिन्नेवास्मै
लोकेऽर्धुकं भवति दाक्षायण यज्ञेन सुवर्गकामो यजेत पूर्णमासे
सं नयेन्-मैत्रावरुण्या ऽऽमिक्षया ऽमावास्यायां ँयजेत पूर्णमासे वै
देवाना७ँ सुतस्तेषामेतमर्धमासं प्रसुतस्तेषां मैत्रावरुणी
वशाऽमावास्याया-मनूबन्ध्या यत् - [ ] **30**

2.5.5.5

पूर्वेद्यु र्यजते वेदिमेव तत् करोति यद् वथ्सानपाकरोति
सदोहविर्धाने एव सं मिनोति यद्यजते देवैरेव सुत्या७ँ सं पादयति स
एतमर्धमास७ँ सधमादं देवैः सोमं पिबति यन्-मैत्रावरुण्या

ऽऽमिक्षया ऽमावास्यायां यजते यैवासौ देवानां वशाऽनूबन्ध्या सो एवैषैतस्य साक्षाद्वा एष देवानभ्यारोहति य एषां यज्ञ – [ ] 31

2.5.5.6

–मभ्यारोहति यथा खलुवै श्रेयानभ्यारूढः कामयते तथा करोति यद्यवविध्यति पापीयान् भवति यदि नावविध्यति सदृङ् व्यावृत्काम एतेन यज्ञेन यजेत क्षुरपविर्ह्येष यज्ञस्ताजक् पुण्यो वा भवति प्र वा मीयते तस्यैतद्व्रतं नानृतं वदेन्न माꣳ समश्नीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूलनेन वासः पल्पूलयेयु ( )–रेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति । 32

(चन्द्रमा –द्वे –देवलोकमेव – यद्– यज्ञं– पल्पूलयेयुः–षट् च) (A5)

2.5.6.1

एष वै देवरथो यद्–दर्शपूर्णमासौ यो दर्.शपूर्णमासाविष्ट्वा सोमेन यजते रथस्पष्ट एवावसाने वरे देवानामव स्यत्येतानि वा अङ्गापरूꣳषि संवथ्सरस्य यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते–ऽङ्गापरूꣳष्येव संवथ्सरस्य प्रति दधात्ये ते वै संवथ्सरस्य

चक्षुषी यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं ँविद्वान् दर्शपूर्णमासौ
यजते ताभ्यामेव सुवर्गं ँलोकमनु पश्य - [ ] 33

2.5.6.2

-त्येषा वै देवानां ँविक्रान्ति र्यद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं ँविद्वान्
दर्शपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु विक्रमत एष वै
देवयानः पन्था यद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं ँविद्वान् दर्शपूर्णमासौ
यजते य एव देवयानः पन्थास्त॑ समारोहत्येतौ वै देवाना॑ हरी
यद्दर्शपूर्णमासौ य एवं ँविद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते यावेव देवाना॑
हरी ताभ्या - [ ] 34

2.5.6.3

-मेवैभ्यो हव्यं ँवहत्येतद्वै देवानामास्यं ँयद्-दर्शपूर्णमासौ य एवं
ँविद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते साक्षादेव देवानामास्ये जुहोत्येष वै
हविर्धानी यो दर्.शपूर्णमासयाजी सायंप्रातरग्निहोत्रं जुहोति यजते
दर्.शपूर्णमासा-वहरह-र्हविर्धानिना॑ सुतो य एवं ँविद्वान्

दर्शपूर्णमासौ यजते हविर्धान्यस्मीति सर्वमेवास्य बर्हिष्यं दत्तं भवति देवावा अह – [ ] 35

2.5.6.4

–र्यज्ञियं नाविन्दन् ते दर्शपूर्णमासावपुनन् तौ वा एतौ पूतौ मेध्यौ यद्–दर्शपूर्णमासौ य एवं ँविद्वान् दर्शपूर्णमासौ यजते पूतावेवैनौ मेध्यौ यजते नामावास्यायां च पौर्णमास्यां च स्त्रिय–मुपेयाद्य–दुपेयान्निरिन्द्रियः स्यात् सोमस्य वै राज्ञोऽर्धमासस्य रात्रयः पत्नय आसन् तासाममावास्यां च पौर्णमासीं च नोपैत् – [ ] 36

2.5.6.5

ते एनमभि समनह्येतां तं ँयक्ष्म आर्च्छद्–राजानं ँयक्ष्म आरदिति तद्–राजयक्ष्मस्य जन्म यत् पापीयानभवत् तत् पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्यामविन्दत् तज्जायेन्यस्य य एवमेतेषां ँयक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्माविन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नुपाधावत् ते अब्रूतां ँवरं ँवृणावहा आवं देवानां भागधे असावा – [ ] 37

2.5.6.6

–वदधि देवा इज्यान्ता इति तस्माथ् सदृशीना॒ꣳ रात्रीणाममावास्यायां

च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै

मनुष्या भवन्ति य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्थ् सद्यो मनुष्या

अर्धमासे देवा मासि पितरः सँवथ्सरे वनस्पतय–स्तस्मा–दहरह–

र्मनुष्या अशनमिच्छन्ते ऽर्धमासे देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते

सँवथ्सरे वनस्पतयः फलं ( ) गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधं

भ्रातृव्यं । **38** *(पश्यति – ताभ्या –मह – रै – दसाव – फलꣳ – सप्त च) (A6)*

2.5.7.1

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति

सामैवाकर्हिंकरोतियत्रैवदेवा अश्रयन्त तत एवैनान् प्रयुङ्क्ते

हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा ऐव तद्–यजमानः

सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्बर्.स – [ ] **39**

2.5.7.2

नह्यत्यप्रस्र(ग्)साय संततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य संतत्या अथो रक्षसामपहत्यै राथंतरीं प्रथमामन्वाह राथंतरो वा अयं ँ लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिर्वि गृह्णाति त्रय इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति बार्.हतीमुत्तमा-मन्वाह बार्हतो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वो - [ ] **40**

2.5.7.3

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञमेव प्रजापतिमा रभते प्रवो वाजा इत्यन्वाहान्नं ँ वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे प्रवो वाजा इत्यान्वाह तस्मात् प्राचीन(ग्) रेतो धीयतेऽग्न आ याहि वीतय इत्याह तस्मात्प्रतीचीः प्रजा जायन्ते प्रवो वाजा - [ ] **41**

2.5.7.4

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो देवा हविष्मन्तो गौर्घृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्नयु-रिदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा

इति तस्यानूच्याग्न आ याहि वीतय इति संततमुत्तर-मर्धर्चमा लभेत - [ ] 42

2.5.7.5

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अरत्निꣳ सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चौ सं दधात्येष वा अरत्निः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत ऋषेर्ऋषेर्वा एता निर्मिता यथ् सामिधेन्यस्ता यदसंꣳयुक्ताः स्युः प्रजया पशुभिर्यजमानस्य वि तिष्ठेरन्नर्धर्चौ सं दधाति सं ( ) ꣳयुनक्त्येवैनास्ता अस्मै सꣳयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुह्रे । 43 *(बर्सं - वो - जायन्ते प्रवो वाजा - लभेत - दधाति सं - दश च) (A7)*

2.5.8.1

अयज्ञो वा एष योऽसामाऽग्न आ याहि वीतय इत्याह रथंतरस्यैष वर्णस्तं त्वा समिद्भिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्यैष वर्णो बृहदग्ने सुवीर्यमित्याह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमन्वाह यज्ञमेव तथ्

सामन्वन्तं करोत्यग्निरमुष्मिन् ँल्लोकआसीदादित्योऽस्मिन् ताविमौ
लोकावशान्ता - [ ] 44

2.5.8.2

वास्तां ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्न आ याहि वीतय
इत्यस्मिन् ँल्लोकेऽग्निमदधु र्बृहदग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिन्
ँल्लोक आदित्यं ततो वा इमौ लोकावशाम्यतां ँयदेवमन्वाहानयो
र्लोकयोः शान्त्यै शाम्यतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं ँवेद पञ्चदश
सामिधेनीरन्वाह पञ्चदश - [ ] 45

2.5.8.3

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः सँवथ्सर आप्यते तासां त्रीणि च
शतानि षष्टिश्चाक्षराणि तावतीः सँवथ्सरस्य रात्रयोऽक्षरश एव
सँवथ्सरमाप्नोति नृमेधश्च परुच्छेपश्च ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्
दारावार्द्रेऽग्निं जनयाव यतरो नौ ब्रह्मीयानिति नृमेधोऽभ्यवदथ् स
धूममजनयत् परुच्छेपो ऽभ्यवदथ्
सोऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीद्-[ ] 46

2.5.8.4

यथ् समावद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति सामिधेनीनामेवाहं

ँवर्णं ँवेदेत्यब्रवीद्यद् घृतवत् पदमनूच्यते स आसां ँवर्णस्तं त्वा

समिद्भिरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव तज्ज्योति र्जनयति स्त्रियस्तेन

यदृचः स्त्रियस्तेन यद्–गायत्रियः स्त्रियस्तेन यथ् सामिधेन्यो

वृषण्वती–मन्वाह – [ ] **47**

2.5.8.5

तेन पु॒ꣳस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत आसीदुशना

काव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता॒ꣳ स प्रजापतिरग्निं दूतं

ँवृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा अभवन् पराऽसुरा यस्यैवं

ँविदुषोऽग्निं दूतं ँवृणीमह इत्यन्वाह भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो

भवत्यध्वरवतीमन्वाह भ्रातृव्यमेवैतया – [ ] **48**

2.5.8.6

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्–यजमानमेवैतया

पवयति समिद्धो अग्न आहुतेत्याह परिधिमेवैतं परि दधात्यस्कन्दाय

यदत ऊर्ध्वमभ्यादध्याद्यथा बहिः परिधि स्कन्दति तादृगेव तत् त्रयो वा अग्नयो हव्यवाहनो देवानां कव्यवाहनः पितृणा॒ सहरक्षा असुराणां त एतर्ह्या श॒सन्ते मां ँवरिष्यते मा - [ ] 49

2.5.8.7

-मिति वृणीध्व॒ हव्यवाहनमित्याह य एव देवानां तं ँवृणीत आर्.षेयं ँवृणीते बन्धोरेव नैत्यथो संतत्यै परस्तादर्वाचो वृणीते तस्मात् परस्तादर्वाञ्चो मनुष्यान् पितरोऽनु प्र पिपते । 50

(अशान्ता - वाह पञ्चदशा - ब्रवी - दन्वाहै - तया - वरिष्यते मा - मेकान्नत्रि॒शच्च) (A8)

2.5.9.1

अग्ने महा॒ असीत्याह महान् ह्येष यदग्नि ब्राह्मणेत्याह ब्राह्मणो ह्येष भारतेत्याहैष हि देवेभ्यो हव्यं भरति देवेद्ध इत्याह देवा ह्येतमैन्धत मन्विद्ध इत्याह मनुर्ह्येतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्धर्.षिष्टुत इत्याहर्.षयो ह्येतमस्तुवन् विप्रानुमदित इत्याह - [ ] 51

2.5.9.2

विप्रा ह्येते यच्छुश्रुवाꣳसः कविशस्त इत्याह कवयो ह्येते यच्छुश्रुवाꣳसो ब्रह्मसꣳशित इत्याह ब्रह्मसꣳशितो ह्येष घृताहवन इत्याह घृताहुतिर्ह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीर्ह्येष यज्ञानाꣳ रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्तो होतेत्याह न ह्येतं कश्चन - [ ] 52

2.5.9.3

तरति तूर्णि हव्यवाडित्याह सर्वꣳह्येष तरत्यास्पात्रं जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानां चमसो देवपान इत्याह चमसो ह्येष देवपानोऽराꣳ इवाग्ने नेमिर्देवाꣳस्त्वं परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष परिभूर्यद्-ब्रूयादा वह देवान् देवयते यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै- [ ] 53

2.5.9.4

जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयत्यग्निमग्न आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्-

यथापूर्वमुप ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजा च यज जातवेद

इत्याहाग्निमेव तथ् सꣳ श्यति सोऽस्य सꣳशितो देवेभ्यो हव्यं

वँहत्यग्नि र्होते - [ ] 54

2.5.9.5

-त्याहाग्निर्वै देवानाꣳ होता य एव देवानाꣳ होता तं वृँणीतेस्मो

वयमित्याहाऽऽत्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु ते यजमान

देवतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्ब्रूयाद्-योऽग्निꣳ होतारमवृथा

इत्यग्निनोभयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुकः स्याद्-

यजमानदेवत्या वै जुहूर्भ्रातृव्य देवत्योपभृद् - [ ] 55

2.5.9.6

यद्-द्वे इव ब्रूयाद् भ्रातृव्यमस्मै जनयेद् घृतवतीमध्वर्यो

स्रुचमाऽस्यस्वेत्याह यजमान मेवैतेन वर्धयति देवायुवमित्याह देवान्

ह्येषाऽवति विश्ववारामित्याह विश्वꣳ ह्येषाऽवतीडामहै देवाꣳ

ईडेन्यान्नमस्याम नमस्यान् यजाम यज्ञियानित्याहमनुष्या वा ईडेन्याः

पितरो नमस्या देवा यज्ञिया देवता एव ( ) तद्-यथाभागं

ँयजति । **56**

(विप्रानुमदित इत्याह - चना - ऽस्मै - होतो - पभृद् - देवता

एव - त्रीणि च) (A9)

2.5.10.1

त्रीꣳस्तृचाननु ब्रूयाद्-राजन्यस्य त्रयो वा अन्ये राजन्यात् पुरुषा

ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान् करोति पञ्चदशानु ब्रूयाद्-

राजन्यस्य पञ्चदशो वै राजन्यः स्व एवैनꣳ स्तोमे प्रतिष्ठापयति

त्रिष्टुभा परि दध्यादिन्द्रियं ँवै त्रिष्टुगिन्द्रियकामः खलु वै राजन्यो यजते

त्रिष्टुभैवास्मा इन्द्रियं परि गृह्णाति यदि कामयेत-[ ] **57**

2.5.10.2

ब्रह्मवर्चसमस्त्विति गायत्रिया परि दध्याद्-ब्रह्मवर्चसं ँवै गायत्री

ब्रह्मवर्चसमेव भवति सप्तदशानु ब्रूयाद्-वैश्यस्य सप्तदशो वै

वैश्यः स्व एवैनꣳ स्तोमे प्रति ष्ठापयतिजगत्या परि दध्याज्जागता वै

पशवः पशुकामः खलु वै वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून् परि

गृह्णात्ये कवि॑ँ॒ शति॒मनु॑ ब्रूयात् प्रति॒ष्ठाका॑मस्यै कवि॒ँ॒शः स्तोमा॑नां
प्र॒ति॑ष्ठा प्रति॑ष्ठित्यै॒ – [ ] **58**

2.5.10.3

चतु॑र्विँ॒शति॒मनु॑ ब्रूयाद्–ब्रह्मवर्च॒स–का॑मस्य॒ चतु॑र्विँ॒शत्यक्षरा
गा॒यत्री॑ गा॒यत्री॑ ब्रह्मवर्च॒सं गा॑यत्रि॒यैवा॑स्मै ब्रह्मवर्च॒समव॑ रुन्धे
त्रि॒ँ॒श॒तमनु॑ ब्रूया॒दन्न॑कामस्य त्रि॒ँ॒शदक्षरा वि॒राडन्नं॑ वि॒राड्
वि॒रा॒जैवस्मा॑ अ॒न्ना॒द्यमव॑ रु॒न्धे द्वात्रिँ॒शत॒मनु॑ ब्रूयात् प्रति॒ष्ठाका॑म॒स्य
द्वात्रि॑ँ॒शदक्षरा ऽनु॒ष्टुग॑नु॒ष्टुप् छन्द॑सां प्रति॒ष्ठा प्रति॑ष्ठि॒त्यै ष॒ट्त्रिँ॒श॒तमनु
ब्रूयात् प॒शुका॑मस्य॒ षट्त्रिँ॒शदक्षरा॑ बृह॒ती बार्.हताः॑ प॒शवो॑
बृ॒हत्यैवा॑स्मै प॒शू – [ ] **59**

2.5.10.4

–नव॑ रु॒न्धे चतु॑श्चत्वारिँ॒श॒तमनु॑ ब्रूयादि॒न्द्रि॑यका॒मस्य
चतु॑श्चत्वारिँ॒शदक्षरा त्रि॒ष्टुगि॒न्द्रि॑यं त्रि॒ष्टुप् त्रि॒ष्टु॒भैवास्मा॑ इ॒न्द्रियमव
रु॒न्धे ऽष्टाचत्वारि॑ँ॒ श॒तमनु॑ ब्रूयात् प॒शुका॑मस्या॒ष्टाचत्वारिँ॒शदक्ष॒रा
जग॒ती॑ जाग॑ताः प॒शवो॒जग॒त्यैवास्मै॑ प॒शूनव॑ रु॒न्धे॑ सर्वा॒णि

छन्दा॑ꣳस्यनु ब्रूयाद्-बहुयाजिनः सर्वा॑णि वा एतस्य छन्दा॑ꣳस्य
व॑रुन्धानि यो ब॑हुयाज्यपरि॑मितमनु ब्रू॑यादपरि॑मितस्या व॑रुध्यै । **60**

(कामयेत - प्रतिष्ठित्यै - पशून्थ् - सप्तचत्वारिꣳशच्च) (A10)

2.5.11.1

नि॑वीतं म॑नुष्याणां प्रा॑चीनावीतं पि॑तृणामुपवीतं दे॑वानामु॑प व्ययते
देवलक्ष्ममेव तत् कु॑रुते तिष्ठन्न॑वाह तिष्ठन् ह्या॑श्रुततरं ँ॑वदति
तिष्ठन्न॑न्वाह सु॑वर्गस्य लो॑कस्याभिजि॑त्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्र॑तितिष्ठति यत् क्रौञ्चम॑न्वाहाऽऽसुरं तद्-यन्मन्द्रं॑ मानुषं
त॑द्यदन्तरा तथ् स॑देवमन्तराऽनूच्यꣳ सदे॑वत्वाय वि॑द्वाꣳसो वै - [ ] **61**

2.5.11.2

पु॑रा होता॑रोऽभूवन् तस्माद्-वि॑धृता अध्वा॑नोऽभूवन् न पन्थानः
स॑मरुक्षन्नन्तर्वे॑द्यन्यः पादो भवति ब॑हिर्वे॑द्यन्योऽथान्वाहाध्वनां॑ ँ॑विधृत्यै
पथामसꣳ॑ रोहा॑याथो॑ भू॑तंचैव भ॑विष्यच्चाव॑ रु॑न्धेऽथो परिमितं
चै॑वाप॑रिमितं॑ चाव॑ रुन्धेऽथो॑ ग्राम्याꣳश्चैव पशूनारण्याꣳश्चाव
रु॑न्धेऽथो॑ - [ ] **62**

2.5.11.3

देवलोकं चैव मनुष्य लोकं चाभि जयति देवा वै सामिधेनीरनूच्य

यज्ञं नान्वपश्यन्थ्स प्रजापतिस्तूष्णी-माघारमा ऽघारयत् ततो वै

देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत् तूष्णीमाघार-माघारयति यज्ञस्यानुख्यात्या

अथो सामिधेनीरेवाभ्य-नक्त्यलूक्षो भवति य एवं ँवेदाथो

तर्पयत्येवैना-स्तृप्यति प्रजया पशुभि - [ ] **63**

2.5.11.4

-र्य एवं ँवेद यदेकया ऽऽघारयेदेकां प्रीणीयाद्यद् द्वाभ्यां द्वे

प्रीणीयाद्यद् तिसृभिरति तद्रेचयेत्मनसा ऽऽघारयति मनसा

ह्यनाप्तमाप्यते तिर्यञ्चमा घारयत्यछम्बट्कारं ँवाक् च मनश्चा

ऽऽर्तीयेतामहं देवेभ्यो हव्यं ँवहामीति वागब्रवीदहं देवेभ्य इति

मनस्तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता॒ सोऽब्रवीत् - [ ] **64**

2.5.11.5

प्रजापतिर्दूतीरेव त्वं मनसोऽसि यद्धि मनसा ध्यायति तद्वाचा वदतीति

तत् खलु तुभ्यं न वाचा जुहवन्नित्यब्रवीत् तस्मान्मनसा प्रजापतये

जुह्वतिमन इव हि प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै परिधीन्थ्सं मार्ष्टि
पुनात्येवैनान्त्रिर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि जयति
त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रय - [ ] **65**

2.5.11.6

इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति त्रिरुत्तरार्ध्यं त्रयो वै देवयानाः
पन्थानस्तानेवाभि जयति त्रिरुप वाजयति त्रयो वै देवलोका
देवलोकानेवाभि जयति द्वादश सं पद्यन्ते द्वादश मासाः सँवथ्सरः
सँवथ्सरमेव प्रीणात्यथो सँवथ्सरमेवास्माउप दधाति सुवर्गस्य
लोकस्य समष्ट्या आघारमा घारयति तिर इव - [ ] **66**

2.5.11.7

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकं प्ररोचयत्यृजुमा घारयत्यृजुरिव
हि प्राणः संततमा घारयति प्राणानामन्नाद्यस्य संतत्या अथो
रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति जिह्मं तस्या ऽऽघारयेत्
प्राणमेवास्माज्जिह्मं नयति ताजक् प्रमीयतेशिरो वा एतद्-यज्ञस्य
यदाघार आत्मा ध्रुवा - [ ] **67**

2.5.11.8

ऽऽघारमाघार्य ध्रुवाꣳ समनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद् दैव्योऽसुराणां तौ प्रजापतिं प्रश्नमैताꣳ स प्रजापति र्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्वि ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदब्रवीदग्नि र्देवो होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततो देवा – [ ] 68

2.5.11.9

अभवन् पराऽसुरा यस्यैवं ँविदुषः प्रवरं प्रवृणते भवत्यात्मना पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति यद्ब्राह्मणश्चा ब्राह्मणश्च प्रश्नमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद् यद् ब्राह्मणायाध्याहा ऽऽत्मनेऽध्याह यद्ब्राह्मणं पराहाऽऽत्मनं पराऽऽह तस्माद् ब्राह्मणो न परोच्यः । 69

(वा – आरण्याꣳश्चाव रुन्धेऽथो – पशुभिः – सोऽब्रवीद् – दक्षिणार्ध्यं त्रय –इव – ध्रुवा – देवा – श्चत्वारिꣳशच्च) (A11)

2.5.12.1

आयुष्ट >1, आयुर्दा अग्न >2, आ प्यायस्व >3, सं ते >4,
ऽव ते हेड >5, उदुत्तमं >6, प्रणो देव्या >7, नो दिवो >8 ,
ऽग्ना विष्णू >9, अग्नाविष्णू >10,इमं मे वरुण >11,तत्त्वा या>12,
म्यु दुत्यम् >13 , चित्रम् >14 ।
अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्मानामूर्ध्वो विद्युतं ँवसानः ।
तस्य ज्येष्ठं महिमानं ँवहन्ती र्हिरण्यवर्णाः परि यन्ति यह्वीः ।
स–[ ] **70**

2.5.12.2

–मन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पृणन्ति ।
तमू शुचिꣳ शुचयो दीदिवाꣳ समपां नपातं परितस्थुरापः ।
तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रेण शिक्वना रेवदग्निर्दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु ।

इन्द्रावरुणयोरहꣳसम्राजोरव आ वृणे ।

ता नो मृडात ईदृशे । इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो - [ ] 71

2.5.12.3

विशे जनाय महि शर्म यच्छतं । दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति

वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः ।

आ नोमित्रावरुणा>[15], प्रबाहवा>[16]।

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव यासि सीष्ठाः ।

यजिष्ठो वह्नि तमः शोशुचानो विश्वा द्वेषाꣳसि प्रमुमुग्ध्यस्मत् ।

स त्वंनो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणꣳ - [ ] 72

2.5.12.4

रराणो वीहि मृडीकꣳ सुहवो न एधि ।

प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यथ् सूर्यो न रोचते बृहद्भाः ।

अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः ।

प्र ते यक्षि प्र त इयर्मि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।

धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पूरवे प्रत्न राजन् । 73

2.5.12.5

वि पाजसा >[17], वि ज्योतिषा >[18] ।

स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः । उरुक्षयेषु दीद्यत् ।

तꣳ सुप्रतीकꣳ सुदृशꣲ स्वञ्चमविद्वाꣳसो विदुष्टरꣳ सपेम ।

स यक्ष–द्विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निरमृतेषु वोचत् ।

अꣳहोमुचे >[19], विवेष यन्मा >[20],

विन इन्द्रे >[21], न्द्र क्षत्र >[22]

मिन्द्रियाणि शतक्रतो >[23], ऽनु ते दायि >[24] । 74

(यह्वीः स – मध्वराय नो – वरुणꣳ – राजꣲ –श्चतुश्च

श्चत्वारिꣳशच्च) (A12)

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 12 Anuvaakams :-

(विश्वरूप – स्त्वष्टे – न्द्रं ँवृत्रं – ब्रह्मवादिनः स त्वै – नाऽसोमयाज्ये – ष वै देवरथो – देवा वै नर्चि ना – यज्ञो – ऽग्ने महान् – त्रीन् – निवीत – मायुष्टे – द्वादश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(विश्वरूपो – नैनꣳ शीतरूरा – वद्य वसु – पूर्वेद्यु – र्वाजा इत्य – ग्ने महान् – निवीत – मन्या यन्ति – चतुः सप्ततिः)

First and Last Padam of Fifth Prasnam of Kandam 2:-

(विश्वरूपो – ऽनु ते दायि)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः ॥

Appendix

2.5.12.1 – आयुष्ट >1, आयुर्दा अग्न >2

आयुष्टे विश्वतो दधदयमग्नि वरेण्यः ।
पुनस्ते प्राण आयति परा यक्ष्मꣳ सुवामि ते ।

आयुर्दा अग्ने हविषो जुषाणो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि ।
घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमं ।

(Appearing in TS –1.3.14.4)

2.5.12.1 – आ प्यायस्व >3, सं ते >4

आप्यास्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्णियं ।
भवा वाजस्य संगथे ।

सं ते पयाꣳसि समु यन्तु वाजाः सं ँवृष्णियान् यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्व ॥ (रेफ़्

(Appearing in TS- 4-2-7-4)

2.5.12.1 – अव ते हेड>5, उदुत्तमं>6

अव ते हेडो वरुण नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेतो राजन्नेना॒ꣳसि शिश्रथः कृतानि ॥

उदुत्तमं ँवरुण पाशमस्मदवाऽधमं ँविमध्यम॒ꣳ श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवाऽनागसो अदितये स्याम ॥

(Appearing in TS- 1.5.11.3)

2.5.12.1 – प्रणो देव्या>7, नो दिवो>8

प्रणो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ॥

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञं ।
हवं देवी जुजुषाणा घृताची शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु ॥

(Appearing in TS - 1.8.22.1)

2.5.12.1 – अग्ना विष्णू> 9, अग्नाविष्णू> 10

अग्नाविष्णू महि तद्वां महित्वं ँवीतं घृतस्य गुह्यानि नाम ।
दमेदमे सप्त रत्ना दधाना प्रति ँवां जिह्वा घृतमा चरण्येत् ॥

अग्नाविष्णू महि धाम प्रियं ँवां ँवीथो घृतस्य गुह्या जुषाणा ।
दमेदमे सुष्टुतीर्वावृधाना प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरण्येत् ॥

(Appearing in TS- 1.8.22.1)

2.5.12.1 – इमं मे वरुण> 11, तत् त्वा या> 12

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चके ॥

तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।
अहेडमानो वरुणेह बोध्युरुश॰्स मा न आयुः प्रमोषीः ॥

(Appearing in TS- 2.1.11.6)

2.5.12.1 – म्यु दुत्यं> 13, चित्रं > 14

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यं ॥

चित्रं देवाना-मुदगादनीकं चक्षु र्मित्रस्य वरुणस्याऽग्नेः ।
आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥

(Appearing in TS- 1.4.43.1)

2.5.12.3 – आ नो मित्रावरुणा> 15, प्र बाहवा> 16

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतं । मध्वा रजांसि सुक्रतू ॥

प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥

(Appearing in TS- 1.8.22.3)

2.5.12.5 वि पाजसा> 17

वि पाजसापृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरह॒ सुहवस्य प्रणीतौ ॥

(Appearing in TS- 4.1.5.1)

2.5.12.5 वि ज्योतिषा> 18

विज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्-विश्वानि कृणुते महित्वा ।
प्राऽदेवी-र्मायाः सहते-दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ॥

(Appearing in TS- 1.2.14.7)

2.5.12.5अ॒होमुचे > 19 **, विवेष यन्मा>** 20

अ॒होमुचे प्रभरेमा मनीषा मोषिष्ठ-दाव्ने सुमतिं गृणानाः ।
इदमिन्द्र प्रति हव्यं गृभाय सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥

विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्र महः ।
अꣳहसो यत्र पीपरद्यथा नो नावेव यान्त मुभये हवन्ते ॥

(Appearing in TS- 1.6.12.3)

2.5.12.5 विन इन्द्रे>21, न्द्र क्षत्र>22

विन इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माꣳ अभिदासति ॥

इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनां ।
अपाऽनुदो जनममित्र यन्त मुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकं ॥

(Appearing in TS- 1.6.12.4)

2.5.12.5 इन्द्रियाणि शतक्रतो>23, ऽनु ते दायि>24

इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु ।
इन्द्र तानि त आ वृणे ॥

अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सत्राते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।
अनु क्षत्रमनु सहो यजत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृषह्ये ॥

(Appearing in TS- 1.6.12.1)

ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः,

श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ओं

2.7 द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः - अवशिष्टकर्माभिधानं

2.6.1.1

समिधो यजति वसन्तमेवर्तूनामव रुन्धे तनूनपातं ँयजति ग्रीष्ममेवाव
रुन्ध इडो यजति वर्.षा एवाव रुन्धे बर्.हिर्यजति शरदमेवाव रुन्धे
स्वाहाकारं ँयजति हेमन्तमेवाव रुन्धे तस्माथ् स्वाहाकृता हेमन्
पशवोऽव सीदन्ति समिधो यजत्युषस एव देवतानामव रुन्धे
तनूनपातं ँयजति यज्ञमेवाव रुन्ध - [ ] **1**

2.6.1.2

इडो यजति पशूनेवाव रुन्धे बर्.हिर्यजति प्रजामेवाव रुन्धे समानयत
उपभृतस्तेजो वा आज्यं प्रजा बर्.हिः प्रजास्वेव तेजो दधाति
स्वाहाकारं ँयजति वाचमेवाव रुन्धे दश सं पद्यन्ते दशाक्षरा
विराडन्नं ँविराड्विराजै वान्नाद्यमव रुन्धे समिधो यजत्यस्मिन्नेव
लोके प्रतितिष्ठति तनूनपातं ँयजति - [ ] **2**

2.6.1.3

यज्ञ एवान्तरिक्षे प्रति तिष्ठतीडो यजति पशुष्वेव प्रतितिष्ठति

बर्.हिर्यजति य एव देवयानाः पन्थानस्तेष्वेव प्रतितिष्ठति स्वाहाकारं

ँयजति सुवर्ग एव लोके प्रति तिष्ठत्येतावन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव

यथापूर्वं प्रतितिष्ठति देवासुरा एषु लोकेष्वस्पर्धन्त ते देवाः

प्रयाजैरेभ्यो लोकेभ्यो ऽसुरान् प्राणुदन्त तत् प्रयाजानां - [ ] 3

2.6.1.4

प्रयाजत्वं ँयस्यैवं ँविदुषः प्रयाजा इज्यन्ते प्रैभ्यो लोकेभ्यो

भ्रातृव्यान्नुदते ऽभिक्रामं जुहोत्यभिजित्यै यो वै प्रयाजानां मिथुनं ँवेद

प्र प्रजया पशुभि र्मिथुनै र्जायते समिधो बह्वीरिव यजति

तनूनपातमेकमिव मिथुनं तदिडो बह्वीरिव यजति बर्.हिरेकमिव

मिथुनं तदेतद्वै प्रयाजानां मिथुनं ँय एवं ँवेद प्र - [ ] 4

2.6.1.5

प्रजया पशुभि र्मिथुनै र्जायते देवानां ँवा अनिष्टा देवता

आसन्नथासुरा यज्ञमजिघा(ग्ं) सन् ते देवा गायत्रीं ँव्यौहन्

पञ्चाक्षराणि प्राचीनानि त्रीणि प्रतीचीनानि ततो वर्म यज्ञायाभवद्वर्म
यजमानाय यत् प्रयाजानूयाजा इज्यन्ते वर्मैव तद्यज्ञाय क्रियते वर्म
यजमानाय भ्रातृव्याभिभूत्यै तस्माद्-वरूथं पुरस्ताद्-वर्.षीयः
पश्चाद्ध्रसीयो देवा वै पुरा रक्षोभ्य - [ ] 5

2.6.1.6

इति स्वाहाकारेण प्रयाजेषु यज्ञꣳ सꣳस्थाप्यमपश्यन् तꣳ
स्वाहाकारेण प्रयाजेषु समस्थापयन् वि वा एतद्-यज्ञं छिन्दन्ति यथ्
स्वाहाकारेण प्रयाजेषु सꣳस्थापयन्ति प्रयाजानिष्ट्वा हवीꣳष्यभि
घारयति यज्ञस्य संतत्या अथो हविरेवाकरथो यथापूर्वमुपैति पिता वै
प्रयाजाः प्रजाऽनूयाजा यत् प्रयाजानिष्ट्वा हवीꣳष्यभिघारयति पितैव
तत् पुत्रेण साधारणं - [ ] 6

2.6.1.7

कुरुते तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न कथा पुत्रस्य केवलं
कथा साधारणं पितुरित्यस्कन्नमेव तद्यत् प्रयाजेष्विष्टेषु स्कन्दति
गायत्र्येव तेन गर्भं धत्ते सा प्रजां पशून् यजमानाय प्रजनयति । 7

(यजति यज्ञामेवाव रुन्धे - तनूनपातं यँजति - प्रयाजाना - मेवं वेँद प्र - रक्षोभ्यः - साधारणं - पञ्चत्रिꣳशच्च) (A1)

2.6.2.1

चक्षुषी वा एते यज्ञस्य यदाज्यभागौ यदाज्यभागौ यजति चक्षुषी एव तद्-यज्ञस्य प्रति दधाति पूर्वार्धे जुहोति तस्मात् पूर्वार्धे चक्षुषी प्रबाहुग्-जुहोति तस्मात् प्रबाहुक् चक्षुषी देवलोकं वाँ अग्निना यजमानोऽनु पश्यति पितृलोकꣳ सोमेनोत्तरार्धे ऽग्नये जुहोति दक्षिणार्धे सोमायैवमिव हीमौ लोकावनयो र्लोकयोरनुख्यात्यै राजानौ वा एतौ देवतानां - [ ] 8

2.6.2.2

यँदग्नीषोमावन्तरा देवता इज्येते देवतानां विँधृत्यै तस्माद्-राज्ञा मनुष्या विधृता ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं तद्-यज्ञे यजमानः कुरुते येनान्यतोदतश्च पशून् दाधा-रोभयतोदत-श्चेत्यृच-मनूच्या ऽऽज्यभागस्य जुषाणेन यजति तेनान्यतोदतो दाधारर्चमनूच्य हविष

ऋचा यजति तेनोभयतोदतो दाधार मूर्धन्वती पुरोऽनुवाक्या भवति मूर्धानमेवैनꣳ समानानां करोति – [ ] 9

2.6.2.3

नियुत्वत्या यजति भ्रातृव्यस्यैव पशून् नि युवते केशिनꣳह दार्भ्यं केशी सात्यकामिरुवाच सप्तपदां ते शक्वरीꣳ श्वो यज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान् भ्रातृव्यान्नुदते प्रति जनिष्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयो र्लोकयो र्ज्योति र्धत्ते यस्यै वीर्येण पूर्वार्धेनानड्वान् भुनक्ति जघनार्धेन धेनुरिति पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोऽनुवाक्या भवति जातानेव भ्रातृव्यान् प्रणुदत उपरिष्टाल्लक्ष्मा – [ ] 10

2.6.2.4

याज्या जनिष्यमाणानेव प्रतिनुदते पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोऽनुवाक्या भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्याऽमुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ लोकौ भवतो य एवं वेद पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोऽनुवाक्या भवति तस्मात् पूर्वार्धेनानड्वान्

भुनक्त्युपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्या तस्माज्जघनार्धेन धेनुर्य एवं ँवेद भुङ्क
एनमेतौ वज्र आज्यं ँवज्र आज्यभागौ – [ ] 11

2.6.2.5

वज्रो वषट्कारस्त्रिवृतमेव वज्रꣳ सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र
हरत्यच्छम्बट्कार-मपगूर्य वषट्करोति स्तृत्यै गायत्री पुरोऽनुवाक्या
भवति त्रिष्टुग् याज्या ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारं भयति तस्माद्ब्राह्मणो
मुख्यो मुख्यो भवति य एवं ँवेद प्रैवैनं पुरोऽनुवाक्यया ऽऽह
प्रणयति याज्यया गमयति वषट्कारेणैवैनं पुरोऽनुवाक्यया दत्ते
प्रयच्छति याज्यया प्रति – [ ] 12

2.6.2.6

वषट्कारेण स्थापयति त्रिपदा पुरोऽनुवाक्या भवति त्रय इमे लोका
एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव पशूनव रुन्धे
द्व्यक्षरो वषट्कारो द्विपाद्-यजमानः पशुष्वेवोपरिष्टात् प्रतितिष्ठति
गायत्री पुरोऽनुवाक्या भवति त्रिष्टुग् याज्यैषा वै सप्तपदा शक्वरी
यद्वा एतया देवा अशिक्षन् तदशक्नुवन् य एवं ँवेद शक्नोत्येव ( )

यच्छिक्षति । 13 *(देवतानां - करोतु - परिष्टाल्लक्ष्मा - ऽऽज्यभागौ - प्रति - शक्नोत्येव - द्वे च) (A2)*

2.6.3.1

प्रजापति र्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशथ् स आत्मन्नाज्यमधत्त तं देवा अब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोऽत्रास्त्विति सोऽब्रवीद्-यजान् व आज्यभागावुप स्तृणानभि घारयानिति तस्माद्-यजन्त्या-ज्यभागावुप स्तृणन्त्यभि घारयन्ति ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्माथ् सत्याद्-यातयामान्यन्यानि हवी७-ष्ययातयाम-माज्यमिति प्राजापत्य - [ ] 14

2.6.3.2

-मिति ब्रूयादयातयामा हि देवानां प्रजापतिरिति छन्दा७ंसि देवेभ्योऽपाक्रामन् न वोऽभागानि हव्यं ँवक्ष्याम इति तेभ्य एत-च्चतुरवत्त-मधारयन् पुरोऽनुवाक्यायै याज्यायै देवतायै वषट्काराय यच्चतुरवत्तं जुहोति छन्दा७स्येव तत् प्रीणाति तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं ँवहन्त्यङ्गिरसो वा इत उत्तमाः सुवर्गं ँलोकमायन् तदृषयो यज्ञवास्त्वभ्यवायन् ते - [ ] 15

2.6.3.3

ऽपश्यन् पुरोडाशं कूर्मं भूत१ँ सर्पन्तं तमब्रुवन्निन्द्राय ध्रियस्व बृहस्पतये ध्रियस्व विश्वेभ्यो देवेभ्यो ध्रियस्वेति स नाध्रियत तमब्रुवन्नग्नये ध्रियस्वेति सोऽग्नयेऽध्रियत यदाग्नेयो- ऽष्टाकपालो- ऽमावास्यायां च पौर्णमास्यां चाच्युतो भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै तमब्रुवन् कथाऽहास्था इत्यनुपाक्तो ऽभूवमित्यब्रवीद्-यथाऽक्षोऽनुपाक्तो - [ ] 16

2.6.3.4

ऽवार्च्छत्येवमवा ऽऽरमित्युपरिष्टा-दभ्यज्याधस्ता-दुपानक्ति सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै सर्वाणि कपालान्यभि प्रथयति तावतः पुरोडाशानमुष्मिन् ँल्लोकेऽभि जयति यो विदग्धः स नैर्ऋतो योऽशृतः स रौद्रो यः शृतः स सदेवस्तस्मादविदहता शृतंकृत्यः सदेवत्वाय भस्मनाऽभि वासयति तस्मान्मा१ँ सेनास्थि छन्नं ँवेदेनाभि वासयति तस्मात् - [ ] 17

2.6.3.5

केशैः शिरः छन्नं प्रच्युतं ँवा एतदस्मान् ँलोकादगतं देवलोकं
ँयच्छृत७ हविरनभिघारित-मभिघार्योद्-वासयति देवत्रैवैनद्-गमयति
यद्येकं कपालं नश्येदेको मासः सँवथ्सरस्यानवेतः स्यादथ
यजमानः प्रमीयेत यद् द्वे नश्येतां द्वौ मासौ सँवथ्सरस्यानवेतौ
स्यातामथ यजमानः प्रमीयेत सङ्ख्यायोद्-वासयति
यजमानस्य - [ ] 18

2.6.3.6

गोपीथाय यदि नश्येदाश्विनं द्विकपालं निर्वपेद् द्यावापृथिव्य-
मेककपालमश्विनौ वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोति
द्यावापृथिव्य एककपालो भवत्यनयोर्वा एतन्नश्यति यन्नश्य-
त्यनयोरेवैनद्-विन्दति प्रतिष्ठित्यै । 19

*(प्रजापत्यं - ते - ऽक्षोऽनुपाक्तो - वेदेनाभि वासयति तस्माद् -
यजमानस्य - द्वात्रि७ँशच्च) (A3)*

2.6.4.1

देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति स्फ्यमा दत्ते प्रसूत्याअश्विनो
र्बाहुभ्यामित्याहा–श्विनौ हि देवानामध्वर्यू आस्तां पूष्णो
हस्ताभ्यामित्याह यत्यै शतभृष्टिरसि वानस्पत्यो द्विषतो वध इत्याह
वज्रमेव तथ् स७ँश्यति भ्रातृव्याय प्रहरिष्यन्थ् स्तम्ब यजु
र्हरत्येतावती वै पृथिवी यावती वेदिस्तस्या एतावत एव
भ्रातृव्यं निर्भजति – [ ] **20**

2.6.4.2

तस्मान्नाभागं निर्भजन्ति त्रिर्.हरति त्रय इमे लोका एभ्य एवैनं
ँल्लोकेभ्यो निर्भजति तूष्णीं चतुर्थ७ँ हरत्यपरिमितादेवैनं
निर्भजत्युद्धन्ति यदेवास्या अमेध्यं तदप हन्त्युद्धन्ति तस्मादोषधयः
परा भवन्ति मूलं छिनत्ति भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति
पितृदेवत्याऽतिखातेयतीं खनति प्रजापतिना – [ ] **21**

2.6.4.3

यज्ञमुखेन संमितामा प्रतिष्ठायै खनति यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति दक्षिणतो वर्.षीयसीं करोति देवयजनस्यैव रूपमकः पुरीषवतीं करोति प्रजावै पशवः पुरीषं प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोत्युत्तरं परिग्राहं परि गृह्णात्येतावती वै पृथिवी यावती वेदिस्तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्याऽऽत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति क्रूरिमव वा – [ ] **22**

2.6.4.4

एतत् करोति यद्वेदिं करोति धा असि स्वधा असीति योयुप्यते शान्त्यै प्रोक्षणीरा सादयत्यापो वै रक्षोघ्नी रक्षसामपहत्यै स्फ्यस्यवर्त्मन्थ् सादयति यज्ञस्य सन्तत्यैयं द्विष्यात् तंध्यायेच्छुचैवैनमर्पयति । **23**

(भजति – प्रजापतिने– व वै – त्रयस्त्रिꣳशच्च) (A4)

2.6.5.1

ब्रह्मवादिनो वदन्त्यद्भि–र्हवीꣳषि प्रौक्षीः केनाप इति ब्रह्मणेति ब्रूयादद्भि–र्ह्येव हवीꣳषि प्रोक्षति ब्रह्मणाऽप इध्माबर्.हिः प्रोक्षति

मेध्यमेवैनत् करोति वेदिं प्रोक्षत्यृक्षा वा एषाऽलोमकाऽमेध्या यद्–वेदिर्मेध्या–मेवैनां करोति दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति बर्.हिरासाद्य प्रो – [ ] 24

2.6.5.2

–क्षत्येभ्य एवैनल्लोकेभ्यः प्रोक्षति क्रूरमिव वा एतत् करोति यत् खनत्यपो निनयति शान्त्यै पुरस्तात् प्रस्तरं गृह्णाति मुख्यमेवैनं करोतीयन्तं गृह्णाति प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितं बर्.हिः स्तृणाति प्रजा वै बर्.हिः पृथिवी वेदिः प्रजा एव पृथिव्यां प्रति ष्ठापयत्यनतिदृश्नꣳ स्तृणाति प्रजयैवैनं पशुभिरनतिदृश्नं करो– [ ] 25

2.6.5.3

–त्युत्तरं बर्.हिषः प्रस्तरꣳ सादयति प्रजा वै बर्.हि र्यजमानः प्रस्तरोयजमान–मेवायजमाना–दुत्तरं करोति तस्माद्–यजमानोऽयजमानादुत्तरोऽन्तर्दधाति व्यावृत्त्या अनक्ति हविष्कृतमेवैनꣳ सुवर्गं ँलोकं गमयतित्रेधाऽनक्ति त्रय इमे लोका एभ्य एवैनं

ँल्लोकेभ्योऽनक्ति न प्रति शृणातियत् प्रतिशृणीयादनूर्ध्वं भावुकं
ँयजमानस्य स्यादुपरीव प्र हर – [ ] 26

2.6.5.4

–त्युपरीव हि सुवर्गो लोको नियच्छति वृष्टिमेवास्मै नियच्छति
नात्यग्रं प्र हरेद्यदत्यग्रं प्रहरेद–त्यासारिण्यध्वर्यो–र्नाशुका स्यान्न
पुरस्तात् प्रत्यस्येद्यत् पुरस्तात् प्रत्यस्येथ् सुवर्गाल्लोकाद्–यजमानं
प्रति नुदेत् प्राञ्चं प्रहरति यजमानमेव सुवर्गं ँलोकं गमयति न
विष्वञ्चं ँवि युयाद्–यद्–विष्वञ्चं ँवियुयाथ् – [ ] 27

2.6.5.5

स्त्र्यस्य जायेतोर्ध्वमुद्यौत्यूर्ध्वमिव हि पुꣳसः पुमानेवास्य जायते
यथ् स्फ्येन वोपवेषेण वा योयुप्येत स्तृतिरेवास्य सा हस्तेन योयुप्यते
यजमानस्य गोपीथाय ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं ँयज्ञस्य यजमान इति
प्रस्तर इति तस्य क्व सुवर्गो लोक इत्याहवनीय इति ब्रूयाद्यत्
प्रस्तरमाहवनीये प्रहरति यजमानमेव – [ ] 28

2.6.5.6

सुवर्गं ँल्लोकं गमयति वि वा एतद्-यजमानो लिशते यत् प्रस्तरं ँयोयुप्यन्ते बर्.हिरनु प्रहरति शान्त्या अनारम्भण इव वा एतर्ह्यध्वर्युः स ईश्वरो वेपनो भवितोर्ध्रुवा ऽसीतीमामभि मृशतीयं ँवै ध्रुवाऽस्यामेव प्रतितिष्ठति न वेपनो भवत्यगा(3)नग्नीदित्याह यद्ब्रूयाद- गन्नग्निरित्य ( ) -ग्नावग्निं गमयेन्नि र्यजमान७ं सुवर्गाल्लोकाद्- भजेदगन्नित्येव ब्रूयाद्-यजमानमेव सुवर्गं ँल्लोकं गमयति । **29**

(आसाद्य प्रा - नतिदृश्नं करोति - हरति - वियुयाद् - यजमानमेवा-ऽग्निरिति - सप्तदश च) (A5)

2.6.6.1

अग्नेस्त्रयो ज्याया७ंसो भ्रातर आसन् ते देवेभ्यो हव्यं ँवहन्तः प्रामीयन्त सोऽग्निरबिभेदित्थं ँवाव स्य आर्तिमाऽरिष्यतीति स निलायत सोऽपः प्राविशत् तं देवताः प्रैषमैच्छन् तं मथ्स्यः प्राब्रवीत् तमशपद्धियाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावोच इति तस्मान्मथ्स्यं धियाधिया घ्नन्ति शप्तो - [ ] **30**

2.6.6.2

हि तमन्वविन्दन् तम ब्रुवन्नुप न आ वर्तस्व हव्यं नो वहेति सोऽब्रवीद्वरं ँवृणै यदेव गृहीतस्याहुतस्यबहिः परिधि स्कन्दात् तन्मे भ्रातृणां भागधेयमसदिति तस्माद्यद् गृहीतस्याहुतस्य बहिः परिधि स्कन्दाति तेषां तद्-भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति परिधीन् परि दधाति रक्षसामपहत्यै स७ं स्पर्शयति - [ ] 31

2.6.6.3

रक्षसामनन्ववचाराय न पुरस्तात् परि दधात्यादित्यो ह्येवोद्यन् पुरस्ताद्-रक्षा७ंस्यपहन्त्यूर्ध्वे समिधावा दधात्युपरिष्टादेव रक्षा७ंस्यप हन्ति यजुषाऽन्यां तूष्णीमन्यां मिथुनत्वाय द्वे आ दधाति द्विपाद्-यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै यजेत यो यज्ञस्याऽऽर्त्या वसीयन्थ्स्यादिति भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां - [ ] 32

2.6.6.4

पतये स्वाहेति स्कन्नमनु मन्त्रयेत यज्ञस्यैव तदार्त्या यजमानो वसीयान् भवति भूयसीर्हि देवताः प्रीणाति जामि वा एतद्-यज्ञस्य

क्रियते यदन्वञ्चौ पुरोडाशा वुपा७ँ्शुयाजमन्तरा यजत्यजामित्वायाथो मिथुनत्वायाग्निरमुष्मिन् ँल्लोक आसीद्-यमोऽस्मिन् ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यन्नाद्येन देवा अग्नि - [ ] 33

2.6.6.5

-मुपामन्त्रयन्त राज्येन पितरो यमं तस्मादग्नि र्देवानामन्नादो यमः पितृणा७ँ् राजा य एवं ँवेद प्राराज्यमन्नाद्य-माप्नोति तस्मा एतद्-भागधेयं प्रायच्छन् यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यन्ति यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यति भागधेयेनैव तद्-रुद्र७ँ् समर्धयति सकृथ् सकृदव द्यति सकृदिव हि रुद्र उत्तरार्धादव द्यत्येषा वै रुद्रस्य - [ ] 34

2.6.6.6

दिक् स्वायामेव दिशि रुद्रं निरवदयते द्विरभि घारयति चतुरवत्तस्याऽऽप्त्यैपशवो वै पूर्वा आहुतय एष रुद्रो यदग्निर्यत् पूर्वा आहुतीरभि जुहुयाद्-रुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमानः स्यादतिहाय पूर्वा आहुतीर्जुहोति पशूनां गोपीथाय । 35*(शप्तः - स्पर्शयति - भूताना - मग्नि७ँ् - रुद्रस्य - सप्ततत्रि७ँ्शच्च) (A6)*

2.6.7.1

मनुः पृथिव्या यज्ञियमैच्छथ् स घृतं निषिक्तमविन्दथ् सोऽब्रवीत्
कोऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावब्रूतां मित्रावरुणौ गोरेवाऽऽवमीश्वरौ
कर्तोः स्व इति तौ ततो गा॒ समैरयता॒ सा यत्र यत्र न्यक्रामत्
ततो घृतमपीड्यत तस्माद्-घृतपद्युच्यते तदस्यै
जन्मोपहूत॒ रथन्तर॒ सह पृथिव्येत्याहे – [ ] 36

2.6.7.2

-यं ँवै रथन्तरमिमामेव सहान्नाद्-येनोप ह्वयत उपहूतं ँवामदेव्य॒
सहान्तरिक्षेणेत्याह पशवो वै वामदेव्यं पशूनेव सहान्तरिक्षेणोप ह्वयत
उपहूतं बृहथ् सह दिवेत्याहैरं ँवै बृहदिरामेव सह दिवोप ह्वयत
उपहूताः सप्त होत्रा इत्याह होत्रा एवोप ह्वयत उपहूता धेनुः-[ ] 37

2.6.7.3

सहर्.षभेत्याह मिथुनमेवोप ह्वयत उपहूतो भक्षः सखेत्याह
सोमपीथमेवोप ह्वयत उपहूतां(3) हो इत्याहाऽऽत्मानमेवोप ह्वयत
आत्मा ह्युपहूतानां ँवसिष्ठ इडामुप ह्वयते पशवो वा इडा पशूनेवोप

ह्वयते चतुरुप ह्वयते चतुष्पादो हि पशवो मानवीत्याह
मनुर्ह्येता– [ ] 38

2.6.7.4

–मग्रे ऽपश्यद्–घृतपदीत्याह य देवास्यै पदाद्–घृतमपीड्यत
तस्मादेवमाह मैत्रावरुणीत्याह मित्रावरुणौ ह्येना७ं समैरयतां
ब्रह्म देवकृत–मुपहूतमित्याह ब्रह्मैवोप ह्वयते दैव्या अध्वर्यव
उपहूता उपहूता मनुष्या इत्याह देवमनुष्यानेवोप ह्वयते य इमं
ँयज्ञमवान् ये यज्ञपतिं ँवर्धानित्याह – [ ] 39

2.6.7.5

यज्ञाय चैव यजमानाय चा ऽऽशिषमा शास्त उपहूते द्यावापृथिवी
इत्याह द्यावापृथिवी एवोप ह्वयते पूर्वजे ऋतावरी इत्याह पूर्वजे ह्येते
ऋतावरी देवी देवपुत्रे इत्याह देवी ह्येते देवपुत्रे उपहूतोऽयं
ँयजमान इत्याह यजमानमेवोप ह्वयत उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहूतो
भूयसि हविष्करण उपहूतो दिव्ये धामन्नुपहूत – [ ] 40

2.6.7.6

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयज्या पशवो भूयो हविष्करण्ँ सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदम–सीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामोप ह्वयते विश्वमस्य प्रिय–मुपहूतमित्याहा–छंबट्कारमेवोप ह्वयते । **41**

(आह - धेनु- रेतां - वँर्धानित्याह - धामन्नुपहूत ट्ट श्चतुस्त्रिँशच्च) (A7)

2.6.8.1

पशवो वा इडा स्वयमा दत्ते काममेवाऽऽत्मना पशूनामा दत्ते न ह्यन्यः कामं पशूनां प्रयच्छति वाचस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह वाचमेव भागधेयेन प्रीणाति सदसस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै चतुरवत्तं भवति हविर्वै चतुरवत्तं पशवश्चतुरवत्तं यँद्धोता प्राश्नीयाद्धोता – [ ] **42**

2.6.8.2

ऽऽर्तिमार्च्छेद्–यदग्नौ जुहुयाद्–रुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमानः स्याद्–वाचस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह परोक्षमेवन–ज्जुहोति

सदसस्पतये त्वा हुतं प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै प्राश्नन्ति तीर्थ एव प्राश्नन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति वि

वा एतद्यज्ञं - [ ] 43

2.6.8.3

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राश्नन्त्यद्भि-र्मार्जयन्त आपो वै सर्वा देवता देवताभिरेव यज्ञ॑ सं तन्वन्ति देवा वै यज्ञाद्-रुद्रमन्तरायन्थ्स यज्ञमविध्यत् तं देवा अभि समगच्छन्त कल्पतां न इदमिति तेऽब्रुवन्थ् स्विष्टं वै न इदं भविष्यति यदिम॑ राधयिष्याम इति तथ् स्विष्टकृतः स्विष्टकृत्त्वं तस्या ऽऽविद्धं नि - [ ] 44

2.6.8.4

-रकृन्तन् यवेन सम्मितं तस्माद्-यवमात्रमव द्येद्-यज्ज्यायोऽवद्-येद्-रोपयेत् तद्-यज्ञस्य यदुप च स्तृणीयादभि च घारयेदुभयतः स॑श्चायि कुर्यादवदायाभि घारयति द्विः संपद्यते द्विपाद्-यजमानः प्रतिष्ठित्यै यत् तिरश्चीन-मति-हरेदनभि-विद्धं

ँयज्ञस्याभि विध्येदग्रेण परि हरति तीर्थेनैव परि हरति तत् पूष्णे पर्यहरन् तत् - [ ] 45

2.6.8.5

पूषा प्राश्य दतोऽरुणत् तस्मात् पूषा प्रपिष्टभागोऽदन्तको हि तं देवा अब्रुवन् वि वा अयमार्ध्यप्राशित्रियो वा अयमभूदिति तद्-बृहस्पतये पर्यहरन्थ् सोऽबिभेद्-बृहस्पतिरित्थं ँवाव स्य आर्तिमाऽरिष्यतीति स एतं मन्त्रमपश्यथ् सूर्यस्य त्वा चक्षुषा प्रति पश्यामीत्यब्रवीन्न हि सूर्यस्य चक्षुः - [ ] 46

2.6.8.6

किं चन हिनस्ति सोऽबिभेत् प्रतिगृह्णन्तं मा हि॑ सिष्यतीति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनो र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रति गृह्णामीत्यब्रवीथ् सवितृप्रसूत एवैनद्ब्रह्मणा देवताभिः प्रत्यगृह्णाथ् सोऽबिभेत् प्राश्नन्तं मा हि॑ सिष्यतीत्यग्नेस्त्वा ऽऽस्येन प्राश्नामीत्यब्रवीन्न ह्यग्नेरास्यं किञ्चन हिनस्ति सोऽबिभेत् - [ ] 47

2.6.8.7

प्राशितं माहि॑ꣳसिष्यतीति ब्राह्मणस्योदरेणेत्य ब्रवीन्न हि ब्राह्मणस्योदरं किं चन हिनस्ति बृहस्पतेर्ब्रह्मणेति स हि ब्रह्मिष्ठोऽप वा एतस्मात् प्राणाः क्रामन्ति यः प्राशित्रं प्राश्नात्यद्भि-र्मार्जयित्वा प्राणान्थ् सं मृशतेऽमृतं ँवै प्राणा अमृतमापः प्राणानेव यथास्थानमुप ह्वयते । **48**

(प्राश्नीयाद्धोता - यज्ञं - नि - रहरन्त - च्चक्षु - रास्यं किञ्चन हिनस्ति सोऽबिभे - च्चतुश्चत्वारिꣳशच्च) (A8)

2.6.9.1

अग्नीध आ दधा-त्यग्निमुखा-नेवर्तून् प्रीणाति समिधमा दधात्युत्तरासा-माहुतीनां प्रतिष्ठित्या अथो समिद्वत्येव जुहोति परिधीन्थ् सं मार्ष्टि पुनात्येवैनान्थ् सकृथ् सकृथ् सं मार्ष्टि पराङिव ह्येतर्.हि यज्ञश्चतुः संपद्यते चतुष्पादः पशवः पशूनेवाव रुन्धे ब्रह्मन् प्रस्थास्याम इत्याहात्र वा एतर्.हि यज्ञः श्रितो - [ ] **49**

2.6.9.2

यत्र ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्रितस्तत एवैनमा रभते यद्धस्तेन

प्रमीवेद्वेपनः स्याद्यच्छीर्.ष्णा शीर्.षक्तिमान्थ्-स्याद्यत् तूष्णीमासीता

ऽसंप्रत्तो यज्ञः स्यात् प्रतिष्ठेत्येव ब्रूयाद्-वाचि वै यज्ञः श्रितो यत्रैव

यज्ञः श्रितस्तत एवैन७ं सं प्र यच्छति देव सवितरेतत्

ते प्रा - [ ] 50

2.6.9.3

-ऽऽहेत्याह प्रसूत्यै बृहस्पति ब्रह्मेत्याह स हि ब्रह्मिष्ठः स यज्ञं

पाहि स यज्ञपतिं पाहि स मां पाहीत्याह यज्ञाय यजमानायाऽऽत्मने

तेभ्य एवाऽऽशिषमा शास्तेऽनार्त्या आश्राव्याऽऽह देवान् यजेति

ब्रह्मवादिनो वदन्तीष्टा देवता अथ कतम एते देवा इति छन्दा७ंसीति

ब्रूयाद्-गायत्रीं त्रिष्टुभं - [ ] 51

2.6.9.4

जगतीमित्यथो खल्वाहुर्ब्राह्मणा वै छन्दा७ंसीति तानेव तद्-यजति

देवानां ँवा इष्टा देवता आसन्नथाग्निर्नोदज्वलत् तं देवा

आहुतीभि-रनूयाजेष्वन्व-विन्दन् यदनूयाजान् यजत्यग्निमेव तथ्

समिन्ध एतदुर्वै नामाऽऽसुर आसीथ् स एतर्.हि यज्ञस्या

ऽऽशिषमवृङ्क्त यद् ब्रूयादेत - [ ] **52**

2.6.9.5

-दु द्यावापृथिवी भद्र-मभूदित्येतदु-मेवाऽऽसुरं ँयज्ञस्याऽऽशिषं

गमयेदिदं द्यावापृथिवी भद्रमभूदित्येव ब्रूयाद्-यजमानमेव

यज्ञस्याऽऽशिषं गमयत्याध्र्म सूक्तवाकमुत नमोवाकमि-त्याहेदमराथ्-

स्मेति वावैतदाहोपश्रितो दिवः पृथिव्योरित्याह द्यावापृथिव्योर्हियज्ञ

उपश्रित ओमन्वती तेऽस्मिन् यज्ञे यजमान द्यावापृथिवी - [ ] **53**

2.6.9.6

स्तामित्याहा ऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्ब्रूयाथ् सूपावसाना च

स्वध्यवसाना चेति प्रमायुको यजमानः स्याद्यदा हि प्रमीयते

ऽथेमामुपावस्यति सूपचरणा च स्वधिचरणा चेत्येव ब्रूयाद्-

वरीयसीमेवास्मै गव्यूतिमा शास्ते न प्रमायुको भवति

तयोराविद्यग्निरिद९ँ हविरजुषतेत्याह या अयाक्ष्म - [ ] **54**

2.6.9.7

देवतास्ता अरीरधामेति वावैतदाह यन्न निर्दिशेत् प्रतिवेशं ँयज्ञस्या

ऽऽशीर्गच्छेदा शास्तेऽयं ँयजमानोऽसावित्याह निर्दिश्यैवैन९ँ सुवर्गं

ँलोकं गमयत्यायुरा शास्ते सुप्रजास्त्वमा शास्त इत्याहा ऽशिषमेवै

तामा शास्त सजातवनस्यामा शास्त इत्याह प्राणा वै सजाताः

प्राणानेव – [ ] **55**

2.6.9.8

नान्तरेति तदग्निर्देवो देवेभ्यो वनते वयमग्नेर्मानुषा इत्याहाग्निर्देवेभ्यो

वनुते वयं मनुष्येभ्य इति वावैतदाहेह गतिर्वामस्येदं च नमो

देवेभ्य इत्याह याश्चैव देवता यजति याश्च न ताभ्य एवोभयीभ्यो

नमस्करोत्यात्मनोऽनार्त्यै ।**56** *(श्रितः – ते प्र – त्रिष्टुभ – मेतद् – द्यावापृथिवी – या अयाक्ष्म– प्राणानेव – षट्चत्वारि९ँशच्च)(A9)*

2.6.10.1

देवा वै यज्ञस्य स्वगाकर्तारं नाविन्दन् ते शँयुं बार्.हस्पत्यमब्रुवन्निमं

नो यज्ञ७ँ स्वगा कुर्विति सोऽब्रवीद्वरं ँवृणै यदेवा–ब्राह्मणोक्तो–

ऽश्रद्दधानो यजातै सा मे यज्ञस्याऽऽशीरसदिति तस्माद्-
यदब्राह्मणोक्तोऽश्रद्दधानो यजते शँयुमेव तस्य बार्.हस्पत्यं यँज्ञस्या
ऽऽशीर्गच्छत्येतन्ममेत्यब्रवीत् किं मे प्रजाया – [ ] 57

2.6.10.2

इति योऽपगुरातै शतेन यातयाद्यो निहनथ् सहस्रेण यातयाद्यो लोहितं
करवद्यावतः प्रस्कद्य पाऽ्सून्थ् सं गृह्णात् तावतः सँवथ्सरान्
पितृलोकं न प्रजानादिति तस्माद्-ब्राह्मणाय नाप गुरेत न नि हन्यान्न
लोहितं कुर्यादेतावता हैनसा भवति तच्छँयोरा वृणीमह इत्याह
यज्ञमेव तथ् स्वगा करोति त – [ ] 58

2.6.10.3

-च्छँयोरा वृणीमह इत्याह शँयुमेव बार्.हस्पत्यं भागधेयेन
समर्धयति गातुं यँज्ञाय गातुं यँज्ञपतय इत्याहा ऽऽशिषमेवै तामा
शास्ते सोमं यँजति रेत एव तद्-दधाति त्वष्टारं यँजति रेत एव हितं
त्वष्टा रूपाणि वि करोति देवानां पत्नीर्यजति मिथुनत्वायाग्निं गृहपतिं
यँजति प्रतिष्ठित्यै जामि वा एतद्-यज्ञस्य क्रियते – [ ] 59

2.6.10.4

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त आज्येन पत्नीसँयाजा ऋचमनूच्य पत्नीसँयाजानामृचा यजत्यजामित्वायाथो मिथुनत्वाय पङ्क्ति प्रायणो वै यज्ञः पङ्क्त्युदयनः पञ्च प्रयाजा इज्यन्ते चत्वारः पत्नीसँयाजाः समिष्टयजुः पञ्चमं पङ्क्तिमेवानु प्रयन्ति पङ्क्तिमनूद्यन्ति । **60**

(प्रजायाः - करोति तत् - क्रियते - त्रयस्त्रिꣳशच्च) (A10)

2.6.11.1

युक्ष्वाहि देवहूतमाꣳ अश्वाꣳ अग्ने रथीरिव । नि होता पूर्व्यः सदः । उत नो देव देवाꣳ अच्छा वोचो विदुष्टरः । श्रद्विश्वा वार्या कृधि । त्वꣳ ह यद्यविष्ठ्य सहसः सूनवाहुत । ऋतावा यज्ञियो भुवः । अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणां । तं नेमिमृभवो यथा ऽऽनमस्व सहूतिभिः । नेदीयो यज्ञ - [ ] **61**

2.6.11.2

-मङ्गिरः । तस्मै नू नमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया । वृष्णे चोदस्व सुष्टुतिं । कमु ष्विदस्य सेनयाऽग्नेरपाकचक्षसः । पणिं गोषु स्तरामहे ।

मा नो देवानां ँविशः प्रस्नातीरिवोस्राः । कृशं न हासुरघ्नियाः ।

मा नः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अ॰ हतिः । ऊर्मिर्न नावमा वधीत् ।

नमस्ते अग्न ओजसे गृणन्ति देव कृष्टयः । अमै - [ ] **62**

2.6.11.3

-रमित्रमर्दय । कुविथ्सुनो गविष्टयेऽग्ने सँवेषिषो रयिं ।

उरुकृदुरु णस्कृधि । मा नो अस्मिन् महाधने परा वग्भारभृद्यथा ।

सँवर्ग॰ स॰ रयिं जय ।अन्यमस्मद्भिया इयमग्ने सिषक्तु दुच्छुना ।

वर्धा नो अमवच्छवः ।यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्यवा ।

तं घेदग्निर्वृधाऽवति । परस्या अधि - [ ] **63**

2.6.11.4

सँवतोऽवरा॰ अभ्या तर । यत्राहमस्मि ता॰ अव ।विद्मा हि ते पुरा

वयमग्ने पितुर्यथावसः । अधा ते सुम्नमीमहे ।य उग्र इव शर्यहा

तिग्मशृङ्गो न व॰सगः । अग्ने पुरो रुरोजिथ ।सखायः सं ँवः सं

ँयञ्चमिष॰ स्तोमं चाग्नये । वर्.षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नप्त्रे सहस्वते ।

स७ं समिद्युवसे वृषन्न ( ) -ग्ने विश्वान्यर्य आ । इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर ।

प्रजापते >1, स वेद>2, सोमा पूषणे>3, मौ देवौ>4 । **64**

(यज्ञ - ममै - रधि - वृष - न्नेकान्न वि७ंशतिश्च) (A11)

2.6.12.1

उशन्तस्त्वा हवामह उशन्तः समिधीमहि । उशन्नुशत आ वह पितॄन् हविषे अत्तवे । त्व७ं सोम प्रचिकितो मनीषा त्व७ं रजिष्ठमनु नेषि पन्थां । तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नम भजन्त धीराः । त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः । वन्वन्नवातः परिधी७ं रपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा - [ ] **65**

2.6.12.2

नः । त्व७ं सोम पितृभिः सँविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ । तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वय७ स्याम पतयो रयीणां । अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदः सदः सदत सुप्रणीतयः । अत्ता हवी७ंषि प्रयतानि बर्.हिष्यथा रयि७ं सर्ववीरं दधातन ।

बर्.हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वं ।

त आ गताऽ*वसा शं तमेनाथास्मभ्यꣳ – [ ] **66**

2.6.12.3

शं ँयोररपो दधात । आऽहं पितृन्थ् सुविदत्राꣳ अविथ्सि

नपातं च विक्रमणं च विष्णोः । बर्.हिषदो ये स्वधया सुतस्य

भजन्त पित्वस्त इहाऽऽ गमिष्ठाः ।उपहूताः पितरः सोम्यासो

बर्.हिष्येषु निधिषु प्रियेषु । त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु ते

अवन्त्वस्मान् । उदीरतामवर उत् परास उन्मध्यमाः पितरः

सोम्यासः । असुं – [ ] **67**

2.6.12.4

ँय ईयुर वृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु । इदं पितृभ्यो नमो

अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः । ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये

वा नूनꣳ सुवृजनासु विक्षु । अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो

अग्न ऋतमाशुषाणाः । शुचीदयन् दीधिति मुक्थशासः क्षामा

भिन्दन्तो अरुणीरप व्रन् । यदग्ने – [ ] **68**

2.6.12.5

कव्यवाहन पितॄन् यक्ष्यृतावृधः । प्र च हव्यानि वक्ष्यसि देवेभ्यश्च

पितृभ्य आ । त्वमग्न ईडितो जातवेदोऽवाड्ढव्यानि सुरभीणि कृत्वा ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवीꣳषि ।

मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोभि र्बृहस्पतिर् ऋक्वभि र्वावृधानः । याꣳश्च

देवा वावृधुर्ये च देवान्थ् स्वाहाऽन्ये स्वधयाऽन्ये मदन्ति । **69**

2.6.12.6

इमं ँयम प्रस्तरमाहि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः सँविदानः ।

आत्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व ।

अङ्गिरोभिरा गहि यज्ञियेभिर्यम वैरूपैरिह मादयस्व ।

विवस्वन्तꣳ हुवे यः पिता तेऽस्मिन् यज्ञे बर्.हिष्या निषद्य ।

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां ँवयꣳ सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे ( ) स्याम । **70**

(भवा - ऽस्मभ्य - मसुं - ँयदग्ने - मदन्ति - सौमनस -

एकं च) (A12)

Prasna Korvai with starting Padams of 1 to 12 Anuvaakams :-

(समिध - श्चक्षुषी - प्रजापतिराज्यं - देवस्य स्फ्यं - ब्रह्मवादिनो ऽद्भि - रग्नेस्त्रयो - मनुः पृथिव्याः - पशवो - ऽग्नीधे - देवा वै यज्ञ्यस्य - युक्ष्वो - शन्तस्त्वा - द्वादश)

Korvai with starting Padams of 1, 11, 21 Series of Panchaatis :-

(समिधो - याज्या - तस्मान्नभाऽग॒ - हि तमन्वि- त्याह प्रजा वा - आहेत्याह - युक्ष्वा हि - सप्ततिः)

First and Last Padam of Sixth Prasnam of Kandam 2 :-

(समिधः - सौमनसे स्याम)

Kanda Korvai with starting Padams of Six Prasnas of Kandam 2 :-

(वायव्यं - प्रजापति - रादित्येभ्यो - देवा - विश्वरूपः - समिधः - षट्)

॥ हरिः ओं ॥

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः समाप्तः ॥

॥ इति द्वीतीयं काण्डं ॥

2.7.1 Appendix

2.6.11.4– प्रजापते>[1]

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वय७ स्याम पतयो रयीणाम् ॥
(Appearing in TS-1.8.14.2)

2.6.11.4– स वेद>[2]

स वेद पुत्रः पितर७ स मातर७ स सूनुर्भुवथ् स भुवत् पुनर्मघः ।
स द्यामौर्णोदन्तरिक्ष७ स सुवः स विश्वा भुवो अभवथ् स आ*ऽभवत् ॥
(Appearing in TS - 2.2.12.1)

2.6.11.4 – सोमा पूषणे> 3 , मौ देवौ> 4

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना दिवो जनना पृथिव्याः ।
जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिं ॥

इमौ देवौ जायमानौ जुषन्तेमौ तमाꣳसि गूहतामजुष्टा ।
आभ्यामिन्द्रः पक्वमामास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनदुस्रियासु ॥
(Appearing in TS- 1.8.22.5)

Details of Anuvakam, Panchati and Padam for Kandam 2

	Anuvakam	Panchati	Padams
Prasna 1	**11**	**65**	**3278**
Prasna 2	**12**	**71**	**3526**
Prasna 3	**14**	**56**	**2965**
Prasna 4	**14**	**48**	**2406**
Prasna 5	**12**	**74**	**3665**
Prasna 6	**12**	**70**	**3433**
Totals	**75**	**384**	**19273**